

ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

**ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է
ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ ԵՎ
ՆԵՐԱՌՈՒՄ Է 25-ՐԴ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԸ:**

**THE COLLECTION OF SCHOLARLY ARTICLES IS
PUBLISHED BY THE DECISION OF THE ACADEMIC
BOARD OF GAVAR STATE UNIVERSITY AND INCLUDES
THE MATERIALS OF THE 25TH SCIENTIFIC CONFERENCE.**

**СБОРНИК ПЕЧАТАЕТСЯ
ПО РЕШЕНИЮ УЧЕНОГО СОВЕТА ГАВАРСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА И ВКЛЮЧАЕТ
МАТЕРИАЛЫ 25-ОЙ КОНФЕРЕНЦИИ.**

**ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈՂՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ**

**COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES OF
GAVAR STATE UNIVERSITY**

**СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ
ГАВАРСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

Ժողովածուն նվիրված է Գավառի պետական համալսարանի հիմնադիր ռեկտոր, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ վաստակավոր մանկավարժ, Գավառի պատվավոր քաղաքացի Հրանտ Խաչատուրի Հակոբյանի ծննդյան 95 – ամյակին (Մաս III):

The collection is dedicated to the 95th birthday anniversary of the Founder-Rector of Gavar State University, Doctor of Philosophy, Professor, Honored Educator of the RA, Honorary Citizen of Gavar-Hrant Khachatur Hakobyan (Part III).

Сборник посвящается 95-летию со дня рождения ректора-основателя Гаварского государственного университета, доктора философских наук, профессора, заслуженного педагога РА, почетного гражданина г. Гавара Акобяна Гранта Хачатуровича (Часть III).

1.	Գլխավոր խմբագիր՝ Հակոբյան Հրանուշ	իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ և ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի դասախոս
2.	Խմբագրական խորհուրդ՝ Հակոբյան Ռուզաննա	իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ, ԳՊՀ ռեկտոր
3.	Խաչատրյան Աշոտ	իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
4.	Գրիգորյան Վաչագան	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ
5.	Առաքելյան Արա	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
6.	Շեկյան Լավրենտի	ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (ԱՄՆ)
7.	Կատվայան Վիկտոր	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ, ՀՀ ԳԱԱ Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի տնօրեն, ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
8.	Ավագյան Մարտին	գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտոր, ԳՊՀ բնագիտական ֆակուլտետի դեկան
9.	Հակոբյան Արմեն	տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի դասախոս

10.	Սավչենկո Իրինա	սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, Մոսկվայի մանկավարժական համալսարանի փիլիսոփայության և սոցիոլոգիական գիտությունների ամբիոնի պրոֆեսոր, Նիժնի Նովգորոդի Ն. Ա. Դոբրոլյուբովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանի Սոցիալ-հումանիտար տեխնոլոգիաների հետազոտության միջազգային միջառարկայական գիտական լաբորատորիայի վարիչ (ՌԴ)
11.	Բիստրյանցև Սերգեյ	փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, Սանկտ Պետերբուրգի պետական տնտեսագիտական համալսարանի միջազգային հարաբերությունների, մեդիագիտության, քաղաքագիտության և պատմության ամբիոնի պրոֆեսոր (ՌԴ)
12.	Տոնապետեան-Դեմոպոլոս Անահիտ	բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Փարիզի Արևելյան լեզուների և քաղաքակրթությունների պետական ինստիտուտի հայագիտության ամբիոնի վարիչ (Ֆրանսիա)
13.	Սիմոնյան Լուսինե	բժշկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Մոսկվայի մարզի պետական սոցիալ-հումանիտար համալսարանի բժշկա-կենսաբանական առարկաների ամբիոնի վարիչ (ՌԴ)
14.	Միհրան Դաբադ	փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Բոխումի Ռուր համալսարանի Սփյուռքը և Ցեղասպանությունն ուսումնասիրող

		ինստիտուտի հիմնադիր տնօրեն, պատմագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսոր (Գերմանիա)
15.	Մաթևոսյան Եզել	իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, Մ. Լոմոնոսովի անվան Մոսկվայի պետական համալսարանի համաշխարհային քաղաքականության ֆակուլտետի դասախոս (ՌԴ)
16.	Կուտուզյան Նելլի	ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ ուսումնագիտական գծով պրոռեկտոր
17.	Ասոյան Թաթուլ	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի դեկան
18.	Ամիրխանյան Սամվել	տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ տնտեսագիտական ֆակուլտետի դեկան
19.	Ղաջոյան Համլետ	փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, ԳՊՀ հումանիտար մասնագիտությունների ֆակուլտետի դեկան
20.	Միրիբյան Գայանե	բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ
21.	Քուրբջյան Լուսիկ	մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԳՊՀ հասարակական գիտությունների ամբիոնի դասախոս

1.	Editor-in-chief Hakobyan Hranush	Doctor of Law, Professor, Lecturer at GSU and the Public Administration Academy of the RA
2.	Editorial Council Hakobyan Ruzanna	Doctor of Law, Associate Professor, Rector of GSU,
3.	Khachatryan Ashot	Doctor of Law, Professor
4.	Grigoryan Vachagan	Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
5.	Arakelyan Ara	Doctor of Philology, Professor, Lecturer at the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
6.	Shekyan Lavrenti	Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor (USA)
7.	Katvalyan Viktor	Doctor of Philology, Associate Professor, Director of the Language Institute named after H. Acharyan of NAS, RA, Lecturer at the Chair of Armenian Language and Literature, GSU
8.	Avagyan Martin	Doctor of Agriculture, Dean of the Faculty of Natural Sciences, GSU
9.	Hakobyan Armen	Doctor of Economics, Professor, Lecturer at the Faculty of Economics, GSU
10.	Savchenko Irina	Doctor of Sociology, Professor at the Chair of Philosophy and Sociology of Moscow Pedagogical University, Head of the International Interdisciplinary Scientific Laboratory of Research of Social-Humanities Technologies of Nizhny Novgorod State Linguistic University named after N. A. Dobrolyubov (Russian

		Federation)
11.	Bistryantsev Sergey	PhD in Philosophical Sciences, Doctor of Sociology, Professor at the Chair of International Relations, Media Science, Political Science and History of St. Petersburg State University of Economics (Russian Federation)
12.	Tonabetean-Demopulos Anahit	Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Armenian Studies at Paris State Institute of Eastern Languages and Civilizations (France)
13.	Simonyan Lusine	PhD in Medical Sciences, Associate Professor, Head of the Chair of Medical-Biological Subjects of Moscow Region State Social and Humanities University (Russian Federation)
14.	Mihran Dabagh	Doctor of Philosophy, Founder- Director of the Institute for the Study of Diaspora and Genocide of Ruhr University of Bochum, Federal Republic of Germany, Professor at the Faculty of History (Germany)
15.	Matevosyan Ezek	PhD in Law, Associate Professor, Lecturer at the Faculty of World Politics of Moscow State University named after M. Lomonosov (Russian Federation)
16.	Kutuzyan Nelli	PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector on Educational and Scientific Affairs, GSU
17.	Asoyan Tatul	PhD in Philology, Associate Professor, Dean of the Faculty of Philology, GSU
18.	Amirkhanyan Samvel	PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics, GSU
19.	Ghajoyan Hamlet	PhD in Philosophy, Dean of the Faculty of Humanities, GSU

20	Miribyan Gayane	PhD in Philology, Head of the Chair of Foreign Language and Literature, GSU
21.	Kurkchyan Lusik	PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Lecturer at the Chair of Social Sciences, GSU

1.	Главный редактор Акобян Грануш	доктор юридических наук, профессор, преподаватель ГГУ и Академии государственного управления РА
2.	Редакционная коллегия Акобян Рузанна	доктор юридических наук, доцент, ректор ГГУ
3.	Хачатрян Ашот	доктор юридических наук, профессор
4.	Григорян Вачаган	доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой армянского языка и литературы ГГУ
5.	Аракелян Ара	доктор филологических наук, профессор, преподаватель кафедры армянского языка и литературы ГГУ
6.	Шекян Лаврентий	доктор физико-математических наук, профессор (США)
7.	Катвалян Виктор	доктор филологических наук, доцент, директор Института языка имени Гр. Ачаряна НАН РА, преподаватель кафедры армянского языка и литературы ГГУ
8.	Авагян Мартин	доктор сельскохозяйственных наук, декан факультета естественных наук ГГУ
9.	Акобян Армен	доктор экономических наук, профессор, преподаватель экономического факультета ГГУ
10.	Савченко Ирина	доктор социологических наук, профессор кафедры философии, социологии и теории социальной коммуникации Московского педагогического университета, начальник международной междисциплинарной научной лаборатории технологий социально-

		гуманитарных исследований Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова (РФ)
11.	Быстрянец Сергей	кандидат философских наук, доктор социологических наук, профессор кафедры международных отношений, медиологии, политологии, истории Санкт-Петербургского государственного экономического университета (РФ)
12.	Тонапетean - Демопулос Анаит	доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой арменоведения Парижского Национального института восточных языков и цивилизаций (Франция)
13.	Симонян Лусине	кандидат медицинских наук, доцент, заведующий кафедрой медико-биологических дисциплин государственного социально-гуманитарного университета Московской области (РД)
14.	Мигран Дабах	доктор философских наук, директор-основатель Института по изучению диаспоры и геноцида Рурского университета в Бохуме Федеративной Республики Германия, профессор факультета историоведения (Германия)
15.	Матевосян Езек	кандидат юридических наук, доцент, преподаватель факультета мировой политики МГУ им. М. Ломоносова (РФ)
16.	Кутузян Нелли	кандидат физико-математических наук, доцент, проректор по учебной и научной работе ГГУ
17.	Асоян Татул	кандидат филологических наук, доцент, декан филологического факультета ГГУ
18.	Амирханян Самвел	кандидат экономических наук, доцент, декан экономического факультета ГГУ

19.	Каджоян Гамлет	кандидат философских наук, декан гуманитарного факультета ГГУ
20.	Мирибян Гаяне	кандидат филологических наук, доцент, заведующий кафедрой иностранного языка и литературы ГГУ
21.	Куркчян Лусик	кандидат педагогических наук, доцент, преподаватель кафедры общественных наук ГГУ

1.	ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ NATURAL SCIENCES ECTECTBEHHIE HAYKI

ՄՐՏԻ ԻՇԵՄԻԿ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ԴԵՂՈՐԱՅՔԱՅԻՆ ԲՈՒԺՈՒՄԸ
ՇԱՔԱՐԱՅԻՆ ԴԻԱԲԵՏԻ ԴԵՊՔՈՒՄ

ՀՏԴ 615.2

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-01

ԲԱՂՈՒՆՑ ՇՈՂԻԿ

Գորիսի պետական համալսարանի դասախոս,
մագիստրոս
Էլփոստ՝ shoghikbaghunts@gmail.com

Հետազոտության նպատակն է «Ֆարմակոլոգիա» դասընթացի դասավանդման մեթոդիկան դարձնել առավել արդյունավետ: Հետազոտության խնդիրներից է ուսանողներին փալ գիտելիքներ դեղերի ազդեցության մեխանիզմների մասին, մասնավորապես այն դեղերի, որոնք կիրառվում են շաքարային դիաբետով (այսուհետև՝ ՇԴ) հիվանդների շրջանում:

Դասընթացը հնարավորություն կտա ուսանողներին ստացած գիտելիքները կիրառել գործնականում՝ ՇԴ-ով հիվանդներին առավել ճիշտ ուղղորդելու համար:

Շաքարային դիաբետի դեպքում կիրառվող կարևոր դեղաբանական խմբերից են բերաադրենոբլոկատորները, ռենին-անգիոտենզին ալդոստերոնային համակարգի ինհիբիտորները, ստատինները: β -բլոկատորները իրենց կազմով համասեռ չեն, ունեն փարբեր ֆարմակոլոգիական պրոֆիլներ և ադրենոռեցեպտորների նկատմամբ սելեկտիվության փարբեր աստիճաններ: ՇԴ-ի դեպքում ռենին-անգիոտենզին ալդոստերոնային համակարգը կարարում է առանցքային դեր զարկերակային ճշման (այսուհետև՝ ՁՃ) և դիաբետիկ նեֆրոպաթիայի, ինչպես նաև սիրտանոթային բարդությունների զարգացման մեջ, ինչպիսիք են միոկարդի ինֆարկտը, խրոնիկ սրտային

անբավարարությունը, ուղեղային արյան շրջանառության խանգարումը: Քանի որ ՌԱԱՀ-ի ինհիբիտորները ցույց են տվել իրենց արդյունավետությունը պրոպեհինուրիայի պրոֆիլակտիկայում, հիպոտենզիվ թերապիայում նպատակահարմար է ներառել անգիոտենզին փոխակերպող ֆերմենտի և անգիոտենզինային ընկալիչների պաշարիչներ: ՇԴ-ի դեպքում դիսլիպիդեմիան ունի մի շարք առանձնահատկություններ, որը բնութագրվում է հիպերտրիգլիցերիդեմիայով, բարձր խտության լիպոպրոպեիններում խոլեստերինի կոնցենտրացիայի բարձրացումով, ցածր խտության լիպոպրոպեիններում (ՏԽԼ) աթերոգեն մասնիկների առաջացումով, ՏԽԼ-ի գլիկոլիզացումով և ավելի բարձր քան ընդհանուր պոպուլյացիայում ապոլիպոպրոպեին B-ի պարունակությամբ: Ստատինները բեպահիդրօքսի բեթամեդիլգլուտարիլ CoA ռեդուկտազի ինհիբիտորներ են: Ստատինների կողմնակի էֆեկտներին է պատկանում մկանային ցավը, լյարդային ֆերմենտների ֆունկցիաների խանգարումները: Ստատինները արգելակում են HMG-CoA ռեդուկտազի աշխատանքը, որը մեծ դեր է խաղում խոլեստերինի արտադրման գործընթացում [5]:

Քանալի բառեր՝ շաքարային դիաբետ (ՇԴ), զարկերակային ճնշում (ԶՃ), սրտի իշեմիկ հիվանդություն (ՍԻՀ), β-ադրենոբլոկատոր, ստատիններ, ռենին-անգիոթենզին-ալդոստերոնային համակարգ (ՌԱԱՀ):

DRUG TREATMENT OF ISCHEMIC HEART DISEASE IN CASE OF DIABETES

BAGHUNTS SHOGHIK

Goris State University

Master, Lecturer

e-mail: shoghikbaghunts@gmail.com

The purpose of the research is to make methodics of teaching “Pharmacology” class more efficient. One of the problems of the research is to form knowledge about mechanisms of drug impact on students, particularly the drugs used by diabetics.

The theme will enable students to apply their received knowledges in practice in order to direct diabetics more correctly.

In diabetic case, some of the applying important pharmacological groups are beta-blockers, inhibitors, and statins of the renin-angiotensin aldosterone system.

Beta-blockers are not homogeneous in composition, they have different pharmacological grades of selection to adrenoreceptors. In diabetic case, the renin-angiotensin aldosterone system (RAAS) plays key role in the development of heart failure (HF) and diabetic nephropathy as well as cardiovascular complications such as myocardial infarction, chronic heart failure and cerebrovascular disease. Since RAAS inhibitors have shown their efficiency in profilactics of proteinuria, it is appropriate to include angiotensin-converting enzyme and angiotensin receptor blockers in hypotensive therapy. Dyslipidemia in Diabetes Mellitus (DM) has a series of features characterized by hypertriglyceridemia, increased high-density lipoprotein cholesterol, formation of atherogenic particles in low-density lipoprotein (LDL), glycolysis of LDL and higher apolipoprotein B than in the general population. Statins are beta hydroxy beta methylglutaryl CoA reductase inhibitors. Side effects of statins include muscle pain and liver enzyme disorders.

Key words: *Diabetes, arterial pressure, ischemic heart disease (IHD), β - adrenoblocker, statins, renin-angiotensin-aldosterone system (RAAS).*

ЛЕКАРСТВЕННОЕ ЛЕЧЕНИЕ ИШЕМИЧЕСКОЙ БОЛЕЗНИ СЕРДЦА ПРИ ДИАБЕТЕ

БАГУНЦ ШОГИК

Горисский государственный университет

Магистр, преподаватель

электронная почта: shoghikbaghunts@gmail.com

Цель исследования - повысить эффективность методики преподавания фармакологии.

Одной из задач исследования является формирование у студентов знаний о механизмах воздействия лекарственных средств, в частности тех препаратов, которые применяют больные сахарным диабетом.

Тема позволит студентам применить полученные знания на практике, чтобы более правильно направлять диабетиков.

К важным фармакологическим группам, применяемым при сахарном диабете относятся бета-блокаторы, ингибиторы ренин-ангиотензин-альдостероновой системы и статины. Бета-адреноблокаторы неоднородны по составу, имеют разную фармакологическую степень селективности к

адренорецепторам. При диабете ренин-ангиотензин-альдостероновая система (РААС) играет ключевую роль в развитии сердечной недостаточности (СН) и диабетической нефропатии, а также таких сердечно-сосудистых осложнений, как инфаркт миокарда, хроническая сердечная недостаточность, нарушение мозгового кровообращения и цереброваскулярные заболевания. Поскольку ингибиторы РААС показали свою эффективность в профилактике протеинурии, целесообразно включать в гипотензивную терапию блокаторы ангиотензинпревращающего фермента и ангиотензиновых рецепторов. Дислипидемия при сахарном диабете (СД) имеет ряд признаков, характеризующихся гипертриглицеридемией, повышением уровня холестерина липопротеинов высокой плотности, образованием атерогенных частиц в липопротеинах низкой плотности (ЛПНП), гликолизом ЛПНП и более высоким уровнем аполипопротеина В, чем в общей популяции. Статины являются ингибиторами бета-гидрокси-бета-метилглутарил-КоА-редуктазы. Побочные эффекты статинов включают мышечную боль, нарушения ферментов печени.

Ключевые слова: диабет, артериальное давление, ишемическая болезнь сердца (ИБС), β -адреноблокатор, статины, ренин-ангиотензин-альдостероновая система.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 03.11.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 06.11.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

**ՇՆԵՐԻ ԲԱԲԵԶԻՈՂԻ ՏԱՐԱԾՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ**

ՀՏԴ 636.7

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-02

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԼԻԱՆԱ

*Անասնաբուժական և անասնաբուժության սանիտարական
փորձաքննության հետազոտական կենտրոնի տնօրեն,
անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ lianagrigoryan7878@mail.ru*

ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ ԱՆՆԱ

*ՀԱԱՀ դասախոս,
անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ anna-aghajanyan66@mail.ru*

ՂԱԶԱՐՅԱՆ ԱՐՄԻՆԵ

*ՀԱԱՀ դասախոս,
անասնաբուժական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ ghazaryan.armine2018@gmail.com*

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

*ՀԱԱՀ դասախոս,
կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ gayanemartinovna@gmail.com*

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՎԱԼԵՐԻ

*ԳՊՀ, ՀԱԱՀ դասախոս,
կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ grigoryanvgv@mail.ru*

**Վերջին տարիներին անասնաբուժասանիտարական միջոցառումների
զգալի կրճատման հետևանքով շների պրոֆոզոոային հիվանդությունների,
այդ թվում նաև բաբեզիոզի դեմ պայքարը դարձել է լուրջ խնդիր:**

**Աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել շների բաբեզիոզի
տարածվածությունը Երևան քաղաքի վարչական համայնքներում:**

**Հետազոտությունները կատարվել են 2020-2021 թթ. Հայաստանի
ազգային ագրարային համալսարանի համաճարակաբանության և**

մակաբուժաբանության ամբիոնի լաբորատորիայում և «ԱմիրյանՎեպ» անասնաբուժական կլինիկայում:

Երևան քաղաքի 10 վարչական համայնքներից վերցված կլինիկապես հիվանդ 50 կենդանիների ծայրամասային արյունից պարասպրված քսուքներից 39-ի էրիթրոցիտներում հայտնաբերվել են կլոր, միայնակ և զույգ փանծաձև բաբեզիաներ:

Հեպազոտությունների արդյունքում պարզվել է, որ շների բաբեզիոզը հանդիպում է Երևան քաղաքի բոլոր վարչական համայնքներում: Վարակվածության առավել բարձր ցուցանիշներ գրանցվել են Մալաթիա-Սեբաստիա և Շենգավիթ համայնքներում:

Հիվանդությունն ունի վառ արտահայտված սեզոնայնություն, այն առավել արտահայտվում է գարնան և ամռան ամիսներին: Ըստ հեպազոտության արդյունքների՝ վարակվում են բոլոր տեսակի, տարիքի և սեռի շները:

Շների բաբեզիոզի տարածվածության կանխարգելման համար առաջարկվում է շներին ժամանակին մշակել հակապզային դեղամիջոցներով, կենդանու վրա տզերի հայտնաբերման դեպքում կատարել ծայրամասային արյան հեպազոտություն՝ բաբեզիաների հայտնաբերման նպատակով: Կենդանատերերին տալ մանրամասն ինֆորմացիա հիվանդության և նրա կանխարգելման վերաբերյալ: Հնարավորության դեպքում հակապզային միջոցներով մշակել շների համար նախատեսված զբոսանքի վայրերը:

Բանալի բառեր՝ բաբեզիոզ, շուն, նախակենդանի, տիզ, էրիթրոցիտ:

DISTRIBUTION OF BABESIOSIS IN DOGS IN ADMINISTRATIVE DISTRICTS OF YEREVAN

GRIGORYAN LIANA

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

Director of Research Center of

Veterinary Medicine and Veterinary Sanitary Expertise

e-mail: lianagrigoryan7878@mail.ru

AGHAJANYAN ANNA

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

Lecturer at ANAU

e-mail: anna-aghajanyan66@mail.ru

GHAZARYAN ARMINE

PhD in Veterinary Sciences

Lecturer at ANAU

e-mail: ghazaryan.armine2018@gmail.com

PETROSYAN GAYANE

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

Lecturer at ANAU

e-mail: gayanemartinovna@gmail.com

GRIGORYAN VALERY

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor

Lecturer at GSU and ANAU

e-mail: grigoryanvgv@mail.ru

In recent years, due to the significant reduction of veterinary measures, the fight against protozoan diseases of dogs, including babesiosis, has become a serious problem.

The aim of the work is to study the prevalence of *Canine Babesiosis* in the administrative districts of Yerevan.

The research was carried out in 2020-2021 in the laboratory of the Department of Epidemiology and Parasitology of the National Agrarian University of Armenia and in "Amiryan Vet" veterinary clinic.

50 blood samples of clinically ill dogs were collected from 10 administrative districts of Yerevan, of which 39 had round, single, "pear-shaped" *Babesia* parasites in the peripheral blood smear.

As a result of the research, it was found out that *Canine Babesiosis* is found in all the administrative districts of Yerevan. The highest rates of infection were registered in Malatia-Sebastia and Shengavit districts.

The disease has a pronounced seasonality, which is most pronounced in the spring and summer months. According to the results of the research, dogs of all types, ages and sexes are infected.

In order to prevent the spread of babesiosis in dogs, it is recommended to treat dogs with anti-tick drugs in time, and in case ticks are found on the animal, perform a peripheral blood test to detect babesiosis. Provide pet owners with detailed information on the disease and its prevention. If possible, treat dog walking areas with anti-tick agents.

Key words: babesiosis, dog, protozoan, tick, erythrocyte.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ БАБЕЗИОЗА У СОБАК В АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАЙОНАХ ЕРЕВАНА

ГРИГОРЯН ЛИАНА

*Кандидат ветеринарных наук, доцент
Директор научно-исследовательского, ветеринарной
и ветеринарно-санитарного центра*
электронная почта: lianagrigoryan7878@mail.ru

АГАДЖАНЯН АННА

*Кандидат ветеринарных наук, доцент
Преподаватель АНАУ*
электронная почта: anna-aghajanyan66@mail.ru

КАЗАРЯН АРМИНЕ

*Кандидат ветеринарных наук
Преподаватель АНАУ*
электронная почта: ghazaryan.armine2018@gmail.com

ПЕТРОСЯН ГАЯНЕ

*Кандидат биологических наук, доцент
Преподаватель АНАУ*
электронная почта: gayanemartinovna@gmail.com

ГРИГОРЯН ВАЛЕРИЙ

*Кандидат биологических наук, доцент
Преподаватель ГГУ и АНАУ*
электронная почта: grigoryanvgv@mail.ru

В последние годы в связи со значительным сокращением ветеринарных мероприятий серьезной проблемой стала борьба с протозойными болезнями собак, в том числе с бабезиозом.

Цель работы - изучить распространённость собачьей инвазии в административных районах г. Еревана.

Исследования проводились в 2020-2021 годах в лаборатории кафедры эпизоотологии и паразитологии Национального аграрного университета Армении, в ветеринарной клинике "Амирян Вет".

В эритроцитах 39 мазков, изготовленных из периферической крови 50 клинически больных животных из 10 административных районов Еревана, были обнаружены круглые, одиночные и парные грушевидные бабезии.

В результате исследования было установлено, что инвазия собак встречается во всех административных районах Еревана. Самые высокие показатели заражения зарегистрированы в районах Малатия-Себастья и Шенгавит.

Заболевание имеет ярко выраженную сезонность, которая наиболее выражена в весенние и летние месяцы. По результатам исследований заражаются собаки всех пород, возрастов и полов.

В целях предупреждения распространения бабезиоза у собак рекомендуется своевременно проводить лечение собак противоклещевыми препаратами, а в случае обнаружения на животном клещей проводить исследование периферической крови для выявления бабезиоза. Предоставить владельцам домашних животных подробную информацию о заболевании и его профилактике. По возможности обработать места выгула собак противоклещевыми средствами.

Ключевые слова: бабезиоз, собака, простейшие, клещ, эритроцит.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 26.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.08.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

**ԹԽՎԱԾՔԱԲԼԻԹԻ ՆՈՐ ԲԱՂԱԴՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՈՒՄ ՇԱՔԱՐԻ ԲՆԱԿԱՆ
ՓՈԽԱՐԻՆԻՉՈՎ**

ՀՏԴ 664.1

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-03

ԽԱՆԱՄԻՐՅԱՆ ՔՐԻՍՏԻՆԵ

*Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
կրպսեր գիտաշխատող, ասպիրանտ
Էլփոստ՝ kristinekhanamiryan@gmail.com*

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՆԱՐԻՆԵ

*Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ narinehovhannisyan1984@mail.ru*

ԱՊԵՐՅԱՆ ԳԱՅԱՆԵ

*Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
լաբորանտ
Էլփոստ՝ aperyangayane79@gmail.com*

Հրուշակեղենի տեսականու ընդլայնման խնդիրների իրագործման ուղիներից մեկը կենսաբանորեն ակտիվ նյութերի պարունակությունը բարձրացնող բնական բաղադրիչների օգտագործումն է, որոնց պակասը դժվարացնում է սննդային նուրբիենտների լիարժեք օգտագործումը: Հաշվի առնելով այս հանգամանքը՝ հեղափոխության հիմնական նպատակ է հանդիսացել մշակել ֆունկցիոնալ նշանակության թխվածքաբլիթի նոր տեխնոլոգիա, որը չի պահանջի շաքար և կիրառելի կլինի նաև շաքարային դիաբետով հիվանդ մարդկանց կողմից: Շաքարի փոխարինիչները միմյանցից տարբերվում են իրենց քիմիական կազմով, օրգանիզմի նյութափոխանակության վրա ազդեցությամբ և յուրացվելիությամբ: Տարբերում են շաքարի փոխարինիչների երկու տեսակ՝ բնական և արհեստական: Որպես շաքարի բնական փոխարինիչ՝ օգտագործվել է մեր կողմից ստացված մաքուր պակի էքստրակտը (լուծամզուկ):

Մշակված նոր բաղադրագրով ստացված թխվածքաբլիթը կարող է ընդգրկվել ինչպես դիաբետով հիվանդների, այնպես էլ առողջ ապրելակերպով ապրող մարդկանց սննդակարգում, քանի որ այն ունի ֆունկցիոնալ նշանակություն, և դրա մեջ պարունակվող շաքարային

նյութերը չեն պարունակում գլյուկոզա: Մշակված արտադրական բաղադրագիրը հանդիսանում է հայրենական արտադրության ֆունկցիոնալ նշանակության եզակի արտադրատեսակ և հեշտությամբ կարող է ներդրվել արտադրության մեջ, քանի որ հավելյալ ծախսերի և ռեսուրսների անհրաժեշտություն չկա: Այն կնպաստի նաև հայրենական արտադրության հրուշակագործության զարգացմանը:

Բանալի բառեր՝ թխվածքաբլիթ մսպուրակի էքսպրակտով, մսպուրակի էքսպրակտ, ֆունկցիոնալ սննդամթերք, ֆունկցիոնալ թխվածքաբլիթ, շաքարի բնական փոխարինիչ:

DEVELOPMENT OF A NEW RECIPE OF COOKIES WITH A NATURAL SWEETENER

KHANAMIRYAN KRISTINE

*Junior Researcher, PhD student
National Agrarian University of Armenia
e-mail: kristinekhanamiryan@gmail.com*

OGANESYAN NARINE

*PhD in Biology, Associate Professor
National Agrarian University of Armenia
e-mail: narinehovhannisyan1984@mail.ru*

APERYAN GAYANE

*Laboratory Assistant,
Armenian National Agrarian University
e-mail: aperyangayane79@gmail.com*

One of the ways to solve the problems of the confectionery assortment is to use natural ingredients that increase the content of biologically active substances, the lack of which makes it difficult to fully utilize nutrients. Given this fact, the main goal of the study was to develop a new technology of functional cookies that do not contain sugar and is also applicable to people with diabetes. Sugar substitutes differ from each other in their chemical composition, influence metabolism and absorption in the body. There are two types of sugar substitutes: natural and artificial.

Licorice extract obtained by us was used as a natural sugar substitute. The processed production recipe is a unique domestic production, a functional value

that can be easily implemented in production, as it does not require additional costs and resources. It contributes to the development of domestic confectionery production. The method of obtaining the new recipe of the developed cookie can be included in the diet of diabetic patients, as well as by the people living a healthy lifestyle, because it has a functional value and the sugar substances contained in it do not contain glucose.

Key words: *cookies with licorice extract, licorice extract, functional food, functional cookies, natural sweetener.*

РАЗРАБОТКА НОВОЙ РЕЦЕПТУРЫ ПЕЧЕНЬЯ С НАТУРАЛЬНЫМ САХАРОЗАМЕНИТЕЛЕМ

ХАНАМИРЯН КРИСТИНЕ

*Младший научный сотрудник, аспирант
Национальный аграрный университет Армении*
электронная почта: kristinekhanamiryan@gmail.com

ОГАНЕСЯН НАРИНЕ

*Кандидат биологических наук, доцент
Национальный аграрный университет Армении*
электронная почта: narinehovhannisyan1984@mail.ru

АПЕРЯН ГАЯНЕ

*Лаборантка,
Национальный аграрный университет Армении*
электронная почта: aperyangayane79@gmail.com

Одним из способов решения проблем ассортимента кондитерских изделий заключается в использовании натуральных ингредиентов, повышающих содержание биологически активных веществ, недостаток которых затрудняет полноценное использование питательных веществ. Учитывая этот факт, основной целью исследования стала разработка новой технологии функционального печенья, не содержащего сахар, и применимого также для людей с сахарным диабетом. Заменители сахара отличаются друг от друга своим химическим составом, влиянием на обмен веществ в организме и усвояемостью. Различают два вида заменителей сахара: натуральные и искусственные.

В качестве натурального заменителя сахара был использован полученный нами экстракт солодки.

Новая разработанная рецептура печенья с натуральным заменителем сахара может быть включен в рацион как больных сахарным диабетом, а также людьми, ведущими здоровый образ жизни, поскольку оно имеет функциональную ценность и содержащиеся в нем сахаросодержащие вещества не содержат глюкозы. Обработанная производственная рецептура является уникальным отечественным производством, функционального значения, которое можно легко внедрить в производстве, так как не требует дополнительных затрат и ресурсов. Оно способствует развитию отечественного кондитерского производства.

Ключевые слова: *печенье с экстрактом солодки, экстракт солодки, функциональная пища, функциональное печенье, натуральный сахарозаменитель.*

Հողվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 27.08.2022թ.:

Հողվածը գրախոսվել է 30.08.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

**ՃԱՄԲԱՐԱԿԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏՄԱՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԻ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆԻՑ**

ՀՏԴ 504

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-14

ՄԿՐՏՉՅԱՆ ԼԱԼԱ

*Գավառի պետական համալսարանի դասախոս
Էլվինսոս՝ I.mkrtchyan@gsu.am*

**Պատմաճարտարապետական հուշարձանները բացառիկ կամ
փոփոխ, գիտական և պատմամշակութային հատուկ արժեք ներկայացնող
օբյեկտներ են:**

**Հայաստանի ողջ տարածքում սփռված են
պատմաճարտարապետական և բնական բազմաթիվ հուշարձաններ:**

**Սակայն Հայաստանի բնության հուշարձանների զգալի մասը
ներկայումս գտնվում է անմխիթար վիճակում, որը պայմանավորված է
հանքարդյունաբերության, ճանապարհաշինության, հաղորդակցուղիների
կառուցման և հողօգտագործման աշխատանքների ընթացքում թույլ
տրված խախտումներով: Դրան նպաստում են նաև սեփականության
փոփոխությունների սուբյեկտների հաճախ անվերահսկելի գործունեությունը¹:**

**Վիճակն ավելի բարդ է պատմաճարտարապետական հուշարձանների
առումով: Բազմաթիվ պատմաճարտարապետական արժեքավոր
հուշարձաններ ներկայումս ոչ միայն գտնվում են անմխիթար վիճակում,
չեն վերանորոգվում, այլև որոշ տարածքներում շարունակվում է դրանց
քայքայման, քանդման պրոցեսը նաև բնական ճանապարհով:**

**Կան տարածքներ, որտեղ եղած հազարամյա պատմություն ունեցող
խաչքարերը մարդիկ տեղափոխում են այլ վայրեր, կամ պարզապես դրանք
անուշադրության են մատնվում:**

¹ ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն ՀՀ Լոռու և Տավուշի մարզերի տարածքներում գտնվող բնության հուշարձանների հաստատված ցանկի համալրման, պահպանման գոտիների տարածքների ճշգրտման, հողամասերի սահմանազատման և քարտեզագրման աշխատանքներ:

Այս երևույթն ավելի սուր է դրսևորվում սահմանամերձ համայնքներում, որտեղ հայկական հետքերի պահպանումն ու ցուցադրումը կարևորագույն խնդիր է ներկայիս պայմաններում:

Պատմամշակութային հուշարձանների մեծ մասը գտնվում է նաև փարբեր աղետների ազդեցության գոտում, որը վրանգում է դրանց գոյությունը:

Քանալի բառեր՝ պատմամշակութային հուշարձան, բնական աղետ, խոշորացված համայնք, Թթուջուր, Կարմիր Եղջի, «Պատմամշակութային արգելոց-թանգարանների և պատմական միջավայրի պահպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ:

HISTORICAL AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF CHAMBARAK REGION AND MAIN PROBLEMS OF THEIR PRESERVATION FROM THE PERSPECTIVE OF DISASTER RISK

MKRTCHYAN LALA

Lecturer of Gavar State University

e-mail: l.mkrtchyan@gsu.am

Historical and architectural monuments are objects of exceptional or typical significance with special historical and cultural value.

Armenia is considered an open-air museum, because many historical, architectural and natural monuments are scattered on its territory.

However, most of the natural monuments in Armenia are currently in a deplorable state, which is associated with violations committed in the extraction of minerals, road construction, construction of communication channels and land use. This is also often facilitated by the uncontrolled activities of various subjects.

The situation is especially complicated when it comes to historical and architectural monuments. Many valuable monuments of history and architecture are currently not only in a deplorable state, not being repaired, but in some areas the process of dilapidation and demolition continues in a natural way.

There are areas where thousand-year-old khachkars have been transported by people to other places or simply abandoned.

This phenomenon is more acute in the border communities, where the preservation and demonstration of the Armenian traces is an important issue in the current conditions.

Most historical and cultural monuments are also in the zone of influence of various natural disasters, which threatens their existence.

Key words: *Historical and cultural monument, natural disaster, extended community, Ttujur, Karmir Yeghtsi, "Historical-cultural reserve-museums and historical environment protection service" NOC.*

ИСТОРИЧЕСКИЕ АРХИТЕКТУРНЫЕ ПАМЯТНИКИ ЧАМБАРАКСКОГО РАЙОНА И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИХ СОХРАНЕНИЯ С ПОЗИЦИИ РИСКА БЕДСТВИЙ

МКРТЧЯН ЛАЛА

*Преподаватель Гаварского государственного университета,
электронная почта: l.mkrtchyan@gsu.am*

Историко-архитектурные памятники являются исключительными или типичными объектами, представляющими особую научную и историко-культурную ценность.

Армения считается музеем под открытым небом, ведь на ее территории разбросано множество историко-архитектурных памятников и памятников природы. Однако значительная часть памятников природы Армении в настоящее время находится в плачевном состоянии, что обусловлено нарушениями, допущенными в ходе работ по добыче полезных ископаемых, дорожному строительству, строительству коммуникаций и землепользованию. Этому также способствует зачастую неконтролируемая деятельность различных субъектов.

Сложнее обстоит дело с историко-архитектурными памятниками. Многие ценные памятники истории и архитектуры в настоящее время не только находятся в плачевном состоянии, не ремонтируются, но и на отдельных участках продолжается процесс их разрушения и разложения также и естественным путём.

Есть районы, где тысячелетние хачкары перевезены людьми в другие места или просто заброшены.

Это явление более остро проявляется в приграничных общинах, где сохранение и демонстрация армянских следов является важным вопросом в нынешних условиях.

Большинство памятников истории и культуры также находятся в зоне влияния различных стихийных бедствий, что угрожает их существованию.

Ключевые слова: историко-культурный памятник, стихийное бедствие, расширенная община, Туджур, Кармир Ехци, НОЦ «Историко-культурный заповедник-музей и служба охраны исторической среды».

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.10.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 09.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

2.

ՖԻԶԻԿԱՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
PHYSICAL, MATHEMATICAL AND TECHNICAL SCIENCES
ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ И ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

ДИНАМИКА РОСТА ГРАДИН ПО МЕХАНИЗМУ ГЕТЕРОКОАГУЛЯЦИИ

УДК 551.510

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-04

АЙВАЗЯН ГРИГОРИЙ

*Кандидат химических наук, доцент ГГУ
Гаварский государственный университет
электронная почта: grikorgjan@gmail.com*

АКОПЯН АЙАСТАН

*Кандидат технических наук, доцент НАУА
Национальный аграрный университет Армении
электронная почта: hayastan.akobyan.53@gmail.com*

Градобития наносят значительный ущерб сельскому хозяйству. Успехи борьбы с градом в настоящее время невелики. Видимо, это определяется недостаточностью теоретических исследований процессов градообразования, хотя в этой области достигнуты значительные успехи. В настоящей работе предлагается математическая модель роста градин по одному из основных механизмов роста – гетерокоагуляции. Физический механизм этого последнего явления очень сложен и до сих пор еще не ясен. Целью настоящей работы отнюдь не является обсуждение превалирования того или иного механизма роста градин. Работа является попыткой представления кинетической схемы гетерокоагуляции микрокапелек воды в облаке на поверхности естественно зародившейся или искусственно созданной твердой фазы (зародышей града).

В настоящей работе, на основе предлагаемой математической модели, показано, что на начальных стадиях гетерокоагуляции, в отсутствие агломерации зародышей для вероятностей числа осевших

на зародыше микрокапель воды имеет место распределение Пуассона. На более поздних стадиях роста градин кинетические закономерности осаждения микрокапель воды на поверхности частиц зародышевой града иные, поскольку по мере заполнения поверхности зародышевой скоростью процесса будет снижаться, т.к. уменьшается доля свободной поверхности.

Ключевые слова: град, зародыши градин, динамика роста.

ԿԱՐԿՈՒՏԻ ԱՃԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ ԸՍՏ ՀԵՏԵՐՈԿՈՒԳՈՒԼՅԱՑՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄԻ

ԱՅՎԱԶՅԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ

*Գավառի պետական համալսարան,
քիմիական գիտությունների թեկնածու, ԳՊՀ դոցենտ
Էլվինոստ՝ grikorgjan@gmail.com*

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

*Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, ՀԱԱՀ դոցենտ
Էլվինոստ՝ hayastan.hakobyan53@gmail.com*

Կարկտահարությունները զգալի վնաս են հասցնում գյուղատնտեսությանը: Կարկտի դեմ պայքարում հաջողությունները ներկայումս քիչ են: Ըստ երևույթին, դա պայմանավորված է կարկտագոյացման գործընթացների տեսական ուսումնասիրությունների անբավարարությամբ, թեև այս ոլորտում զգալի առաջընթաց է գրանցվել: Այս հոդվածում մենք առաջարկում ենք կարկտաքարերի աճի մաթեմատիկական մոդել, որը հիմնված է աճի հիմնական մեխանիզմներից մեկի՝ հետերոկոագուլյացիայի վրա: Այս վերջին երևույթի ֆիզիկական մեխանիզմը շատ բարդ է և դեռևս բացահայտված չէ: Ուսումնասիրության նպատակը կարկտահարության այս կամ այն մեխանիզմի տարածվածությունը քննարկելը չէ: Փորձ է արվում ներկայացնելու ջրի միկրոկաթիլների հետերոկոագուլյացիայի կինետիկ սխեման ամպի մեջ բնականորեն առաջացած կամ արհեստականորեն ստեղծված պինդ փուլի (կարկուտի մանրէներ) մակերեսի վրա:

Առաջարկվող մաթեմատիկական մոդելի միջոցով ցույց է տրված, որ հետերոկոագուլյացիայի սկզբնական փուլերում միջուկների ագլոմերացիայի բացակայության դեպքում Պուասոնի բաշխումը տեղի է ունենում սաղմի վրա ջրի միկրոկաթիլների քանակի նստեցման հավանականությունների համար:

Կարկտահատիկի աճի հետագա փուլերում կարկուտի միջուկների մասնիկների մակերեսին ջրի միկրոկաթիլների նստեցման կինետիկ օրինաչափությունները տարբեր են, քանի որ միջուկների մակերեսի լցվածության գործընթացի արագությունը կնվազի այնպես, ինչպես ազատ մակերեսի համամասնությունն է նվազում:

Քանալի բառեր՝ կարկուտ, կարկուտի միջուկներ, աճի դինամիկա:

DYNAMICS OF HAILSTONE GROWTH ACCORDING TO THE MECHANISM OF HETEROCOAGULATION

AIVAZYAN GRIGORY

PhD in Chemical Sciences,

Associate Professor of GSU

e-mail: grikorgjan@gmail.com

HAKOBYAN HAYASTAN

PhD in Technical Sciences,

Associate Professor of ANAU.

e-mail: hayastan.akobyan.53@gmail.com

Hailstorms cause significant damage to agriculture. Success in the fight against hail are currently small. Apparently, this is determined by the insufficiency of theoretical studies of the processes in city formation, although significant progress has been achieved in this area.

In this paper, we propose a mathematical model for the growth of hailstones according to one of the main growth mechanisms, heterocoagulation. The physical mechanism of the latter phenomenon is very complex and still not clear. The purpose of this work is by no means to discuss the prevalence of one or another hailstone growth mechanism. The work is an attempt to present a kinetic scheme of heterocoagulation of water microdroplets in a cloud on the surface of a naturally generated or artificially created solid phase (hail germs).

In this work, based on the proposed mathematical model, it is shown that at the initial stages of heterocoagulation, in the absence of agglomeration of nuclei, the Poisson distribution takes place for the probabilities of the number of water microdroplets deposited on the embryo. At the later stages of hailstone growth, the kinetic regularities of the deposition of water microdroplets on the surface of particles of hail nuclei are different, since as the surface of the nuclei is filled, the rate of the process will decrease, because the proportion of free surface decreases.

Key words: *hail, hailstone nuclei, growth dynamics.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 16.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 18.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

РОСТ ГРАДИН С УЧЕТОМ СТЕПЕНИ ПОКРЫТИЯ ПОВЕРХНОСТИ КОАГУЛЯЦИИ

УДК 551.510

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-05

АЙВАЗЯН ГРИГОРИЙ

*Кандидат химических наук, доцент ГГУ
Гаварский государственный университет
электронная почта: grikorgjan@gmail.com*

АКОПЯН АЙАСТАН

*Кандидат технических наук, доцент НАУА
Национальный аграрный университет Армении
электронная почта: hayastan.akobyan.53@gmail.com*

Успехи борьбы с градом в настоящее время невелики. Видимо, это определяется недостаточностью теоретических исследований процессов градообразования, хотя в этой области достигнуты значительные успехи. В настоящей работе предлагается математическая модель роста градин по одному из основных механизмов роста – гетерокоагуляции.

В нашем первом сообщении было показано, что в процессе роста градин на начальных стадиях коагуляции микрокапелек воды на поверхности частиц зародышей градообразования, в отсутствие агрегации этих зародышей для вероятностей числа оседающих микрокапель воды имеет место распределение Пуассона.

На более поздних стадиях роста градин кинетические закономерности осаждения микрокапель воды на поверхности частиц зародышей града иные, поскольку по мере заполнения поверхности зародышей скорость процесса будет снижаться, т.к. уменьшается доля свободной поверхности.

Динамика гетерокоагуляции микрокапель воды на зародышах града на стадиях достаточно высокого заполнения поверхности коагуляции может быть проанализирована при учете степени покрытия этой поверхности.

Математический анализ такой модели позволяет представить соотношение, позволяющее связать члены распределения вероятностей числа осевших на зародыше микрокапель с учетом того

факта, что по мере заполнения поверхности частиц протекание процесса замедляется.

В результате нашей работы можно утверждать, что рассмотренные математическое модели динамики роста градин за счет гетерокоагуляции микрокапель воды на поверхности зародышевых частиц позволяют описать этот процесс на различных стадиях его протекания, в том числе с учетом отрыва от поверхности осевших частиц.

Ключевые слова: *град, зародыши градин, динамика роста.*

**ԿԱՐԿՏԱՀԱՏԻՎՆԵՐԻ ԱՃԸ ՀԱՇՎԻ ԱՌՆԵԼՈՎ՝ ԿՈԱԳՈՒԼՅԱՑՄԱՆ
ՄԱԿԵՐԵՎՈՒՅԹԻ ԾԱԾԿՄԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԸ**

ԱՅՎԱԶՅԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ

*Գավառի պետական համալսարան,
քիմիական գիտությունների թեկնածու, ԳՊՀ դոցենտ
էլփոստ՝ grikorgjan@gmail.com*

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

*Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան,
տեխնիկական գիտությունների թեկնածու, ՀԱԱՀ դոցենտ
էլփոստ՝ hayastan.hakobyan53@gmail.com*

Կարկտի դեմ պայքարում հաջողություններն այս պահին քիչ են: Ըստ երևույթին, դա պայմանավորված է կարկտի ձևավորման գործընթացների տեսական ուսումնասիրությունների անբավարարությամբ, թեև այս ոլորտում զգալի առաջընթաց է գրանցվել: Այս հոդվածում մենք առաջարկում ենք կարկտահատիկների աճի մաթեմատիկական մոդել՝ ըստ աճի հիմնական մեխանիզմներից մեկի՝ հետերոկոագուլյացման:

Մեր առաջին հաղորդումում ցույց տվեցինք, որ կարկտի աճի ժամանակ նրա ձևավորման միջուկների մասնիկների մակերեսին ջրի միկրոկաթիլների կոագուլյացման սկզբնական փուլերում այդ միջուկների ագլոմերացիայի բացակայության դեպքում ջրի միավորող միկրոկաթիլների թվի հավանական բաշխումը տեղի է ունենում ըստ Պուասոնի:

Կարկտահատիկների աճի հետագա փուլերում կարկտի միջուկների մասնիկների մակերեսին ջրի միկրոկաթիլների նստեցման կինետիկ

օրինաչափությունները այլ են, գործընթացի արագությունը կնվազի, քանի որ միջուկների ազատ մակերեսը նվազում է:

Կարկտի միջուկների վրա ջրի միկրոկաթիլների հետերոկոագուլյացման դինամիկան բավականաչափ բարձր ծածկվածության աստիճաններում կարելի է վերլուծել՝ հաշվի առնելով այդ աստիճանը:

Նման մոդելի մաթեմատիկական վերլուծությունը թույլ է տալիս ներկայացնել մի հարաբերություն, որը կապում է միջուկի մակերեսին նստած միկրոկաթիլների քանակի հավանականության բաշխումը՝ հաշվի առնելով այն փաստը, որ ըստ մակերեսը լցման գործընթացը դանդաղում է:

Մեր աշխատանքի արդյունքում կարելի է պնդել, որ սաղմնային մասնիկների մակերևույթի վրա ջրի միկրոկաթիլների հետերոկոագուլյացման հետևանքով կարկտի աճի դինամիկայի դիտարկված մաթեմատիկական մոդելները հնարավորություն են տալիս նկարագրել այս գործընթացը իր տարբեր փուլերում՝ այդ թվում հաշվի առնելով նստած մասնիկների հեռանալը միջուկի մակերեսից:

***Բանալի բառեր՝** կարկուտ, կարկուտի միջուկներ, աճի դինամիկա:*

GROWTH OF HAILSTONES TAKING INTO ACCOUNT THE DEGREE OF COVERAGE OF THE COAGULATION SURFACE

AIVAZYAN GRIGORY

PhD in Chemical Sciences,

Associate Professor of GSU

e-mail: grikorgjan@gmail.com

HAKOBYAN HAYASTAN

PhD in Technical Sciences,

Associate Professor of ANAU.

e-mail: hayastan.akobyan.53@gmail.com

In our first report, it was shown that during the growth of hailstones at the initial stages of coagulation of water microdroplets on the surface of particles of hail formation nuclei, in the absence of agglomeration of these nuclei, distribution for the probabilities of the number of water microdroplets takes place according to Poisson.

At the later stages of hailstone growth, the kinetic regularities of the deposition of water microdroplets on the surface of particles of hail nuclei are different, since as the surface of the nuclei is filled, the rate of the process will decrease, because the proportion of free surface decreases.

As a result of our work, it can be argued that the considered mathematical models of the dynamics of hailstone growth due to heterocoagulation of water microdroplets on the surface of embryonic particles make it possible to describe this process at various stages of its course, including taking into account the separation of settled particles from the surface.

Key words: *hail, hailstone nuclei, growth dynamics.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 24.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ԵՐԹԵՎԵԿՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ԶԱՐԳԱՑԱԾ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՈՂ
ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

ՀՏԴ 625.7
DOI: 10.56246/18294480-2023.14-06

ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ ԴԱՎԻԹ

«ՀԱԼ ԴԻ Քոնսալթ» ՍՊԸ-ի տնօրեն,
տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

Էլփոստ՝ dhovsepyan@haldi.am

ՉՔՈԼՅԱՆ ԽԱՉԻԿ

«ՀԱԼ ԴԻ Քոնսալթ» ՍՊԸ, գլխավոր ինժեներ,
մագիստրոս

Էլփոստ՝ khachik.chqolyan@gmail.com

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության կողմից ամեն տարի կատարվում է ճանապարհատրանսպորտային պատահարների վերլուծություն և ըստ ստացված գնահատականի՝ տարեկան կորվածքով ճանապարհատրանսպորտային պատահարների հեղուկանքով զոհվում է 1.000.000-ից մինչև 1.500.000 մարդ և վիրավորվում մինչև 50.000.000 մարդ: Ծանապարհատրանսպորտային պատահարների վերլուծությամբ զբաղվող մի շարք միջազգային կառույցներ, կատարելով վերլուծություններ, ստացել են տվյալներ, ըստ որոնց պատահարների 90%-ը տեղի է ունենում զարգացող երկրներում: Ծանապարհների անվտանգությամբ զբաղվող միջազգային կառույցները թողարկում են հատուկ ձեռնարկներ, որոնցում ներկայացվում են ճանապարհային անվտանգության չափումները, իրականացման մեթոդները, որից հետո, ունենալով անհրաժեշտ տվյալներ, մանրամասն ներկայացնում են, թե ինչպիսի միջոցառումներ պետք է իրականացնել, որպեսզի նոր զարգացող երկրներում ճանապարհատրանսպորտային պատահարների քանակը նվազի, համապատասխանաբար բարձրացվի ճանապարհային անվտանգությունը: Հեղինակները, ուսումնասիրելով ճանապարհատրանսպորտային անվտանգությամբ զբաղվող միջազգային կառույցների, ինչպես նաև առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության վերլուծությունները, ներկայացնում են մեր կողմից

մշակված այն գործողությունների հաջորդականությունը, որոնց ճիշդ կիրառման դեպքում հնարավոր կլինի պակասեցնելու ճանապարհատրանսպորտային պատահարների քանակը:

Քանալի բառեր՝ ճանապարհային երթևեկություն, ճանապարհատրանսպորտային անվտանգություն, երթևեկության կառավարում, երթևեկությունը զարգացած և զարգացող երկրներում, առողջապահական համաշխարհային կազմակերպություն, կառավարման անվտանգ միջոցառումներ, ճանապարհատրանսպորտային պատահարներ:

ROAD TRAFFIC SAFETY MANAGEMENT IN DEVELOPED AND DEVELOPING COUNTRIES

HOVSEPYAN DAVIT

*PhD in Engineering, Director of HALDI Consult LLC,
e-mail: dhovsepyan@haldi.a*

CHKOLYAN KHACHIK

*Master Student, Chief Engineer in HALDI Consult LLC,
e-mail: khachik.chqolyan@gmail.com*

The World Health Organization analyzes traffic accidents every year and, according to the estimates, on an annual basis, 1.000.000 to 1.500.000 people die and up to 50.000.000 people are injured in traffic accidents. A number of international organizations involved in the analysis of road traffic accidents have received data according to which 90% of accidents occur in developing countries. After performing all these analyses, the international organizations dealing with road safety issue special manuals presenting road safety measures and implementation methods, after which, having the necessary data, present in detail what kind of measures should be implemented in order to reduce the number of traffic accidents in newly developing countries and to improve road safety accordingly. Studying the analyzes of international structures dealing with road safety, together with the World Health Organization we present the sequence of actions, after the proper implementation of which we will have the opportunity to reduce the number of traffic accidents.

Key words: Road traffic, traffic safety, traffic management, traffic in developed and developing countries, World Health Organization, safe driving practices, traffic accidents.

УПРАВЛЕНИЕ МЕРОПРИЯТИЯМИ ПО БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ В РАЗВИТЫХ И РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ

ОВСЕПЯН ДАВИД

*Кандидат Технический Наук
Директор ООО “ХАЛДИ Консалт”
электронная почта: dhovsepyan@haldi.am*

ЧКОЛЯН ХАЧИК

*Студент магистрант
Главный инженер ООО “ХАЛДИ Консалт”
электронная почта: khachik.chqolyan@gmail.com*

Согласно ежегодно приводимым данным ВОЗ, в результате ДТП в год погибают от 1 млн. до 1.5 млн человек и получают травмы до 50 млн. человек. Ряд международных организаций, занимающиеся исследованием данной проблемы, пришли к выводу, что 90% ДТП происходят в развивающихся странах. На основании этих исследований организации, занимающиеся безопасностью дорожного движения, выпускают специальные пособия, в которых указаны методы подсчета безопасности движения, после чего, имея необходимые данные, подробно представляют какие действия надо предпринять, чтобы уменьшить случаи ДТП и соответственно увеличить безопасность дорожного движения. Мы, изучив анализы международных организаций занимающихся ДТП и ВОЗ, представляем последовательность действий в результате правильного применения которых можем уменьшить количество ДТП.

Ключевые слова: Дорожное движение, дорожно-транспортная безопасность, управление движением, дорожное движение в развитых и развивающихся странах, ВОЗ, безопасные методы управления, ДТП.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.01.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 18.01.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

**ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ԵՐԹԵՎԵԿՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ԵՂԱՆԱԿԻ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԻՋՈՑՈՎ**

ՀՏԴ 625.7

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-07

ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ ԻԳԻԹ

«ՀԱԼ ԴԻ Քոնսալթ» ՍՊԸ-ի փոխպնօրեն,
տեխնիկական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ ihovsepyan@haldi.am

ՉՔՈԼՅԱՆ ԽԱՉԻԿ

«ՀԱԼ ԴԻ Քոնսալթ» ՍՊԸ, Գլխավոր ինժեներ,
մագիստրոս
Էլփոստ՝ khachik.chqolyan@gmail.com

Ճանապարհատրանսպորտային պատահարների վերլուծությամբ զբաղվող շատ միջազգային կառույցներ, որոնք երկար տարիներ կատարել են բազում ուսումնասիրություններ ճանապարհատրանսպորտային պատահարների վերաբերյալ, ստացել են մի ցուցանիշ, ըստ որի շատ հաճախ ճանապարհատրանսպորտային պատահարներ տեղի են ունենում զարգացող երկրներում: Հիմնականում պատահարներն առաջանում են վատ եղանակային պայմանների դեպքում, որոնց պատճառով փվյալ զարգացող երկիրն ունենում է մարդկային կորուստներ և բավականին շատ վիրավորումներ ստացածներ, ինչպես նաև փվյալ երկիրը գույքային մեծ վնասներ է կրում: Մի շարք ճանապարհատրանսպորտային պատահարների վերլուծությամբ զբաղվող կազմակերպություններ առաջարկում են կատարել փվյալների հավաքագրում, որի ժամանակ պետք է ուսումնասիրել բոլոր եղանակային պայմանների դեպքում առաջացող խնդիրները: Մենք, ուսումնասիրելով ճանապարհատրանսպորտային անվտանգությամբ զբաղվող միջազգային կառույցների վերլուծությունները, ներկայացնում ենք մեր կողմից մշակված եղանակային պայմանների վերաբերյալ տեղեկատվության դերի, փվյալների հավաքագրման մեթոդների մասին դիտարկումները և այն գործողությունների հաջորդականությունը, որոնց ճիշտ կիրառման արդյունքում զարգացող երկրները հնարավորություն են

ունենում իրենց քաղաքներում բարելավել երթևեկությունը վաղ եղանակային պայմանների ժամանակ:

Բանալի բառեր՝ ճանապարհային երթևեկություն, ճանապարհային անվտանգություն, երթևեկության բարելավում, զարգացած և զարգացող երկրներ, ճանապարհատրանսպորտային պատահարներ, եղանակային պայմաններ, եղանակի մշտադիտարկման և տեղեկատվության կենտրոն:

ENHANCING ROAD TRAFFIC SAFETY THROUGH WEATHER MONITORING AND INFORMATION SYSTEM

HOVSEPYAN IGIT

PhD in Engineering, Director of HALDI Consult LLC,

e-mail: ihovsepyan@haldi.am

CHKOLYAN KHACHIK

Master Student

Chief Engineer in HALDI Consult LLC,

e-mail: khachik.chqolyan@gmail.com

Many international organizations involved in the analysis of traffic accidents, which have conducted many studies on traffic accidents for many years, have obtained an index according to which traffic accidents occur very often in developing countries and mostly accidents occur in bad weather conditions, because of which this developing country suffers human losses and quite a lot of injured ones; moreover, the country suffers great property damage. A number of organizations involved in the analysis of traffic accidents offer to collect data, during which it is necessary to study all the issues arising in all weather conditions.

Based on the analysis of international road safety organizations, we present the role of information on weather conditions, data collection methods and the sequence of actions, the proper implementation of which would enable the developing countries to improve traffic in their cities during bad weather conditions.

Key words: *Road traffic, road safety, traffic improvement, developed and developing countries, traffic accidents, weather conditions, weather monitoring and information center.*

ПОВЫШЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ ПОСРЕДСТВОМ МОНИТОРИНГА ПОГОДЫ И ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ

ОВСЕПЯН ИГИТ

Кандидат Технический Наук
Заместитель директора ООО “ХАЛДИ Консалт”
электронная почта: ihovsepyan@haldi.am

ЧКОЛЯН ХАЧИК

Студент магистрант
Главный инженер ООО “ХАЛДИ Консалт”
электронная почта: khachik.chqolyan@gmail.com

Многие международные организации, занимающиеся анализом ДТП, проводящие многочисленные исследования дорожно-транспортных происшествий получили показатель, согласно которому чаще всего ДТП происходят в развивающихся странах и в основном при плохих погодных условиях, из-за чего гибнут люди и получают довольно много травм, а странам наносится большой материальный ущерб.

Ряд организаций занимающихся анализом ДТП предлагают проводить сбор данных, в течение которого необходимо изучить все проблемы возникающие при плохих погодных условиях. Мы, изучив анализы международных организаций занимающихся ДТП , представляем последовательность действий по оценке роли сбора прогноза погоды, методах обработки этих данных и других действий, в результате правильного применения которых развитые страны могут в своих городах улучшить движение транспорта при плохих погодных условиях.

Ключевые слова: *дорожное движение, дорожная безопасность, улучшение движения, развитые и развивающиеся страны, ДТП, погодные условия, мониторинг погоды и центр информации.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.01.2023թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 18.01.2023թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

3.	ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ, ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PHILOSOPHY, THEOLOGY AND HISTORY ФИЛОСОФСКИЕ, ТЕОЛОГИЧЕСКИЕ, ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

**ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ԶԻՆՅԱԼ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ
ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՈՍԸ. ԳՈՒՐԳԵՆ ՅԱՆԻԿՅԱՆ**

ՀՏԴ 93/94
DOI: 10.56246/18294480-2023.14-08

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՔՆԱՐԻԿ

*ԳՊՀ դասախոս, Հայաստանի ազգային արխիվի
գիտահետազոտական աշխատանքների և
միջազգային կապերի բաժնի պետ,
պատմական գիտությունների թեկնածու
Էլփոստ՝ k_narik@mail.ru*

Հոդվածում ներկայացվել է Հայաստանի ազատագրության հայ գաղտնի բանակի (ՀԱՀԳԲ, ASALA) հոգևոր հայր, ճարտարագետ, գրող և հրապարակախոս, շինարար և գյուլարար, հայկական նորագույն զինյալ ազատագրական պայքարի մարտիկ ու գաղափարախոս Գուրգեն Յանիկյանի գործունեությունը:

Ներկայացվել է վերջինիս իրականացրած գործունեությունը հորհրդային Ռուսաստանում, մասնավորապես Հյուսիսային Կովկասում՝ հոգուր սովյալների կարարած աշխատանքը, այնուհետև Իրանում՝ Թեհրան-Թավրիզ երկաթգծի, Իրանում առաջին մետաղաձուլման գործարանի, առաջին ստորգետնյա զինագործարանի կառուցումը և այլն:

Անդրադարձ է կատարվել ԱՄՆ-ում Գուրգեն Յանիկյանի գրական գործունեությանը, հայոց ցեղասպանության ճանաչման և դատապարտման ուղղությամբ նրա ծավալած պայքարին:

Հարկապես կարևորվել է Յանիկյանի կողմից ԱՄՆ-ում 1973թ. հունվարի 27-ին իրականացված գործողությունը թուրք դիվանագետների նկատմամբ, որով ազդարարվեց «հայ անհարի պատերազմը թուրքի դեմ»:

Արվել են եզրահանգումներ, կարևորվել Գուրգեն Յանիկյանի դերակատարությունը հայկական նորագույն զինյալ ազատագրական պայքարի սկզբնավորման և ծավալման գործում:

Քանալի բառեր՝ Գուրգեն Յանիկյան, Հայոց ցեղասպանություն, Հայ դար, Հայկական հարց, Հայկական Նյուրնբերգ, Նեմեսիս, Հայաստանի ազատագրության հայ գաղտնի բանակ, Հայոց ցեղասպանության արդարության մարտիկներ, Եռաբլուր:

GOURGEN YANIKIAN, THE FIGHTER AND IDEOLOGIST OF THE NEW ARMENIAN ARMED LIBERATION STRUGGLE

PETROSYAN KNARIK

PhD in Historical Sciences

GSU lecturer

*Head of Department of Research Works
and International Relations of the National Archives of Armenia*

e.mail: k_narik@mail.ru

Gourgen Yanikian (1895-1984), a talented engineer, writer, public speaker, builder and inventor, the spiritual father of the Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA), is considered the fighter and ideologist of the new Armenian armed liberation struggle. Convinced that only with the use of force it is possible to focus the attention of the international community on the fair trial of the Armenian people, 78-year-old Gourgen Yanikian, an eyewitness and survivor of the Armenian Genocide, most of whose family members were victims of the massacres, on January 27, 1973, killed the Turkish consul and his assistant at the Baltimore Hotel in Santa Barbara, California, starting the new Armenian national liberation armed struggle. On July 2, 1973, Yanikian was sentenced to life imprisonment, and after spending 10 years in prison at the request of the authorities on February 10, 1984, he was transferred from the prison to the hospital, where he died 17 days

later. And only years later, on May 5, 2019, the remains of the great Armenian found their final resting place in the Motherland. The remains were buried in the "Yerablur" military pantheon in the cemetery dedicated to ASALA martyrs.

Before the Operation dating to January 27, 1973; on December 26, 1972, Yanikian sent open letters to the US President, the Senate, the Congress, the editors of American and Armenian newspapers and 300 Armenians about his political plan, announcing the "war of the Armenian individual against the Turk", calling on the sons of the Armenian nation to turn into "Nemesis" and hit the enemy everywhere.

The bullets fired by the hero Gourgen Yanikian were not only solving the issue of revenge but also were clarifying the political way to pursue the Armenian issue. In 1975, two years after the Operation, the new stage of the Armenian claims began. The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia came to the scene and began a worldwide armed struggle against Turkey, which seized Armenian land; and all those accomplices who helped the Turks continue to violate the fair rights of the Armenian people.

Even today, in the conditions of geopolitical developments and regional transformations, the message of the hero Gourgen Yanikian to the generations is more relevant than ever: to fight an individual war against the enemy for the sake of the protection and salvation of the Armenian people and the peaceful coexistence of the mankind.

Key words: *Gourgen Yanikian, the Armenian Genocide, the Armenian National Committee, the Armenian Issue, the Armenian Nuremberg, Operation Nemesis, Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia, Armenian Genocide Justice Fighters, Yerablur.*

ГУРГЕН ЯНИКЯН - БОРЕЦ И ИДЕОЛОГ НОВОЙ АРМЯНСКОЙ ВООРУЖЕННОЙ ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ БОРЬБЫ

ПЕТРОСЯН КНАРИК

Кандидат исторических наук

Преподаватель ГГУ

Гурген Яникян (1895-1984), талантливый инженер, писатель и публицист, строитель и изобретатель, духовный основатель Армянской секретной армии освобождения Армении (АСАЛА), считается борцом и идеологом нового армянского вооруженной и освободительной борьбы. Убежденный, что только силовым путем можно привлечь внимание международной общественности к справедливому суду армянского народа, 78-летний Гурген Яникян, очевидец и переживший Геноцид армян, большинство членов семьи которого стали жертвами Геноцида, 27 января 1973 года убил турецкого консула и его помощника в отеле «Балтимор» в Санта-Барбаре, штат Калифорния, начав новую армянскую национально-освободительную вооруженную борьбу. 2 июля 1973 года Яникян был приговорен к пожизненному заключению и проведя в заключении 10 лет, по требованию властей 10 февраля 1984 года был переведен из тюрьмы в больницу, где через 17 дней скончался. И только спустя годы, 5 мая 2019 года, прах великого армянина обрел последнее пристанище на Родине. Останки были захоронены в воинском пантеоне «Ераблур» на кладбище, посвященном мученикам АСАЛА.

Перед Операцией 27 января 1973 года, 26 декабря 1972 году Яникян направил президенту США, Сенату, Конгрессу, редакторам американских и армянских газет и 300 армянам открытые письма о своем политическом плане, объявляя «войну армянской личности против турков», призывая сыновей армянского народа превратиться в «Немезиду» и поразить врага повсюду.

Пули, выпущенные героем Гургеном Яникяном прояснили политический путь решения Армянского вопроса. В 1975 году, через два года после Операции, начался новый этап армянских требований. Армянская секретная армия освобождения Армении начала всемирную вооруженную борьбу против Турции, захватившей армянские земли, и всех тех пособников, которые помогали туркам и продолжают нарушать справедливые права армянского народа.

Даже сегодня, в условиях геополитических событий и региональных трансформаций, как никогда актуален посыл героя Гургена Яникяна

поколениям: вести индивидуальную войну против врага ради защиты и спасения армянского народа и для мирного сосуществования человечества.

Ключевые слова: Гурген Яникян, Геноцид армян, Армянский Национальный Комитет, Армянский вопрос, Армянский Нюрнберг, Операция «Немезис», Армянская секретная армия освобождения Армении, Борцы за справедливость Геноцида армян, Ераблур.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 07.07.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 04.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԽՈՆՋ ՀԵՏԱԶՈՏՈՂԸ.
ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՏԵՐ- ՀԱԿՈՔՅԱՆ

ՀՏԴ 929

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-09

ՔԵՇԻՇՅԱՆ ՄԵՐԻ

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան

Մատենադարանի գիտաշխատող, պատմաբան

էլփոստ՝ marykeshishian@mail.ru

Մեր մենակեացները իրենց միտքն ու հոգին եզերել էին վանքերի պարիսպներով ու կամարներով: Ս. Տեր-Յակոբեանը, սակայն, մենակեաց էր լայն, անպարագիծ աշխարհում, առանց վանքի ու կամարների, ինքն իր խոր հոգու եւ մտքի դարբասներով շրջանակուած:

Ո՛վ գիտէ, գուցէ մարդկային կեանքի անմեկնելի, բարդ ողբերգութիւններից մէկն էլ այն է, թէ ինչո՞ւ բնութիւնը օժտում է մարդուն ստեղծագործելու, մնայուն գործեր երկնելու բոլոր տուեալներով եւ, սակայն այդ երկունքն ու ստեղծագործութիւնը թագնուած են մնում ցարդ մտքի եւ հոգու խորը, բազմադիմի հնադարաններում: Ինչո՞ւ...

Ս. ԳՈՒՐԵԱՆ

Ականավոր հայագետ Սենեքերիմ Տեր-Հակոբեանը հայագիտության ոլորտում ճանաչված ու վաստակաշատ գիտնականներից է, որը թեև շար կարճ ապրեց, բայց իր վարած համեստ կյանքի և գիտական գործունեության ընթացքում կորստից փրկեց հայ մշակույթի դարավոր գանձերը: Անգնահատելի է նրա գիտական գործունեությունը այդ բնագավառում:

Տարբեր տարիների նա դասավանդել է Երևանի, Բաքվի, Նախիջևանի, Շուշիի, Թավրիզի և Ալեքսանդրապոլի հայկական դպրոցներում: 1916թ. դասավանդել է Էջմիածնի Գևորգյան հոգևոր ճեմարանում (որպես հայոց պատմության դասախոս): Կրթարանի բարձր դասարաններում դասավանդել է հայոց լեզու և հայ մատենագրության պատմություն: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հրամանով նշանակվել է «Արարատ» ամսագրի խմբագրական կազմի անդամ (1916թ.), օգտակար եղել դրա հրատարակման աշխատանքներին մինչև փակվելը: 1917թ. նշանակվել է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի թանգարանի տնօրենի օգնական, այնուհետև հին ձեռագրերի պահոցի վարիչ:

Հարկապես 1915թ. հայոց ցեղասպանությունից հետո՝ Հայաստանի փարածքում կարարած նրա գիտարշավների ընթացքում, մեծ թվով ազգագրական նյութեր են հավաքվել, որոնք ներկայումս ցուցադրվում են Հայաստանի պատմության թանգարանում: Անգնահատելի է նրա գործունեությունը հայ միջնադարյան ձեռագիր մատյանների հավաքման ասպարեզում: Լինելով Մատենադարանի առաջին տնօրենը՝ նա ձեռագրական հավաքածուները համալրել է ընդհանուր հաշվով 1000-ից ավելի միավորով:

1920թ. վերջին Ս. Տեր-Հակոբյանը նշանակվել է Էջմիածնի Մատենադարանի վարիչ: Ստալինյան բռնաճնշումների փորիներին ձերբակալվել է: Վախճանվել է բանտում 1938թ.: Ս. Տեր-Հակոբյանի բազմաթիվ անավարտ աշխատություններ անհետացել և հափշտակվել են նրա ձերբակալությունից հետո: Արդարացվել է հետմահու՝ 1956թ.:

Հողվածում ներկայացված է նրա կյանքի և գիտական գործունեության մանրամասներ, որոշ նյութեր հրատարակվում են առաջին անգամ (խոսքը արվեստաբան Սերիկ Դավթյանի չփայգրված հուշերի մասին է, որոնք վերաբերում են Սենեքերիմ Տեր-Հակոբյանին):

Քանալի բառեր՝ Սենեքերիմ Տեր-Հակոբյան, Մատենադարան, Սերիկ Դավթյան, Մելիք-Օհանջանյան, Էջմիածին, ձեռագիր, մատյան, Գյումուշխանե, փարագ, ցեղասպանություն, բռնադատված, Մաշտոց, մշակույթ:

**TIRELESS RESEARCHER OF THE ARMENIAN CULTURE AND SCIENCE:
SENEKERIM TER-HAKOBYAN**

KESHISHYAN MERI

Historian, Researcher at Matenadaran

e-mail: marykeshishian@mail.ru

Prominent Armenologist Senekerim Ter-Hakobyan is one of the well-known and merited scholars of Armenology, who lived a very short life, but during his modest life and scientific activity, he saved the centuries-old treasures of the Armenian culture from loss. His scientific activity in that field is invaluable.

In different years he taught in Armenian schools in Yerevan, Baku, Nakhichevan, Shushi, Tabriz and Alexandropol. In 1916 he taught at the Gevorgyan Theological Seminary in Etchmiadzin as a lecturer of the Armenian history. In the

upper grades of the school, he taught the Armenian language and the history of Armenian bibliography.

By the order of the Catholicos of All Armenians, he was appointed a member of the editorial staff of "Ararat" magazine (1916), and contributed to its publication until its closure.

In 1917 he was appointed as an assistant to the director of the Etchmiadzin Museum, then as ahead of the archive of ancient manuscripts.

After the Armenian Genocide, especially in 1915, during his scientific expeditions in Armenia, a large number of ethnographic materials were collected, which are currently on display in the History Museum of Armenia. His activity in the field of collecting Armenian medieval manuscripts is also invaluable. Being the first director of the Matenadaran, he contributed to the replenishment the manuscript collections, with a total of more than 1000 manuscripts.

In 1920 S. Ter-Hakobyan is appointed head of the Matenadaran in Etchmiadzin.

He was arrested during the years of Stalin's repression. He died in prison in 1938. Many of Ter-Hakobyan's unfinished works disappeared and were stolen after his arrest. He was justified posthumously in 1956.

The article presents details of his life and scientific activity; some materials are published for the first time (we are talking about the atypical memoirs of art critic Serik Davtyan, which also refer to Senekerim Ter-Hakobyan).

Key words: *Senekerim, Matenadaran, Serik Davtyan, Melik Ohanjanyan, Etchmiadzin, manuscript, book, Gyumushkhane, national costume, genocide, convicted, Mashtots, culture.*

НЕУТОМИМЫЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ АРМЯНСКОЙ КУЛЬТУРЫ И НАУКИ - СЕНЕКЕРИМ ТЕР-АКОПЯН

КЕШИШЯН МЕРИ

Историк, научный сотрудник Матенадарана
электронная почта: marykeshishian@mail.ru

Выдающийся арменовед Сенекерим Тер-Акопян - один из известных и заслуженных ученых-арменоведов, проживший очень короткую жизнь, но своей скромной жизнью и научной деятельностью спас от утраты многовековые сокровища армянской культуры. Его научная деятельность в этой области бесценна.

В разные годы преподавал в армянских школах Еревана, Баку, Нахичевана, Шуши, Тавриза и Александрополя. В 1916г. преподавал в Эчмиадзинской Георгиевской духовной семинарии (как лектор истории Армении). В старших классах школы преподавал армянский язык и историю армянской библиографии.

По приказу Католикоса Всех Армян был назначен членом редакции журнала «Арагат» (1916г.) и помогал в его издании до закрытия. 1917г. был назначен помощником директора Эчмиадзинского музея, затем заведующим архивом древних рукописей.

После Геноцида армян 1915 года во время его научных экспедиций по Армении им было собрано большое количество этнографических материалов, которые в настоящее время экспонируются в Музее истории Армении. Неоценима и его деятельность в области коллекционирования армянских средневековых рукописей. Будучи первым директором Матенадарана, он пополнил рукописные коллекции пополнил в общей сложности более чем на 1000 рукописей.

В 1920г. С. Тер-Акопян назначен директором Эчмиадзинского Матенадарана.

Был арестован в годы сталинских репрессий. Умер в тюрьме в 1938 году.

Многие незаконченные работы С. Тер-Акопяна исчезли и были украдены после его ареста. Оправдан посмертно, в 1956 году.

В статье представлены подробности его жизни и научной деятельности, некоторые материалы публикуются впервые (речь идет о неопубликованных мемуарах искусствоведа Серика Давтяна, в которых также упоминается Сенекерим).

Ключевые слова: Сенекерим, Матенадаран, Серик Давтян, Мелик-Оганджян, Эчмиадзин, рукопись, книга, Гюмушхане, национальный костюм, геноцид, осужденный, Маштоц, культура.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 14.03.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 19.03.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

4.

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
ECONOMICS
ЭКОНОМИКА

ԹՎԱՅԻՆ ՄԱՐՔԵԹԻՆԳԸ ՈՐՊԵՍ ԲԻԶՆԵՍԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ԵՎ
ԱՌԱՋՆԹԱՑԻՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ԳՈՐԾԻՔ

ՀՏԴ 339.1

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-10

ԱՄԻՐԽԱՆՅԱՆ ՍԱՄՎԵԼ

Գավառի պետական համալսարանի
տնտեսագիտական ֆակուլտետի դեկան,
տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Էլհասցե՝ s.amirkhanyan@gsu.am

ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ ՆՈՆԱ

Գավառի պետական համալսարանի
որակի ապահովման բաժնի մասնագետ
Էլհասցե՝ n.muradyan@gsu.am

Հոդվածում ներկայացված են թվային մարքեթինգի առանձնահատկությունները, որոնք հնարավորություն են տալիս փոքր և միջին բիզնեսին, սոցիալական ձեռնարկություններին ավելի արդյունավետ օգտագործելու թվային մարքեթինգի գործիքակազմը, որի կիրառության դեպքում կբարելավվեն ծառայություններ մատուցելու, հաճախորդներ ներգրավելու և վաճառք իրականացնելու գործընթացները:

Անդրադարձ է կատարվել թվային տեխնոլոգիաների միջոցով ծառայությունների ընդլայնմանը, ապրանքների սպառման աճի ավելացմանը, թվային տիրույթում հաճախորդներ ներգրավելու նոր հնարավորությունների մշակմանը, սպառողներին հասանելի տեղեկատվության փարածման հիմնական աղբյուրներին, ինչպես նաև հավատարիմ սպառողներ ձեռք բերելու և նրանց հետ մշտապես կապ պահպանելու առանձնահատկություններին:

Հոդվածում ներկայացվում է նաև Գեղարքունիքի մարզի Լճաշեն գյուղում 2020 թվականին հիմնադրված «Էթիունի մոռացված

թագավորություն» հյուրապրումն սոցիալական ձեռնարկության այցելուների շրջանում արված հարցումների արդյունքների վերլուծությունը, որը ցույց տվեց, թե շուկայական տնտեսության պայմաններում թվային մարքեթինգի որ գործիքներն են առավել արդյունավետ գործում հեփազոփոլո սոցիալական ձեռնարկության դեպքում և նպաստում համայնքում սոցիալական խնդիրների լուծմանն ու զբոսաշրջության զարգացմանը:

Կարարված վերլուծությունը, արված առաջարկությունները նմանատիպ կազմակերպություններին հնարավորություն կտան ընտրելու թվային մարքեթինգի համապատասխան գործիքակազմը՝ հասկանալու տվյալ բնագավառում նրա կիրառելիությունը և օգտագործումը հոգուր սոցիալական ձեռնարկատիրության զարգացման և շահույթի ապահովման:

Բանալի բառեր՝ թվային մարքեթինգ, սոցիալական մեդիա մարքեթինգ, էլփոստ մարքեթինգ, սոցիալական ցանց, համացանցային կայք:

DIGITAL MARKETING AS A TOOL FOR BUSINESS DEVELOPMENT AND PROGRESS

AMIRKHANYAN SAMVEL

*PhD in Economics, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics, GSU*

e-mail: s.amirkhanyan@gsu.am

MURADYAN NONA

Specialist of Quality Assurance Department, GSU

e-mail: n.muradyan@gsu.am

The article presents the features of digital marketing that will enable small and medium-sized enterprises and social enterprises to use digital marketing tools more effectively; and their usage will improve the processes of providing services, attracting customers and making sales.

The article refers to the expansion of services through digital technologies, the increase in the growth of product consumption, the development of new opportunities to attract customers in the digital domain, the main sources of information dissemination available to consumers, as well as peculiarities of acquiring loyal consumers and maintaining constant contact with them.

The article also presents the analysis of the results of the survey among the visitors of the social enterprise "Etiuni's Forgotten Kingdom" guest house, founded in 2020 in Lchashen village of Gegharkunik region. The analysis of the survey results showed, which tools of digital marketing work most effectively under the conditions of the market economy, in the case of the researched social enterprise and whether they contribute to the solution of social problems in the community and the development of tourism.

The performed analysis and recommendations will enable similar organizations to choose the appropriate digital marketing toolkit, to understand its applicability and usage in the given field for the benefit of social entrepreneurship development and profit assurance.

Key words: *digital marketing, social media marketing, e-mail marketing, social network, website.*

ЦИФРОВОЙ МАРКЕТИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ И ПРОГРЕССА БИЗНЕСА

АМИРХАНЯН САМВЕЛ

*Кандидат экономических наук, доцент
Декан экономического факультета ГГУ*

электронная почта: s.amirkhanyan@gsu.am

МУРАДЯН НОНА

Специалист отдела обеспечения качества ГГУ

электронная почта: n.muradyan@gsu.am

В статье представлены особенности цифрового маркетинга, позволяющие малому и среднему бизнесу, социальным предприятиям более эффективно использовать инструментарий цифрового маркетинга, применение которого улучшит процессы предоставления услуг, привлечения клиентов и осуществления продаж. Говорится о расширении услуг с помощью цифровых технологий, увеличении потребления товаров, разработке новых возможностей для привлечения клиентов в цифровое пространство, основных источниках распространения информации, доступной потребителям, а также об особенностях приобретения лояльных потребителей и постоянной связи с ними. В статье представляем также анализ результатов опроса посетителей

социального предприятия гостевой дом «Забывтое царство Этиуна», основанного в 2020 году в селе Лчашен Гегаркуникской области. Анализ результатов опроса показал, какие инструменты цифрового маркетинга в условиях рыночной экономики наиболее эффективны в случае исследуемого социального предприятия и способствуют решению социальных проблем в общине и развитию туризма. Проведенный анализ и рекомендации позволят подобным организациям выбрать подходящий инструментарий цифрового маркетинга и, в интересах развития социального предпринимательства и обеспечения прибыли, понять его применимость и использование в данной сфере.

Ключевые слова: цифровой маркетинг, маркетинг в социальных сетях, email-маркетинг, социальная сеть, веб-сайт.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 19.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ՎԱՐԿԱՎՈՐՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՀՏԴ 336.7

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-11

ՄԱՐԴՈՅԱՆ ԱՇՈՏ

ՀՊՏՀ «Բանկային գործի և ապահովագրության»

ամբիոնի վարիչ,

տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ

Էլվիոստ՝ ashot.mardoyan80@gmail.com

Տնտեսության իրական և ֆինանսական հատվածների միջև առկա կապերի էմպիրիկ գնահատում իրականացրել են բազմաթիվ հետազոտողներ, և այդ կապերը միանշանակ չեն: Հետազոտողները կարծում են, որ ֆինանսական հատվածի զարգացումը մեծ ազդեցություն ունի տնտեսական աճի վրա, որ ֆինանսական հատվածի դերը տնտեսական աճի տեսանկյունից գերազնահատվում է:

Վերջին տասնամյակներում, ֆինանսական համակարգի առավել շարժգնաժամային դրսևորումներով պայմանավորված, տարբեր տնտեսագետների և ինստիտուտների կողմից վերստին առաջ քաշվեց տնտեսության իրական հատվածի ոլորտների զարգացման և այդ հատվածի շնորհիվ կայուն տնտեսական աճի ապահովման կարևորությունը:

ՀՀ ներկայիս ծանր ժամանակաշրջանում մեծ նշանակություն ունի տնտեսության վարկավորումը: Կորոնավիրուսային իրավիճակը, պատերազմական գործողությունները ծանր հարված հասցրին տնտեսությանը: Այսօր կառավարության կողմից իրականացվում են մի շարք ծրագրեր՝ տնտեսության առանցքային ճյուղերը ֆինանսավորելու համար: Այս ժամանակաշրջանում բանկերը նույնպես փորձում են աջակցել տնտեսությանը՝ տրամադրելով արտոնյալ պայմաններով վարկեր: Փաստենք, որ հիմնական ցուցանիշներով այսօր ՀՀ տնտեսությունն արդեն անցել է առողջացման փուլը և այժմ զարգացում է ապրում, չնայած դեռևս մեծ խնդիր է մնում գնաճային ճնշումները:

Սույն հոդվածում փորձ է կատարվել բացահայտել ՀՀ իրական հատվածի վարկավորման առանձնահատկություններն ու հիմնախնդիրները և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել որոշ առաջարկություններ:

Բանալի բաներ՝ տնտեսության իրական հատված, բանկ, վարկավորում, տոկոսադրույք, գյուղատնտեսություն, արդյունաբերություն, շինարարություն:

PROBLEMS OF LENDING THE REAL SECTOR OF ECONOMY IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

MARDOYAN ASHOT

*PhD in Economics, Associate Professor,
ASUE, Head of Chair of Banking and Insurance,
e-mail: ashot.mardoyan80@gmail.com*

Empirical assessments of the links between the real and financial sectors of the economy have been conducted by many researchers, and these links are ambiguous. Researchers believe that the development of the financial sector has a major impact on the economic growth and that the role of the financial sector in terms of economic growth is overestimated.

In recent decades, due to the more critical manifestations of the financial system, various economists and institutions have again begun to put forward the importance of development of spheres of real sector in economy, ensuring sustainable economic growth due to the sector.

In the current difficult period for Armenia, lending of the economy is of great importance. The coronavirus situation and the war hit the economy hardly. Today, the government, in particular, is implementing a number of programs to finance key sectors of the economy. During this period, banks are also trying to support the economy by providing soft loans. Let us state that according to the main indicators, today the Armenian economy has already passed the stage of recovery: now it is developing, although inflationary pressures are still a big problem.

Within the framework of this article, an attempt has been made to identify the peculiarities and issues of lending in the real sector of the Republic of Armenia to present some suggestions on them.

Key words: *real sector of economy, bank, lending, interest rate, agriculture, industry, construction.*

ПРОБЛЕМЫ КРЕДИТОВАНИЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

МАРДОЯН АШОТ

Кандидат экономических наук, доцент

Заведующий кафедрой банковского дела и страхования АГЭУ

электронная почта: ashot.mardoyan80@gmail.com

Эмпирические оценки связей между реальными и финансовыми секторами экономики проводились многими исследователями, но эти связи неоднозначны. Исследователи считают, что развитие финансового сектора оказывает большое влияние на экономический рост, что роль финансового сектора в экономическом росте переоценивается.

В последние десятилетия, в связи с наиболее кризисными проявлениями финансовой системы, различные экономисты вновь стали настаивать на развитии секторов реального сектора экономики, выдвигая важную роль обеспечения за счет этого сектора устойчивый экономический рост.

В нынешний сложный период Республики Армении большое значение имеет кредитование экономики. Ситуация с коронавирусом и война сильно ударили по экономике. Сегодня правительство, в частности, реализует ряд программ по финансированию ключевых секторов экономики. В этот период банки также пытаются поддерживать экономику, предоставляя льготные кредиты. Констатируем, что по основным показателям, сегодня экономика Армении уже прошла стадию восстановления, сейчас она развивается, хотя инфляционное давление все еще остается большой проблемой.

В рамках данной статьи предпринята попытка выявить особенности и проблемы кредитования в реальном секторе Республики Армения, представить по ним некоторые предложения.

Ключевые слова: *Реальный сектор экономики, банк, кредитование, процентная ставка, сельское хозяйство, промышленность, строительство.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 19.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 26.08.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՆԱԼՉԱՋՅԱՆ ՎԱՐԱՄ

ՀՊՏՀ ԿՈՆՎԵՍԱՄԱԹԵՄԱՄԻԿԱԿԱՆ մԵԹՈԴՆԵՐԻ,
ԳՊՀ Կառավարման և ֆինանսների ամբիոնների դասախոս,
Կոնվենսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Էլվինուս՝ vahram.nalchajyan@asue.am

Հողվածում ներկայացված է երկու փարբեր ներդրումային հնարավորությունների արդյունավետությունների համեմատական վերլուծությունը՝ վճարումների փարվա ընթացքում փարբեր քանակով, բայց փարեկան հավասար ծավալներով պրենումերանդո վճարումների հաջորդականություններով: Առաջին ներդրումային հնարավորությունն առերևույթ պերք է, որ ավելի բարձր արդյունավետություն ունենար, քան թե երկրորդ ներդրումային հնարավորությունը: Չնայած դրան՝ ֆինանսական մաթեմատիկայում օգտագործվող մեթոդների և մոդելների կիրառմամբ մեզ հաջողվել է ապացուցել, որ ներդրման բավականաչափ երկարափու ժամկետների դեպքում պարադոքսալ կերպով ներդրումային երկրորդ փարբերակի արդյունավետությունն ավելի բարձր է, ընդ որում ներդրման ժամկետի շարունակական երկարացման դեպքում երկու ներդրումային հնարավորությունների արդյունավետությունների նշված փարբերությունն ավելի է աճում հոգուր երկրորդ փարբերակի, որը սկզբում պակաս նախընտրելի էր թվում: Եզրակացնում ենք նաև, որ կուրակման արժույթի արժեզրկումը չի փոխի լավագույն փարբերակի ընտրությունը, այլ կերպ ասած՝ մեր լուծումը կախված չէ արժույթից: Բացի դրանից, ի վերջո, վերը նշված պայմաններում, սկսած որոշակի ժամկետից, պոստումերանդո վճարումների հաջորդականությունը դառնում է ավելի արդյունավետ, քան պրենումերանդո վճարումների հաջորդականությունը: Հաշվարկել ենք, որ աճեցված գումարի պարադոքսն առավել ցայտուն և շուր է սկսվում բարձր փոկոսադրույքների դեպքում, իսկ ցածր փոկոսադրույքների դեպքում այն բավական ուշ է սկսվում:

Բանալի բառեր՝ պարադոքս, կուտակում, կապիտալացում, սոկոսադրույք, ռենտայի աճեցման բազմապատկիչ, ներդրում:

THE PARADOX OF ACCRETED AMOUNT

NALCHAJYAN VAHRAM

PhD in Economics, Associate Professor

Chairs of "Mathematical Methods", ASUE and "Management", GSU

e-mail: vahram.nalchajyan@asue.am

The article presents a comparative analysis of the efficiency of two different investment opportunities, with different amounts of payments during the year, but sequences of prenumerando payments with equal annual volumes. The first investment opportunity appeared to have a higher performance than the second investment opportunity. Despite this, using the methods and models used in financial mathematics, we have managed to prove that with sufficiently long investment terms, paradoxically, the efficiency of the second investment option is higher, and with the continuous extension of the investment term, the specified difference in the efficiency of the two investment options increases even more in favor of the second investment option, the one that initially seemed less preferable. We also conclude that devaluation of the accumulation currency will not change the choice of the best option; in other words, our solution does not depend on the currency. In addition, eventually, under the above conditions, starting from a certain period, the sequence of postnumerando payments becomes more efficient than the sequence of prenumerando payments. We have calculated that the paradox of the accreted amount starts more clearly and early in the case of high interest rates, and in the case of low interest rates it starts quite late.

Key words: Paradox, accumulation, capitalization, interest rate, rent accumulation coefficient, investment.

ПАРАДОКС НАРАЩЕННОЙ СУММЫ

НАЛЧАДЖЯН ВАГРАМ

Кандидат экономических наук, доцент

Преподаватель кафедр «Экономико-математические методы» АГЭУ и
«Управление» ГГУ
электронная почта: vahram.nalchajyan@asue.am

В статье представлен сравнительный анализ эффективности двух разных инвестиционных возможностей, с разным количеством выплат в течение года, но последовательностями пренумерандо-платежей с одинаковыми годовыми объемами. Первая инвестиционная возможность казалась более эффективной, чем вторая инвестиционная возможность. Несмотря на это, с помощью методов и моделей, применяемых в финансовой математике, удалось доказать, что при достаточно длительных сроках инвестирования, как это ни парадоксально, эффективность второго варианта инвестирования выше, а при дальнейшем продлении срока инвестирования указанная разница в эффективности двух вариантов инвестирования возрастает еще больше в пользу второго варианта инвестирования, который изначально казался менее предпочтительным. Мы также делаем вывод, что инфляция валюты накопления не изменит выбора наилучшего варианта, другими словами, наше решение не зависит от валюты. Кроме того, в конечном итоге при указанных выше условиях, начиная с определенного периода, последовательность постнумерандо-платежей становится более эффективной, чем последовательность пренумерандо-платежей. Мы подсчитали, что парадокс увеличения суммы начинается более отчетливо и рано при высоких процентных ставках, а при низких процентных ставках — довольно поздно.

Ключевые слова: парадокс, накопление, капитализация, процентная ставка, коэффициент наращивания ренты, вложение

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 21.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 28.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՎ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳԵՐԸ՝
ԿԱԽՎԱԾ ՍԵՁՈՆԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

ՀՏԴ 338.48

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-13

ՍԻՆԱՆՅԱՆ ԱՐԵԳ

«Աղվենփուրես» փորհասրական գրասենյակի փոխտնօրեն
էլփոստ՝ aregsinanyan@mail.ru

Հողվածում հեղինակն ուսումնասիրել է զբոսաշրջային գրասենյակների գործունեությունը և ֆինանսների կառավարման կառուցակարգերը՝ կախված սեզոնայնությունից, կատարել է ուսումնասիրություններ, ըստ այդմ ներկայացրել առաջարկություններ, որոնք կնպաստեն զբոսաշրջային կազմակերպությունների ֆինանսական կայունությանը: Մասնավորապես քննարկվել են զբոսաշրջության սեզոնայնության բացահայտման ձևերը, ֆինանսական ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման համակարգը և զբոսաշրջային գրասենյակների կողմից մատուցվող ծառայությունների նախընտրության որոշման կառուցակարգերը: Ներկայացված է զբոսաշրջային գրասենյակի գործունեության սեզոնայնությունը, ըստ որի ամառվա ամիսները և դեկտեմբերը ամենածանրաբեռնված ամիսներն են, իսկ հունվար, փետրվար, մարտ ամիսներին հանգստի մեկնողների թիվը կտրուկ նվազում է: Այս տեղեկատվությունը պետք է մշտապես թարմացվի և հաշվի առնվի զբոսաշրջության ինչպես արտագնա, այնպես էլ ներգնա և ներքին ձևերի դեպքում, որպեսզի կատարվի ֆինանսների արդյունավետ կառավարում: Հողվածում արվում է այն եզրակացությունը, որ ֆինանսների կառավարումը իրենից ներկայացնում է «ֆինանսների պլանավորում-կանխատեսում» օրգանական շղթա, իսկ սեզոնայնության բացահայտումը և կանխատեսումը հնարավորություն է ընձեռում կայացնելու խելամիտ ֆինանսական կառավարչական որոշումներ և ապահովելու մրցակցային առավելություն:

Բանալի բառեր՝ զբոսաշրջություն, զբոսաշրջային գրասենյակ, ֆինանսների կառավարում, մրցակցություն, սեզոնայնություն, ֆինանսական կայունություն:

ACTIVITIES OF THE TOURIST OFFICE AND FINANCIAL MANAGEMENT MECHANISMS DEPENDING ON SEASONALITY

SINANYAN AREG

Deputy director of "Adventures" Tourist Office

e-mail: aregsinanyan@mail.ru

The activities of tourist offices and financial management mechanisms depending on seasonality were studied and according recommendations contributing to the financial stability of tourist organizations were submitted in the article by the author. In particular, the ways of identifying the seasonality of tourism, the effective management system of financial resources and the structures for determining the preference of services provided by tourist offices were discussed. The seasonality of the activity of the tourist office is presented, according to which the summer months and December are the busiest months, and the number of vacationers decreases sharply in January, February and March. This information must be constantly updated and taken into account in the case of outbound tourism, as well as inbound and domestic ones in order to perform effective financial management. It is concluded in the article that financial management is an organic chain of "financial planning-forecasting", and the identification and forecasting of seasonality provides an opportunity to make reasonable financial management decisions and ensure a competitive advantage.

Key words: tourism, tourist office, financial management, competition, seasonality, financial stability.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И И МЕХАНИЗМЫ ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СЕЗОННОСТИ

СИНАНЫАН АРЕГ

Заместитель директора туристического офиса "Adventures"

электронная почта: aregsinanyan@mail.ru

В статье автор изучил деятельность туристических организаций и механизмы управления финансами в зависимости от сезонности.

По результатам исследования были представлены соответствующие рекомендации, которые будут способствовать финансовой устойчивости туристических организаций. В частности, обсуждались способы выявления сезонности туризма, система эффективного управления финансовыми ресурсами и механизмы определения предпочитаемых услуг, предоставляемых туристическими офисами.

Представлена сезонность деятельности турбюро, согласно которой наиболее загруженными месяцами являются летние месяцы и декабрь, а количество отдыхающих резко сокращается в январе, феврале, марте. Эта информация должна постоянно обновляться и учитываться в случае как выездного и въездного, так и внутреннего туризма для эффективного управления финансами.

В статье делается вывод о том, что финансовый менеджмент представляет собой органическую цепочку «финансовое планирование-прогнозирование», а выявление и учёт сезонности дает возможность принимать обоснованные финансовые управленческие решения и обеспечивать конкурентное преимущество.

Ключевые слова. туризм, туристическая организация, финансовый менеджмент, конкуренция, сезонность, финансовая стабильность.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 21.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԶԲՈՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ
ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՀՏԴ 338.48

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-15

ԹՈՐՈՍՅԱՆ ԴԱՎԻԹ

Սևանի զբոսաշրջային տեղեկատվական
գրասենյակի պատասխանատու,
ԳՊՀ դասախոս
Էլվիոսս՝ david_levonich@mail.ru

Հողվածում ներկայացվում են զբոսաշրջային վիճակագրական տվյալներ, որոնք ստացվել և ստացվում են ամենամյա բազմակողմանի աշխատանքի շնորհիվ, որն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության ամենազբոսաշրջային վայրերից մեկում՝ Սևանի թերակղզու փարածքում տեղակայված Սևանի զբոսաշրջային շարժական տեղեկատվական կենտրոնի կողմից: Կենտրոնի հիմնական գործառույթն է տեղեկատվական կենտրոնի կողմից առաջարկած դասական ծառայություններից զատ, այսինքն՝ բացի կոնկրետ երկրի, մարզի, քաղաքի, գյուղի, հյուրանոցի, մոթելի, ռեստորանի, առողջարանի, հյուրատան և այլ հյուրընկալող օբյեկտների մասին տեղեկատվության տրամադրումից՝ տեղում ապահովել լուրջ զբոսավարի կամ ուղեկցողի ինչպես վճարովի, այնպես էլ անվճար հիմունքներով ծառայություն, անհրաժեշտության դեպքում կատարել ամրագրումներ ընտրված հյուրընկալող օբյեկտներում, ռեստորաններում, թափոններում, զվարճանքի և այլ վայրերում, նաև փորձել հավաքել զբոսաշրջային չափազանց կարևոր տեղեկատվություն մեր երկրի վերաբերյալ՝ ճշտելու դրական և բացասական ընկալումները, թույլ և ուժեղ կողմերը, հավաքելու զբոսաշրջիկների դիտողություններն ու առաջարկությունները, բողոքներն ու ցանկությունները և ամփոփելով դրանք՝ կատարել վերլուծություններ, որոնք էլ համեմատվելու են նախկին տարիներին կատարած աշխատանքի արդյունքների հետ: Այս ամենի արդյունքում ի մի է բերվելու կատարված աշխատանքը, իսկ հրատարակություն պահանջող առաջարկներն էլ կրկին

ներկայացվելու են համապատասխան իրավասու մարմին՝ շուրափույթ լուծումներ ստանալու համար:

Բանալի բառեր՝ զբոսաշրջություն, զբոսաշրջիկ, զբոսաշրջային վիճակագրություն, զբոսաշրջային տեղեկատվական գրասենյակ:

SUBMISSION OF REFORMS BASED ON TOURIST RECOMMENDATIONS AND OBSERVATIONS

TOROSYAN DAVIT

Manager of the Tourism Center of Sevan

GSU Lecturer

e-mail: david_levonich@mail.ru

This article contains tourist statistical data which are obtained thanks to the annual multifaceted work carried out by one of the most tourist places of the Republic of Armenia, located in the territory of the Sevan Peninsula - by “Sevan Tourist” mobile information center. Apart from the classic services offered by the information center, which means presenting information about a specific country, province, city, village, hotel, motel, restaurant, sanatorium, guest house, etc., the main function of the center is to provide information about other host facilities, to provide local service of a tour guide or escort, both on a paid and free basis, if necessary, make reservations at selected accommodation facilities, in restaurants, theaters, and in other places of entertainment, also to try to collect extremely important information about our country to determine positive and negative perceptions, weaknesses and strengths, to collect tourists' comments and recommendations, complaints and wishes and summarizing them to make analyses, which will be compared with the results of work done in previous years. As a result of all this, the completed work will be brought together, as well as the urgent proposals will be resubmitted to the appropriate authority for prompt resolution.

Key words: *tourism, tourist, tourism statistics, tourist information center.*

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО УЛУЧШЕНИЮ НА ОСНОВЕ РЕКОМЕНДАЦИЙ И НАБЛЮДЕНИЙ ТУРИСТОВ

ТОРОСЯН ДАВИД

Руководитель туристического центра г. Севан

Преподаватель ГГУ

электронная почта: david_levonich@mail.ru

Эта статья содержит статистические данные по туризму, полученные благодаря ежегодной многосторонней работе, осуществляемой Севанским мобильным туристским информационным центром, расположенным на территории Севанского полуострова, в одном из самых туристических мест Республики Армения.

Основной функцией центра является, помимо классических услуг предлагаемых информационным центром, то есть, помимо предоставления информации о конкретной стране, регионе, городе, поселке, гостинице, мотеле, ресторане, здравнице, гостевом доме и других объектах, предоставлять услуги местного экскурсовода или сопровождающего, на платной и бесплатной основе при необходимости резервировать места в выбранных заведениях, ресторанах, театрах, развлекательных и других местах, а также собрать замечания и предложения, жалобы и пожелания туристов и попытаться их, провести анализ и сравнить с результатами работы, проделанной в предыдущие годы.

В результате всего этого проделанная работа будет сведена воедино, а предложения требующие срочности, будут вновь переданы в соответствующий компетентный орган для скорейшего получения решений.

Ключевые слова: *туризм, туристы, туристическая статистика, туристический информационный центр.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 22.06.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 25.06.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԱԳՐՈՋԲՈՍԱՐՋՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ
ՀԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՀՏԴ 338.48
DOI: 10.56246/18294480-2023.14-16

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ ԱՐՄԵՆ

«Սեդրակյան», բարեգործական հիմնադրամի գլխավոր տնօրեն,
տնտեսագիտության թեկնածու
Էլվիոսս՝ armanhar@list.ru

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ ՄԵՐԻ

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանի ագրոբիզնեսի
կառավարման և քաղաքականության ամբիոնի ասիստենտ,
տնտեսագիտության թեկնածու
Էլվիոսս՝ marry.marrgarryan@gmail.com

Հոդվածի նպատակն է Հայաստանի համար բացահայտել զբոսաշրջային բիզնեսի զարգացման հիմնախնդիրները, մատնանշել դրա զարգացման առավել արդյունավետ ուղղությունները: Դրա համար հեղինակները նախ ներկայացնում են զբոսաշրջության անցած շուրջ 20 տարվա փոփոխությունները և արդի վիճակը՝ նշելով որ համաշխարհային զբոսաշրջության շուկայում գործող բոլոր 7 ձևերը (մշակութային, բնության, գործարար, ժամանցային, առողջարանային, արկածային և բժշկական) գործում են ՀՀ-ում:

Մասնագիտական գրականության նյութերի վերլուծությամբ հեղինակները հանգում են այն եզրակացության, որ Հայաստանում համեմատաբար առավել կիրառելի է համարվում ագրոզբոսաշրջությունը, քանի որ այն ունի հարուստ կենսաբազմազանություն, լանդշաֆտներ, գյուղական բնակավայրում բնակարանային ֆոնդեր՝ գյուղական տուրիստներին պատշաճ մակարդակով ընդունելու և սպասրկելու համար:

Այնուհետև նշվում են այն հիմնական խոչընդոտները և դժվարությունները, որոնք թույլ չեն տալիս առավել բարձր տեմպերով զարգացնել զբոսաշրջությունը Հայաստանում՝ հանդես գալով կոնկրետ առաջարկություններով, մատնանշելով նաև առկա չօգտագործվող ռեսուրսները:

Այդ ամենի հետ միասին հարկ է նշել, որ թեև Հայաստանի Հանրապետությունն ընդհանուր զբոսաշրջության և մասնավորապես ագրոզբոսաշրջության համար ունի բավարար ռեսուրսներ, այնուհանդերձ առկա են մի շարք խոչընդոտներ, այն է՝

- անհամաչափ են բաշխված թույլատրված ոլորտի ենթակառուցվածքները (հյուրանոցային տնտեսություններ, ճանապարհներ, հուշանվերներ խանութներ, սպասարկման ծառայություններ և այլն),
- ցածր է գովազդային- տեղեկատվական և գիղերի ծառայությունների մատուցման մակարդակը,
- չկա զբոսաշրջության զարգացման հայեցակարգ,
- անմիխիթար վիճակում են մարզային և միջհամայնքային ճանապարհները և այլն:

Զբոսաշրջության հետագա զարգացման համար անհրաժեշտ է՝

- ✓ գույքագրել ու գնահատել զբոսաշրջային ռեսուրսները,
- ✓ մշակել և կիրառել ժամանակակից տեխնոլոգիաներով գովազդային մեթոդներ,
- ✓ մարզպետարանների կողմից մշակել զբոսաշրջության զարգացման ծրագրեր, իսկ մարզերի վարչական տարածաշրջաններում ստեղծել զբոսաշրջային գրասենյակներ,
- ✓ իրականացնել գիղերի վերապատրաստում, իսկ ագրոզբոսաշրջության զարգացման նպատակով կազմակերպել միջազգային փորձի արմատավորման դասընթացներ և այլն:

Բանալի բառեր՝ զբոսաշրջություն, ձեռներեցություն (բիզնես), ագրոզբոսաշրջություն, գյուղական կյանք, տուրիստական ենթակառուցվածքներ

THE NECESSITY AND OPPORTUNITIES OF AGROBUSINESS DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

HAYRAPETYAN ARMEN

PhD in Economics

General Director of the «Sedrakyan» Charity Foundation

e-mail: armanhar@list.ru

MARGARYAN MARY

PhD in Economics
Assistant Professor at the Chair of Agribusiness Management and Politics
at the Armenian National Agrarian University
e-mail: marry.marrgarryan@gmail.com

The purpose of the article is to discover the problems of the tourism business development for Armenia and indicate the most effective direction of its development. First, the authors present the past 20 years of tourism changes and the current state, indicating that all 7 types of tourism markets (cultural, eco, business, leisure, wellness, adventure and health) operate in Armenia.

By analyzing the materials of professional literature, the authors come to the conclusion, that in Armenia agrotourism is considered to be relatively suitable as it has rich biodiversity, landscapes and housing funds in rural areas to accept and serve rural tourists at a proper level.

Then they mention the main obstacles and difficulties that prevent the development of tourism in Armenia at a higher rate, making specific recommendations, also pointing out the existing unused resources. Along with all above mentioned, it should be noted that although the Republic of Armenia has sufficient resources for the development of tourism in general and agrotourism in particular, there are still a number of obstacles:

- Permitted sector infrastructures are disproportionately distributed.
- The level of providing advertising-informational and guide services is low,
- There is no tourism development concept,
- Regional and intercommunity roads are in poor condition etc.

For the further development of tourism, it is necessary to take an inventory and evaluate tourism resources:

- ✓ develop and apply advertising methods using modern technologies,
- ✓ work out tourism development programs by regional administrations,
- ✓ create tourism offices in the administrative regions,
- ✓ carry out training of guides,
- ✓ organize international experience rooting courses for the development of agritourism.

Key words: *tourism, entrepreneurial activity, agrotourism, rural life, tourist infrastructure.*

НЕОБХОДИМОСТЬ И ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

АЙРАПЕТЯН АРМЕН

Кандидат экономических наук

Генеральный директор благотворительного фонда «Седракян»

электронная почта: armanhar@list.ru

МАРГАРЯН МЭРИ

Кандидат экономических наук

Цель статьи - выявить проблемы развития туристического бизнеса в Армении, указать на самое эффективное направление его развития. Во-первых, авторы представляют изменения в туризме за последние 20 лет и текущее состояние, указывая, что в Армении действуют все 7 видов туристических рынков (культурный, эко, деловой, развлекательный, лечебный, оздоровительный, приключенческий).

По анализу материалов профессиональной литературы, авторы приходят к выводу, что в Армении агротуризм считается сравнительно применимым, так как имеет богатое биоразнообразие, ландшафты, жилищные фонды в сельской местности для принятия и обслуживания сельских туристов на должном уровне.

Вместе с тем следует отметить, что хотя Республика Армения располагает достаточными ресурсами для туризма в целом и агротуризма в частности, все же существует ряд препятствий:

- инфраструктуры разрешенного сектора распределены непропорционально (гостиничные хозяйства, дороги, сувенирные магазины, сервисные службы и т. д.),
- низкий уровень оказания рекламно-информационных и экскурсионных услуг,
- отсутствует концепция развития туризма,
- региональные и межобщинные дороги в плачевном состоянии и т.д.

Для дальнейшего развития туризма необходимо:

- ✓ провести инвентаризацию и оценку туристических ресурсов,

- ✓ разработать и применить методы рекламы с использованием современных технологий,
- ✓ разработать программы развития туризма областными администрациями,
- ✓ создать туристические офисы в административных районах, проводить обучение гидов,
- ✓ организовывать курсы по внедрению международного опыта для развития агротуризма.

Ключевые слова: туризм, предпринимательская деятельность, агротуризм, сельская жизнь, туристическая инфраструктура.

Հողվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 18.11.2022թ.:

Հողվածը գրախոսվել է 25.11.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

5.	ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ PHILOLOGY ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

**ԼԵԶՎԻ ՀԱՐՑԵՐԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԻՏԻԹԱՐՅԱՆՆԵՐԻ «ԵՐՈՊԱ»
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՈՒՄ**

ՀՏԴ 80

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-17

ԱՍՈՅԱՆ ԹԱԹՈՒԼ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի դեկան,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ' asoyan.60@mail.ru

Մխիթարյանների գործունեությունը արդյունավետ է եղել նաև լրագրության ոլորտում: Պարբերական ստեղծելու առաջին փորձը վերաբերում է 19-րդ դարի սկզբին: Լույս են ընծայում երկու պարբերական, սակայն հայ լրագրության պատմության մեջ վեներիկցիների մեծ ներդրումը կապվում է «Բազմավէպ» հանդեսի հրատարակման հետ: Վիեննայի Մխիթարյանների՝ լրագիր հրատարակելու առաջին փորձն ավարտվում է անհաջողությամբ, սակայն 1847թ.-ից սկսում է հրատարակվել «Երոպա» պարբերականը: Հողվածի նպատակը «Երոպա» պարբերականում արժարժված այն հարցերի քննությունն է, որոնք առնչվում են լեզվական խնդիրների: Նշվում է, որ «Երոպա»-ն այդպիսի հարցերի անդրադարձել է առաջին շրջանում, իսկ երկրորդում նման նյութեր չեն հանդիպում:

«Երոպա»-ում հրատարակված նյութերը վերաբերում են փարբեր հարցերի: Ազգային լեզվին վերաբերող դիտարկումները հաճախ ներկայացվում են հայոց պատմականորեն ձևավորված վիճակի, դաստիարակության, ուսուցման, լեզվի նշանակության, պահպանման և զարգացման, գիտության խնդիրներին զուգահեռ: Գնահատվում են քերականական աշխատությունները, նորարարիկ մատյանները, հին

ձեռագրերը, սեպագիր արձանագրությունները, հայ մատենագրությունը և այլն: Իրենց հրապարակումներում Մխիթարյանները ցուցաբերում են հավասարակշռված դիրքորոշում՝ հաշվի առնելով քննարկվող նյութի առանձնահատկությունը, բնույթը, հասարակական հնչեղությունը:

Բանալի բառեր՝ «Եւրոպա», Վիեննայի Մխիթարյաններ, «Բազմավէպ», լեզվական խնդիրներ, կրթություն, ուսուցում, հայ մատենագրություն:

LANGUAGE ISSUES IN "EUROPA" PERIODICAL OF THE MEKHITARISTS OF VIENNA

ASOYAN TATUL

*PhD in Philological Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Philology, GSU
e-mail: asoyan.60@mail.ru*

The Mekhitarists' activities were also effective in the field of journalism. The first attempt to create a periodical dates back to the beginning of the 19th century. Two periodicals were established, but the great contribution of the Venetians to the history of Armenian journalism is connected with the publication of the journal "Bazmavep". The first attempt of the Mekhitarists of Vienna to publish a newspaper ended in failure, but in 1847, the publication of "Europa" periodical was launched. The purpose of the article is to examine those issues raised in the "Europa" periodical, which are related to language problems. It is noted that in the first period "Europa" referred to such issues, which were not found in the second period.

The materials published in "Europa" refer to various issues. Observations related to the national language are often presented in parallel with the problems of the historically formed state of the Armenians, education, teaching, language and science significance, preservation and development. Grammatical works, new books, old manuscripts, cuneiform inscriptions, Armenian bibliography, etc., are evaluated. In their publications, the Mekhitarists show a balanced position, taking into account the particularity, the nature, and public resonance of the discussed material.

Key words: "Europa", the Mekhitarists of Vienna, "Bazmavep", language problems, education, teaching, Armenian bibliography.

ВОПРОСЫ ЯЗЫКА В ВЕНСКОМ ИЗДАНИИ МХИТАРИСТОВ «ЕВРОПА»

АСОЯН ТАТУЛ

*Кандидат филологических наук, доцент
Декан филологического факультета ГГУ
электронная почта: asoyan.60@mail.ru*

Деятельность Мхитаристов была эффективной и в сфере журналистики.

Первая попытка создания периодики относится к началу 19 века. Выходят в свет два издания, однако большой вклад венецианцев в историю армянской журналистики связан с публикацией журнала «Базмавеп».

Завершается неудачей первая попытка Венских Мхитаристов издать газету, однако с 1847 года начинает издаваться «Европа».

Цель статьи – рассмотрение затронутых в издании «Европа» вопросов, связанных с языковыми проблемами. Отмечается, что «Европа» коснулась таких вопросов в первом периоде, а во втором не встречается такого материала.

Материалы, опубликованные в «Европе», касаются различных вопросов.

Наблюдения, касающиеся национального языка, часто представляются параллельно с проблемами исторически сложившейся судьбы армян, их воспитания и обучения, а также с проблемами сохранения и развития языка.

Оцениваются грамматические труды, книги нового типа, древние рукописи, клинописи, армянская библиография и т.д.

В своих публикациях Мхитаристы демонстрируют благоразумную позицию, учитывая специфику, характер, общественный резонанс обсуждаемого материала.

Ключевые слова: «Европа», Венские Мхитаристы, «Базмавеп», проблемы языка, обучения, армянская библиография.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 30.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՀՏԴ 82.091

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-18

ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ ԱՐԱ

ԵՊՀ և ԳՊՀ դասախոս,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Էլփոստ՝ arakelara1@gmail.com

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՎԱՉԱԳԱՆ

ԳՊՀ հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Էլփոստ՝ vachik_grigoryan@mail.ru

ԻՍՎԱՆԴԱՐՅԱՆ ՆԱԻՐԱ

ԳՊՀ դասախոս,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ isnaira123456@gmail.com

ՔՈՍՅԱՆ ԱՆՈՒՇ

ԵՊՀ մագիստրոս
Էլփոստ՝ kosyananush97@mail.ru

Կելլերից հետո Եվրոպայում քաղաքական և մշակութային կյանքի նախաձեռնությունը անցնում է հիմնականում գերմանական ժողովուրդներին: Որոշակի ընդհանրություններ ունենալով կելլերի հետ (դարեր շարունակ ապրելով կողք-կողքի՝ նրանք սպեղծում են ռազմական, փնտեսական և մշակութային ներթափանցումներով հարուստ պատմություն, ավելին՝ երկար ժամանակ անփոփոխ հեղինակները նրանց նույնացրել են)՝ քաղաքական ճակատագրով, սակայն, գերմանացիները միանգամայն փարբերվում են կելլերից: Հռոմեական կայսրության հետ բախումները նոր հազարամյակի 3-4-րդ դդ. ճակատագրական են դառնում երկու ժողովուրդների համար: Եվ եթե այդ բախումների հետևանքով կելլերը թուլանալով աստիճանաբար թողնում են մեծ պատմության ասպարեզը, ապա գերմանական ժողովուրդները ոչ միայն ավելի

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ 21T-6B038 ծածկագրով գիտական թեմայի շրջանակում:

հզորանում են և վճռական ազդեցություն ունենում կայսրության կործանման գործում, այլև դնում են Եվրոպայի նոր պատմության հիմքերը: «Գերմանական ոգին նոր աշխարհի ոգին է»,- գրում է Հեգելը¹:

Բանալի բառեր- գերմաններ, ժողովուրդների մեծ գաղթ, սոցիալական երեք գործառույթների տեսություն, վախճանաբանություն, համաշխարհային ծառ, ռունական գրեր:

ANCIENT GERMANS AND THEIR CULTURE

ARAKELYAN ARA

Doctor of Philology, Professor

YSU, GSU Lecturer

e-mail: arakelara1@gmail.com

GRIGORYAN VACHAGAN

Doctor of Philology, Professor

The Head of the Chair of Armenian Language and Literature

e-mail: vachik_grigoryan@mail.ru

ISKANDARYAN NAIRA

Associate professor of GSU

e-mail: isnaira123456@gmail.com

KOSYAN ANUSH

YSU Master Student

e-mail: kosyananush97@mail.ru

The article is dedicated to common problems of Germanic history and culture. Special attention is paid to the identity and typology of Germanic people, to testimonies of antique and medieval historians about their [Germanic] history and culture. As for the features of mythology, the article mentions Caesar's and Tacitus's evidences and commentaries of Georges Dumézil and Mircea Eliade.

Key words: *Germans, great migration of peoples, theory of three social functions, eschatology, world tree, runic letters.*

ДРЕВНИЕ НЕМЦЫ И ИХ КУЛЬТУРА

¹ Гегель, Сочинения, т. 8, Философия история, М.,-Л., 1935, с. 323.

АРАКЕЛЯН АРА

Доктор филологических наук, профессор

Преподаватель ЕГУ и ГГУ

электронная почта: arakelara1@gmail.com

ГРИГОРЯН ВАЧАГАН

Доктор филологических наук, профессор

Заведующий кафедрой армянского языка и литературы ГГУ

электронная почта: vachik_grigoryan@mail.ru

ИСКАНДАРЯН НАИРА

Кандидат филологических наук, доцент

Преподаватель ГГУ

электронная почта: isnaira123456@gmail.com

КОСЯН АНУШ

Магистр ЕГУ

электронная почта:kosyananush97@mail.ru

Статья посвящена трактовке общих проблем истории и культуры германцев. Особое внимание уделяется идентичности и типологии этих народов, свидетельствам античных и средневековых авторов об истории и культуре германских народов. В плане особенностей мифологии, отмечены сведения Цезаря и Тацита, комментарии Жоржа Дюмезиля и Мирчи Элиаде.

Ключевые слова: *германцы, большое переселение народов, теория трех социальных функций, эсхатология, мировое дерево, рунические письма.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 20.10.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԲԱՂԱԴՐՅԱԼ ԲԱՌԵՐԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂՅԱՆԻ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

ՀՏԴ 81

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-19

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ ՎԱՐՍԻԿ

ԳՊՀ, ՀՊՄՀ դասախոս, ԳԱԱ ԼԻ ավագ գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլիոստ՝ varsik.nersisyan@mail.ru

Արդի հայերենի համաժամանակյա բառակազմության ոլորտում առկա մի շարք խնդիրների լուծման ուղիներ փնտրելու նպատակով պայմանավորված՝ անհրաժեշտություն կա անդրադառնալու տարբեր լեզվաբանների համապատասխան ուսումնասիրություններին, տեսական վերլուծություններին: Սույն ուսումնասիրությունը կատարելիս փորձ է արվել բացահայտել Մանուկ Աբեղյանի ընդհանուր մտքեցումներն ու սկզբունքները բառակազմության հարցերում, ներկայացնել բաղադրյալ բառերի՝ մասնավորապես բարդությունների դասակարգման վերաբերյալ նրա ըմբռնումներն ու սկզբունքները: Անդրադարձ է կատարվել հարցի վերաբերյալ այլ հեղազոտողների ուսումնասիրություններին ևս՝ ըստ անհրաժեշտության ներկայացնելով նրանց հիմնական եզրահանգումներն ու գնահատականները:

Մ. Աբեղյանը բառերն ըստ կազմության բաժանում է երկու տեսակի՝ պարզ և բաղադրյալ, բաղադրյալ բառերը՝ բարդ և ածանցական տեսակների: Բարդ բառերը սահմանում է որպես երկու բառից, ածանցական բառերը՝ մի բառից կամ արմատից և մի ածանցից կազմված բառեր: Բարդ բառերը բաժանում է հարադրական (հարադրական բայեր, բաղիյուսական հարադրություններ, կրկնավորներ), կցական և իսկական բարդությունների՝ դրանցից յուրաքանչյուրը ենթարկելով մանրակրկիտ վերլուծության, համապատասխանաբար ներկայացնելով բազմաթիվ օրինակներ: Առանձնացրել է նաև առաջադիրներով բաղադրություններ տեսակը:

Բանալի բառեր՝ Մանուկ Աբեղյան, բառակազմություն, արմատ, ածանց, բարդություն, բարդության տեսակներ:

CLASSIFICATION OF COINED WORDS IN THE WORKS BY MANUK ABEGHYAN

NERSISYAN VARSIK

PHD in Philology, Associate Professor
GSU, ASPU lecturer, Senior Researcher at the NAS RA
Institute of Language
e-mail: varsik.nersisyan@mail.ru

In order to find ways to solve the issues in the sphere of synchronous word-formation of the Armenian language, there is a strong need to analyze relevant works and theoretical studies of various linguists. The author of the given paper has made an attempt to study Manuk Abeghyan's approaches and principles in the sphere of word-formation, to present his vision and principles of classifying the coined words, particularly, the compound words. In the framework of this paper, the author studies the works by other scholars as well, presenting their findings and evaluation, if necessary.

M. Abeghyan divides words into two types: simple and coined words. Coined words are classified into compound and affixal ones (words with affixes). According to Abeghyan, compound words are those consisting of two words and affixal words are those consisting of one word or root and one affix. Abeghyan brings forward his own classification of compound words dividing them into analytical (analytical verbs, syntactic relations, iterative), connective, native phrases. He studies each type in detail giving numerous examples. Abeghyan distinguishes a particular type which he calls "prefix combinations".

Key words: *Manuk Abeghyan, word-formation (word building), root, affix, compound word, types of compound words.*

КЛАССИФИКАЦИЯ ПРОИЗВОДНЫХ СЛОВ В ТРУДАХ МАНУКА АБЕГЯНА

НЕРСИСЯН ВАРСИК

Кандидат филологических наук, доцент
Преподаватель ГГУ, АГПУ, старший научный сотрудник
Института языка НАН РА
электронная почта: varsik.nersisyan@mail.ru

С целью нахождения путей решения проблем, существующих в сфере синхронного словообразования современного армянского языка, есть необходимость обратиться к соответствующим трудам и теоретическим исследованиям разных лингвистов. В ходе данного исследования автором была предпринята попытка выявить подходы и принципы Манука Абегляна в области словообразования, представить его понимание и принципы классификации производных и, в частности, сложных слов. В рамках статьи автор обращается и к трудам других исследователей, по мере необходимости представляя их выводы и оценки.

М. Абеглян слова по составу делит на два типа: простые и производные. Последние Абеглян делит на сложные и аффиксальные. Абеглян считает сложными слова, состоящие из двух слов, а аффиксальными – слова, состоящие из одного слова или корня и одного аффикса. Абеглян предлагает также свою классификацию сложных слов, группируя их в аналитические (аналитические сложные глаголы, соединительные сочетания, итеративные) и соединительные, исконные словосложения, детально исследуя каждый тип, приводя многочисленные примеры по каждому типу. Абеглян выделяет также отдельный тип, названный им «префиксальные сочетания».

Ключевые слова: Манук Абеглян, словообразование, корень, аффикс, сложное слово, типы сложных слов.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 13.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՂԱՐԻԲՅԱՆ ԱԼԻՆԱ

ԳՊՀ դասախոս

Էլփոստ՝ alinagharibyan@rambler.ru

«Սասնա ծռեր» էպոսում՝ կանանց կերպարների շարքում, իր ուրույն փրկող ունի պառավի կերպարը: Տարբեր պատումներում այս կերպարն ունի ինչպես ընդհանրություններ, այնպես էլ զանազանություններ՝ հաճախ միախառնելով էթնիկական-առասպելական ու ծիսական հատկանիշներ: Այս աշխատանքում ձգտել ենք փորձեր պատումների առաջին ճյուղի ընձեռած նյութի հիման վրա ստանալ կերպարի ընդհանրությունների և յուրահատկությունների ամբողջական պատկերը: Փորձել ենք քննությունը կատարել հայ ժողովրդական հեքիաթների և այլ ժողովուրդների բանահյուսության մեջ պառավի կերպարի զուգահեռների հետ համեմատությամբ: Քննությունը կատարել ենք ըստ պառավի գործառույթների՝ նվիրագործման և որդեգրման ծեսեր իրացնողի, խորհրդավորի, հրաշագործ օգնականի, զգուշացնողի և հիմնականը գործառույթներից մեկի՝ միջնորդի դերակատարի: Պառավի շուրջ հյուսված մոտիվաշարերը հիմնականում կրում են հնագույն առասպելների, հեքիաթների ազդեցությունը, և պառավի կերպարը այս ճյուղում գրեթե ամբողջությամբ կրում է հեքիաթի ազդեցությունը: Առաջին ճյուղում Պառավի ընդգծված հեքիաթային որակների պարզառով էպոսը ամբողջապես չի յուրացրել այս կերպարը, այսինքն՝ պառավը շարժառարկապես հերոս չի դառնում էպոսի համար, որով էլ կարելի է բացատրել պատումներում նրա ներկայության սակավադեպությունը:

Բանալի բառեր՝ էպոս, պատում, կանացի կերպարներ, պառավ, գործառույթ, մոտիվ, հեքիաթ, դիցաբանություն, ծես, միջնորդ:

THE CHARACTER OF THE OLD WOMAN IN THE FIRST BRANCH OF THE EPIC "SASNA TSRER"

GHARIBYAN ALINA

GSU Lecturer

e-mail: alinagharibyan@rambler.ru

The character of the old woman has a special place among the female characters of the "Sasna Tsrer" epic. In various versions of the epic, this figure represents both common features and differences, often mixing ethnic, mythical and ritual features. In this work, we tried to get a complete picture of the characteristics of the character on the material provided by different options. We tried to make the examination by comparison with the parallels of the image of the old woman in the folklore of other peoples. We made the observations according to the functions of an elderly woman: to advise and warn, to collect and give news, among them the main thing being a mediator. We also looked at motifs related to the character, such as, for example, adoption and dedication rituals, etc. The motifs woven around the old woman are mainly influenced by ancient myths and fairy tales, and the character of the old woman is completely influenced by the fairy tale. Due to the pronounced fairy-tale qualities of the old woman, the epic did not fully appropriate this character, that is, the old woman does not become a very familiar hero for the epic, which can explain the rarity of her presence in the variants.

Key words: *epic, version, female characters, old woman, function, motif, fairy tale, mythology, ritual, mediator.*

ПЕРСОНАЖ СТАРУХИ В ПЕРВОЙ ВЕТВИ ЭПОСА "САСНА ЦРЕР"

КАРИБЯН АЛИНА

Преподаватель ГГУ

электронная почта: alinagharibyan@rambler.ru

Образ старухи занимает особое место среди женских персонажей эпоса «Сасна Црер». В различных сказах эпоса эта фигура представляет собой как общие черты, так и различия, часто смешивая этнические, мифические и ритуальные черты. В данной работе мы попытались получить полное представление о характеристиках персонажа на материале первой ветви,

представленном разными сказами. Мы попытались провести исследование путем сравнения с параллелями образа старухи в армянских народных сказках и в фольклоре других народов. Нами был проведен анализ функций старухи: дарителя и усыновителя, советчика, чудесного помощника а, главное - посредника. Мотивы, сплетенные вокруг старухи, в основном несут на себе влияние древних мифов и сказок, а образ старухи в этой ветви почти полностью несет на себе влияние сказки. По причине ярко выраженных сказочных качеств старухи в первой ветви, она не становится обычным эпическим героем, чем можно объяснить редкость ее присутствия в сказках.

***Ключевые слова:** эпос, сказ, женские образы, старуха, функция, мотив, сказка, мифология, обряд, посредник.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 28.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՇԻՐԱԿԻ ՕՐՈՐՆԵՐԻ ԼԵԶՎԱԲԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆ¹

ՀՏԴ 398

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-21

ՄԱՏԻԿՅԱՆ ՀԱՍՄԻԿ

Շիրակի պետական համալսարան,

ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն,

բանասիրական գիտությունների թեկնածու

Էլվիոստ՝ hasvrej@mail.ru

Հոդվածում ներկայացված են մեր գրառած բանահյուսական օրորները, որոնք Շիրակի տարածաշրջանի «ծնունդ» են և մեկնաբանվել են լեզվաբանագիտական հայեցակետից: Շիրակի բանահյուսական

¹ Հետազոտությունը իրականացվել է ՀՀ Գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ՝ 21T-6B027 ծածկագրով «Շիրակի հայոց բանահյուսական մշակույթը» գիտական թեմայի շրջանակներում:

օրորոցայինը ունի գեղարվեստական ուրույն նկարագիր. օրորի միջավայրը օրհնանքաբուխ է, օրհնանքածին:

Հողվածում անդրադարձ է կատարվել Շիրակի բանահյուսական օրորոցային ժանրի արտահայտչական բնութագրին: Ժանրի կայուն բանաձևերի ու հորինվածքային համարեքստերում դիտարկվել են այն յուրահատկությունները, որոնք ակնհայտ են մերօրյա գրառումներում:

Մեզ հուզող խնդրի տեսանկյունից արժևորվում են Շիրակի բանահյուսական այն օրորները, որոնք արարման ու կատարման հատուկ միջավայր են պահանջում: Օրորոցայինը՝ որպես տարողունակ և կենսունակ ժանր, երբեմն համադրում է փարբեր ժանրեր, որոնց ձուլումից առաջանում են փարբերակներ: Օրորասացը երգի կատարման ընթացքում հաճախ օգտագործում է մեծերից լսած օրորներ: Բանահյուսական օրորոցային տեքստի արարման միջավայրը ծնում է նոր փարբերակներ: Օրորասացի տրամադրությամբ, օրվա աշխատանքով պայմանավորված՝ կարող է փոխվել բանահյուսական օրորի լեզուն, հեղինակը առաջանում են բանահյուսական նմուշի փարբերակներ: Օրորոցայինը կատարողական տեքստ է: Կատարողականությունը հատկորոշվում է տեքստային, ոճական կամ համարեքստային չափորոշիչներով:

Բանալի բառեր՝ բանահյուսություն, տեքստ, օրորոցային, նկարագրություն, իրավիճակ, երգ:

LINGUO-FOLKLORISTIC STUDY OF LULLABIES IN SHIRAK

MATIKYAN HASMIK

PhD in Philology

Shirak Center for Armenological Studies NAS RA

State University of Shirak

e-mail: hasvrej@mail.ru

The article is based on the field work carried out in Shirak region. It should be noted that the research was conducted from a linguistic point of view.

The study shows that lullabies with historical themes are more free in terms of structure. Adhering to the type of cradle song verse (ensuring text rhythm, etc.), some cradle songs are in the domain of prose; they are abundant with the enumeration of historical facts, the feeling of remembrance.

It should be emphasized that there is mutual penetration in the course of time. The cradle song is passed from senior lullaby singers to young people; the text naturally undergoes changes.

Key words: *folklore, text, lullaby, description, situation, song.*

ЛИНГВОФОЛЬКЛОРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ КОЛЫБЕЛЬНЫХ ПЕСЕН ШИРАКА

МАТИКЯН АСМИК

Кандидат филологических наук

Ширакский центр арменоведческих исследований НАН

Ширакский государственный университет

электронная почта: hasvrej@mail.ru

Статья основана на полевых работах, проведенных в Ширакской области. Следует отметить, что исследование проводилось с лингвистических позиций.

Исследование показывает, что колыбельные на историческую тематику более свободны в структурном отношении. Придерживаясь типа колыбельного стиха (обеспечение ритма текста и др.), некоторые колыбельные песни изобилуют перечислением исторических фактов, воспоминаниями в прозаической форме.

Подчеркнем, что с течением времени происходит взаимное проникновение различных жанров. Колыбельная песня передается от старших к молодежи и, как следствие, текст естественно претерпевает изменения.

Ключевые слова: *фольклор, текст, колыбельная, описание, ситуация, песня.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 23.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 08.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՂԱՄՈՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

«Հ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու
Էլփոսյա՝ lgamoyan@mail.ru

Քննելով «հագուստ» իմաստային դաշտի բառակազմական համակարգը՝ սույն հոդվածի նպատակն է ներկայացնել և դասակարգել այդ բառերից կազմված բարդություններն ըստ տեսակների, ըստ բաղադրական հիմքերի և դրանց միջև առկա ներքերականական հարաբերությունների: Ըստ բարդությունների խոսքիմասային արտահայտության՝ բուն կամ իսկական բարդությունների կառուցվածք-բանաձևերում ակտիվություն դրսևորող երեք անուն խոսքի մասերից (գոյական, ածական, բայ) առաջին հերթին առանձնացվել է գոյականը՝ հետևյալ կաղապարներով՝ գոյական+գոյական, ածական+գոյական, թվական+գոյական, մակբայ+գոյական, բայարմատ+գոյական: Կան նաև բայարմատ գերադաս անդամով բազմաթիվ բարդ բառեր, որոնք հիմնականում կազմված են գոյական+բայարմատ կաղապարով. դրանց բաղադրիչները իմաստային առումով արտահայտում են խնդրային և պարագայական շարահյուսական հարաբերություններ:

Առանձնացվել են՝ ա) բարդություններ, որոնք ունեն և՛ հոդակապով, և՛ անհոդակապ զուգահեռ ձևեր, բ) բարդություններ, որոնց բաղադրիչներից մեկը բարբառային, արևմտահայերեն կամ փոխառյալ բառ է, գ) բարդություններ, որոնք առկա են և՛ հնչյունափոխված, և՛ անհնչյունափոխ փարբերակներով և այլն:

Անիսկական բարդությունների բառակազմական, իմաստային, շարահյուսական էական առանձնահատկությունների հիման վրա առանձնացվել են հարադրական և կցական բարդություններ: Հարադրական բարդություններն իրենց հերթին դասակարգվել են ըստ անվանական (կրկնավոր, բաղիյուսական) և բայական հարադրությունների: «Հագուստ» իմաստային դաշտում կցական բարդությունները ծագել են կրկնավորներից և բաղիյուսական

հարադրություններից, որոնք առավել հաճախ հանդիպում են բարբառներում:

Ուշադրություն է դարձվել նաև նորակազմ բարդություններին:

Քանալի բառեր՝ բարդ բառեր, բուն կամ իսկական, կաղապար, անիսկական, հարադրական, կրկնավոր, բաղիյուսական, կցական, նորակազմություններ:

COMPOUNDINGS IN THE SEMANTIC FIELD "CLOTHES"

GHAMOYAN LUSINE

PhD in Philology,

Senior Researcher at the Institute of Language after

H. Acharyan, NAS RA.

e.mail: lgamoyan@mail.ru

The purpose of this article is to present and classify compound words by types, constituent components, internal relations between them by considering the word-formation system of the semantic field "clothes". According to the grammatical expression of compoundings from the three parts of speech (noun, adjective, verb), acting in structures-formulas of initial or valid complications, first of all, the noun is distinguished according to the following patterns: noun + noun, adjective + noun, numeral + noun, adverb + noun, verb root + noun. There are many compound words with a predominant verb root, consisting mainly of noun + verb root. Their components semantically express additional-objective syntactic relations.

The following compoundings have been singled out: a) compoundings with or without synharmonisms, which have parallels; b) compoundings, in which one of the components is a dialectal, Western Armenian or a borrowed word, etc.

On the basis of the word-formation, semantic and syntactic essential features of the actual compoundings, we identify relatively adjectival complications. Comparative complications, in turn, are classified according to noun (duplicative, syntactic) and verb relations. Adjectival compoundings in the semantic field of "clothes" emerged because of duplicates, which are more common in dialects.

Attention was also paid to newly-formed compoundings.

Key words: *compound words, original or actual, pattern, inadmissible, relative, duplicate, syntactic, adjective, neologisms.*

СЛОВОСЛОЖЕНИЯ В СЕМАНТИЧЕСКОМ ПОЛЕ «ОДЕЖДА»

ГАМОЯН ЛУСИНЕ

*Кандидат филологических наук
Старший научный сотрудник Института языка
им. Г. Ачаряна НАН РА
электронная почта: lgamoyan@mail.ru*

Целью данной статьи является представление и классификация сложных слов по типам, составляющим компонентам, внутренним отношениям между ними, путем рассмотрения словообразовательной системы семантического поля «одежда».

Основные типы сложных слов выделяются исходя из характера главного, управляющего (синтаксически независимого) члена словосочетаний: существительного, глагола, прилагательного. Из них, в первую очередь, выделяют имя существительное по следующим закономерностям: имя существительное + имя существительное, прилагательное + существительное, имя существительное, наречие + существительное, корень глагола + существительное. Есть много сложных слов с превалирующим глагольным корнем, состоящих в основном из существительного + корень глагола. Их компоненты семантически выражают дополнительно-обстоятельственные синтаксические отношения.

Были выделены: а) словосложения с сингармонизмом или без-, имеющие параллели, б) словосложения, одним из компонентов которых является диалектное, западноармянское или заимствованное слово, в) словосложения, которые присутствуют как в чередованных, так и в нечередованных версиях и т. д.

На основе словообразовательных, семантических и синтаксических существенных признаков исконно сложных слов выделены сопоставленные и соединительные словосложения. Сопоставленные словосложения, в свою очередь, классифицируются по номинальным (итеративные, соединительные) и глагольным отношениям. Соединительные словосложения в

семантическом поле «одежда» возникли из-за дубликатов, которые чаще встречаются в диалектах.

Обращалось внимание и на новообразованные словосложения.

Ключевые слова: сложные слова, исходное или действительное, шаблон, недействительное, относительное, дублирующее, синтаксическое, прилагательное, новообразования.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

**ԹՅՈՒՐՔԱԿԱՆ¹ ԾԱԳՄԱՆ ՀԱՏԿԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ**

ՀՏԴ 81

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-23

ՊԱՊԻԿՅԱՆ ՍԻԼՎԱ

*ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլվինուտ՝ papikyansilva@yandex.ru*

Յուրաքանչյուր ժողովրդի լեզվում արտացոլվում է նրան շրջապատող իրականությունը: Հասարակական-քաղաքական, տնտեսական կյանքում տեղի ունեցած ամեն փոփոխություն իր արտահայտությունն է գտնում տվյալ լեզվի բառապաշարում: Հայ ժողովուրդը իր պատմական զարգացման ընթացքում քաղաքական և մշակութային կապերի մեջ է եղել տարբեր ժողովուրդների հետ և փոխառել բազմաթիվ բառեր: Փոխառությունների մեջ առանձնանում է մի շերտ, որն անվանվում է հատկական փոխառություն (էկզոտիզմներ, տարաշխարհիկ բառեր, օտար բառեր), որոնք հատկապես շատ են թարգմանական գրականության մեջ, մամուլում՝ տեղական միջավայրի, կոլորիտի պահպանման, օտար իրոյթները (ռեալիաներ) նկարագրելու համար:

Ուսումնասիրության նպատակն է քննել թյուրքական լեզուներից փոխառված որոշ հատկական փոխառություններ և դասակարգել դրանք: Նյութը հավաքել ենք տարբեր աղբյուրներից՝ բառարաններ, մամուլ, գեղարվեստական գրականություն, հեռուստաեթեր և այլն:

Առանձնացվել են հետևյալ իմաստային խմբերը՝ կրոնական բառեր, զենք-զինվոր, հագուստ, կացարան-տարածք, ընդհանուր բառեր: Քննությունից պարզվում է, որ թյուրքական ծագման հատկական փոխառությունների մի մասը թյուրք-թաթարական են, մի մասը միջնորդավորված փոխառություններ են այլ լեզուներից, մի մասն էլ բառիմաստի ընդլայնում է ունեցել տարբեր հիմունքներով:

¹ Թյուրքական լեզուների մեջ են մտնում թուրքերենը, ադրբեջաներենը, թուրքմեներենը, բաշկիրերենը, ուզբեկերենը, դազախերենը, ղրղզերենը, չուվաշերենը, յակուտերենը և այլն: Տե՛ս А.Реформатский, Введение в языковедение, М., 1967, с. 423-424: Տե՛ս նաև Էր Աղայան, Արդի հայերենի բացատրական բառարան (այսուհետև՝ ԱՀԲԲ), Ե., 1976, էջ 449:

Քանալի բառեր՝ բառապաշար, փոխառություն, փոխաբերացում, բառիմաստի ընդլայնում, իմաստափոխություն, բարբառ, միջնորդավորված փոխառություն:

EXAMINATION OF SOME EXOTICISMS OF TURKIC ORIGIN

PAPIKYAN SILVA

PhD in Philology

Researcher at the Languagee Institute

after H.Acharyan, NAS RA

e-mail: papikyansilva@yandex.ru

The language of each nation reflects its surrounding reality. Any change taking place in socio-political and economic life finds its expression in the vocabulary of the given language. In the course of their historical development, Armenians had political and cultural relations with different nations and borrowed many words. Borrowing is one of the means of extending the vocabulary of a language. There is a layer in borrowings called exoticism (alien words, foreign words) used a lot in translated literature and in the press to describe the local environment, the atmosphere of the time and to render foreign realities. The purpose of our study is to examine some exoticisms borrowed from the Turkic languages and to classify them in an attempt to show the changes they underwent. The material is collected from different sources: dictionaries, press, fiction, television, etc. The following thematic groups are emphasized: religious words, weapons-soldiers, clothes, dwelling-area, general words. The examination reveals that some exoticisms of Turkic origin are Turkish-Tatarian, some are mediated borrowings from other languages, and some have extended their meaning on various grounds.

Key words: *vocabulary, borrowing, metaphorization, extension of meaning, change of meaning, dialect, mediated borrowing.*

РАССМОТРЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ЭКЗОТИЗМОВ ТЮРКСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

ПАПИКЯН СИЛЬВА

Кандидат филологических наук, доцент

Старший научный сотрудник Института языка им. Р. Ачаряна НАН РА

электронная почта: papikyansilva@yandex.ru

В языке каждого народа отражается окружающая его действительность. Всякое изменение, происходящее в общественно-политической, экономической жизни, находит свое выражение в лексике данного языка. В ходе своего исторического развития армяне имели политические и культурные отношения с разными народами и заимствовали много слов. В заимствовании есть слой, именуемый экзотизмом (инородные слова, иностранные слова), которые широко используются в переводной литературе и в печати для описания местной среды, колорита и чуждых реалий. Цель нашего исследования состоит в том, чтобы рассмотреть некоторые экзотизмы, заимствованные из тюркских языков, и провести их классификацию в попытке показать изменения, которым они подверглись. Материал собран из разных источников: словари, пресса, художественная литература, телевидение и т. д. Особое внимание уделяется следующим тематическим группам: религиозные слова, оружейно-войсковые, одежда, места обитания-помещения, общие слова. Исследование показало, что некоторые экзотизмы тюркского происхождения являются тюрко-татарскими, некоторые являются опосредованными заимствованиями из других языков, а некоторые подверглись расширению смыслового значения по различным причинам.

Ключевые слова: *словарный запас, заимствование, метафоризация, расширение значения, изменение значения, диалект, опосредованное заимствование.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 23.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՆԱԽԴԻՐ+ԳՈՅԱԿԱՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՀՈԼՈՎՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀՏԴ 811.11

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-24

ԹՈՌՉՅԱՆ ԼԻԼԻԹ

Գավառի պետական համալսարան,
օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
էլիասցե՝ l.torchyan@gsu.am

Այս հոդվածի նպատակն է պարզել անգլերենի նախդիր + գոյական համակցությունների համապատասխանությունը հայերենի հոլովների հետ:

Ռիչարդ Բախի «Ջոնաթան Լիվինգսթոն անունով ճայը», Թեոդոր Դրայզերի «Ջենի Գերհարդ» և Ջեք Լոնդոնի «Մարտին Իդեն» ստեղծագործություններից վերցված որոշ օրինակների հայերեն թարգմանությունները համեմարվել են՝ հաշվի առնելով նախդիր + գոյական համակցությունների և հայերենի հոլովների միջև համապատասխանության նրբությունները:

Աշխատանքում դիտարկվել են «Ջոնաթան Լիվինգսթոն անունով ճայը» ստեղծագործության երկու թարգմանությունները, որոնք կատարվել են թարգմանիչներ Վահե Հովհաննիսյանի և Նաիրա Հարությունյանի կողմից:

Բանալի բառեր՝ նախդիր, գոյական, հոլով, համեմատություն, համապատասխանություն, թարգմանություն:

**OBSERVATIONS ON ENGLISH PREPOSITION+NOUN CORRESPONDENCES IN
MODERN ARMENIAN**

TORCHYAN LILIT

Lecturer of Foreign Language and Literature Chair,
Gavar State University
e-mail: l.torchyan@gsu.am

The purpose of this article is to find out the correspondence of English preposition + noun combinations with Armenian cases.

Armenian translations of some examples taken from Richard Bach's "The Seagull named Jonathan Livingston", Theodore Dreiser's "Jennie Gerhardt" and Jack London's "Martin Eden" were compared, taking into account the above mentioned phenomena.

The work considered the translations of "The Seagull named Jonathan Livingston" made by two translators, Vahe Hovhannisyan and Naira Harutyunyan.

Key words: *preposition, noun, case, comparison, correspondence, translation.*

НАБЛЮДЕНИЯ ЗА СООТВЕТВИЕМ СОЧЕТАНИЙ АНГЛИЙСКИХ ПРЕДЛОГОВ И СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В СОВРЕМЕННОМ АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

ТОРЧЯН ЛИЛИТ

Преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ

электронная почта: l.torchyan@gsu.am

Цель этой статьи - выяснить, соответствие сочетаний предлогов + существительных в английском языке с падежами в армянском языке.

С учетом вышеперечисленных явлений были сопоставлены армянские переводы некоторых примеров, взятых из "Чайка по имени Джонатан Ливингстон" Ричарда Баха, "Дженни Герхардт" Теодора Драйзера и "Мартин Иден" Джека Лондона.

В работе рассматривались переводы "Чайка по имени Джонатан Ливингстон", выполненные двумя переводчиками Ваге Ованесяном и Наирой Арутюнян.

Ключевые слова: *предлог, существительное, падеж, сравнение, соответствие, перевод.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 20.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 05.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ТАКТИКА ПОДДЕРЖАНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ КАК ЧАСТЬ СТРАТЕГИИ ИНТЕГРАЦИИ

УДК 39

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-25

СВИСТУН ТАТЬЯНА

*Заведующая кафедрой теории и практики английского языка Минского государственного лингвистического университета,
кандидат филологических наук, доцент
электронная почта: tess17@mail.ru*

На территории Республики Беларусь помимо белорусов проживают представители около 150 национальных меньшинств. Преимущественно в качестве стратегии аккультурации они выбирают стратегию интеграции, которая подразумевает сохранение своей культуры и одновременно принятие норм и ценностей доминирующей культуры, т.е. реализуется посредством тактики поддержания собственной этнической идентичности и тактики ассоциирования с доминирующей культурой. В статье рассматриваются средства реализации тактики поддержания этнической идентичности как составной части стратегии интеграции как на групповом, так и индивидуальном уровнях. Средствами воплощения этой тактики на уровне этнической группы является наличие национально-культурных объединений, информационных ресурсов на родном языке, образовательных учреждений и религиозных центров с богослужением на родном языке. Средствами реализации этой тактики на индивидуальном уровне выступает знание родного языка представителями национальных меньшинств, приверженность к религии, соблюдение определенных обычаев в рамках своей семьи. Используемая национальными меньшинствами Беларуси тактика поддержания этнической идентичности способствует сохранению норм и ценностей родной культуры. Данная тактика также позволяет представителям различных этнических сообществ привнести в жизнь доминирующей нации разнообразие, свойственное своим культурам.

Ключевые слова: *аккультурация, стратегия интеграции, идентичность, тактика поддержания этнической идентичности, полиэтничное государство.*

ԷԹՆԻԿ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՄԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԻՆՏԵԳՐՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍ

ՍՎԻՍՏՈՒՆ ՏԱՏՅԱՆԱ

*Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի
անգլերեն լեզվի տեսության և պրակտիկայի ամբիոնի վարիչ,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
էլփոստ՝ tess17@mail.ru*

Բելառուսի Հանրապետության տարածքում բելառուսների հետ կողք կողքի ապրում են մոտավորապես 150 ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներ: Հիմնականում որպես ապամշակութայնացման ռազմավարություն՝ նրանք ընտրում են ինտեգրման ռազմավարությունը, որը ենթադրում է սեփական մշակույթի պահպանումը, միևնույն ժամանակ ընդունելով գերիշխող մշակույթի նորմերն ու արժեքները, այսինքն՝ իրականացվում է սեփական էթնիկ ինքնության պահպանման և գերիշխող մշակույթի հետ միաձուլվելու մարտավարությունը: Հոդվածում քննվում են էթնիկ ինքնության պահպանման մարտավարության իրականացման միջոցները՝ որպես ինտեգրման ռազմավարության անբաժանելի մաս ինչպես խմբային, այնպես էլ անհատական մակարդակներում: Էթնիկ մակարդակում այս մարտավարության իրականացման միջոցներ են հանդիսանում ազգային-մշակութային միավորումները, մայրենի լեզվով տեղեկատվական ռեսուրսների, մայրենի լեզվով ծառայություններ մատուցող ուսումնական հաստատությունները և կրոնական կենտրոնները: Անհատական մակարդակում այս մարտավարության իրականացման միջոցներն են ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչների կողմից մայրենի լեզվի իմացությունը, կրոնական հավատարմությունը և նրանց ընտանիքում որոշակի սովորույթների պահպանումը: Բելառուսի ազգային փոքրամասնությունների կողմից կիրառվող էթնիկ ինքնության պահպանման մարտավարությունը նպաստում է նրանց ազգային մշակույթի նորմերի և արժեքների պահպանմանը: Այս մարտավարությունը նաև թույլ է տալիս տարբեր էթնիկ

համայնքների ներկայացուցիչներին գերիշխող ազգի կյանք ներմուծել իրենց մշակույթներին բնորոշ բազմազանությունը:

Բանալի բառեր՝ ապամշակութայնացում, ինտեգրման
ոազմավարություն, ինքնություն, էթնիկ ինքնության պահպանման
մարտավարություն, բազմազգ պետություն:

TACTICS OF MAINTAINING ETHNIC IDENTITY AS A PART OF AN INTEGRATION STRATEGY

SVISTUN TATIANA

*Head of the Department of Theory and Practice of the English Language,
Minsk State Linguistic University,
PhD in Philological Sciences, Associate Professor
e-mail: tess17@mail.ru*

On the territory of the Republic of Belarus, in addition to Belarusians, there are representatives of about 150 national minorities. Mostly, as an acculturation strategy, they choose an integration strategy, which implies the preservation of their culture and at the same time the adoption of the norms and values of the dominant culture, i.e. implemented through the tactics of maintaining one's own ethnic identity and the tactics of associating with the dominant culture. The article discusses the means of implementing the tactics of maintaining ethnic identity as an integral part of the integration strategy both at the group and individual levels. The means of implementing this tactic at the level of an ethnic group is the presence of national-cultural associations, information resources in the native language, educational institutions and religious centers with services in the native language. The means of implementing this tactics at the individual level are the knowledge of the native language by representatives of national minorities, adherence to religion, and observance of certain customs within their families. The tactics of maintaining ethnic identity used by the national minorities of Belarus contributes to the preservation of the norms and values of their native culture. This tactics also allows representatives of different ethnic communities to bring into life the diversity inherent in their cultures to the dominant nation.

Key words: *acculturation; integration strategy; identity; tactics of maintaining ethnic identity; polyethnic state.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 10.11.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 21.11.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ОЦЕНОЧНЫЙ КОМПОНЕНТ ВО ФРАЗЕОЛОГИЗМАХ С ЭТНОНИМАМИ В АНГЛИЙСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

УДК 81

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-26

ТУЦКАЯ ЕКАТЕРИНА

*Студентка 5 курса Минского государственного
лингвистического университета*

электронная почта: tuczka.katya@bk.ru

СВИСТУН ТАТЬЯНА

*Заведующая кафедрой теории и практики английского языка Минского
государственного лингвистического университета,*

кандидат филологических наук, доцент

электронная почта: tess17@mail.ru

Этнонимы занимают особое место среди антропонимов, поскольку номинируют целую этническую общность со всеми присущими ей характеристиками.

Изучение фразеологических единиц с этнонимами позволяет актуализировать знания о том, как одно лингвокультурное сообщество относится к себе и другим, определить правила построения взаимодействия с иными сообществами. В работе анализируются фразеологизмы с этнонимами в русском и английском языках. В фокусе внимания находятся их лексико-семантическая специфика и особенности выражения категории оценки. По реализуемой ими оценке исследуемые единицы были разделены на фразеологизмы с нейтральной оценочной коннотацией, с положительной оценочной коннотацией и с отрицательной оценочной коннотацией. Было определено, что преобладают фразеологизмы с отрицательной оценкой. Было также установлено, что отрицательные качества в большинстве случаев приписываются представителям других народов, а положительные – своему, что указывает на реализацию в изучаемых языках противопоставления «свой» - «чужой». Существование подобной оппозиции, выраженное с помощью фразеологических единиц с этнонимами, отражает стереотипы, сложившиеся по отношению к

представителям других народов и национальностей в результате исторических контактов и взаимодействия.

Ключевые слова: фразеологизм, этноним, оценка, стереотип, положительная, отрицательная, нейтральная коннотация.

**ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԻՐ ԷԹՆՈՆԻՄՆԵՐՈՎ ԴԱՐՁՎԱԾԱՅԻՆ
ՄԻԱՎՈՐՆԵՐՈՒՄ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆՈՒՄ**

ՏՈՒՑԿԱՅԱ ԵԿԱՏԵՐԻՆԱ

Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի

5-րդ կուրսի ուսանող

էլփոստ՝ tuczka.katya@bk.ru

ՍԿԻՍՏՈՒՆ ՏԱՏՅԱՆԱ

Մինսկի պետական լեզվաբանական համալսարանի անգլերեն լեզվի

տեսության և պրակտիկայի ամբիոնի վարիչ,

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

էլփոստ՝ tess17@mail.ru

Մարդաբանական անունների մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում էթնոնիմները /ցեղանուններ/, քանի որ դրանք ներկայացնում են մի ամբողջ էթնիկ համայնք՝ իր բոլոր բնորոշ հատկանիշներով: Էթնոնիմների միջոցով դարձվածային միավորների ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս թարմացնել գիտելիքներն այն մասին, թե ինչպես է լեզվամշակութային համայնքը առնչվում իր և մյուսների հետ, որոշել այլ համայնքների հետ փոխգործակցության կառուցման կանոնները: Աշխատանքում վերլուծվում են ցեղանուններով կազմված դարձվածային միավորները ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Ուշադրության կենտրոնում են նրանց բառային և իմաստային հատկությունները, գնահատման դասակարգումն արտահայտելու առանձնահատկությունները: Ըստ նրանց գնահատման՝ ուսումնասիրվող միավորները բաժանվել են չեզոք, դրական և բացասական գնահատողական լրացուցիչ իմաստ ունեցող դարձվածային միավորների: Պարզվել է, որ գերակշռում են բացասական գնահատական ունեցող դարձվածային միավորները, և այն, որ շատ դեպքերում բացասական հատկությունները վերագրվում են այլ ժողովուրդների ներկայացուցիչներին, իսկ դրականները՝ իրենց, ինչը ցույց է տալիս ուսումնասիրվող լեզուների՝ «յուրային» - «օտար» հակադրությունը: Դարձվածային միավորների օգնությամբ էթնոնիմներով

արտահայտված նման հակադրության առկայությունը արտացոլում է այն կարծրատիպերը, որոնք ձևավորվել են այլ ժողովուրդների և ազգությունների ներկայացուցիչների նկատմամբ՝ պատմական շփումների և փոխազդեցության արդյունքում:

Բանալի բառեր՝ դարձվածային միավոր, էթնոնիմ, գնահատում, կարծրատիպ, դրական, բացասական, չեզոք լրացուցիչ իմաստ:

EVALUATION COMPONENT IN PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ETHNONYMS IN THE ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES

TUTSKAYA YEKATERINA

5th-year student of the Minsk State

Linguistic University

e-mail:tess17@mail.ru

SVISTUN TATIANA

Head of the Department of Theory and Practice of the English Language,

Minsk State Linguistic University,

PhD in Philological Sciences, Associate Professor

e-mail: tess17@mail.ru

Ethnonyms occupy a special place among anthroponyms, because they nominate an entire ethnic community with all its inherent characteristics. The study of phraseological units with ethnonyms makes it possible to update knowledge about how one linguocultural community relates to itself and others, to determine the rules for building interaction with other communities. The paper analyzes phraseological units with ethnonyms in Russian and English. The focus is on their lexical-semantic specificity and features of the expression of the evaluation category. According to their assessment, the units under study were divided into phraseological units with a neutral evaluative connotation, with a positive evaluative connotation and with a negative evaluative connotation. It was determined that phraseological units with a negative assessment prevail. It was also found that in most cases negative qualities are attributed to representatives of other people, and positive qualities are attributed to their own, which indicates the implementation of the opposition "one's own" - "alien" in the studied languages. The existence of such an opposition, expressed with the help of phraseological units with ethnonyms,

reflects the stereotypes that have developed in relation to representatives of other people and nationalities as a result of historical contacts and interaction.

Key words: *phraseological unit; ethnonym; evaluation; stereotype; positive, negative, neutral connotation.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 10.11.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 17.11.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

6.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԵՎ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿՅԱՆԻ «ՊԵՊՈ» ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐՈՎ

ՀՏԴ 37. 01

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-27

ԲԱԳՈՅԱՆ ԱԼԼԱ

ԳՊՀ դասախոս

Էլվոստ՝ allabagoyan@mail.ru

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ԼՈՒՍԻՆԵ

Գավառի՝ Պապին Ղանդիլյանի անվան
համար 2 միջնակարգ դպրոցի ուսուցչուհի
Էլվոստ՝ lusine.hovhannisyan74@mail.ru

Գեղարվեստական գրականության ուսուցումը հանրակրթական դպրոցում ունի իր առանձնահատկությունները: Այսպեղ կարևոր են ուսուցչի ոչ միայն գիտելիքներն ու հմտությունները, դեռահասների հոգեբանության և տարիքային առանձնահատկությունների իմացությունը, այլև նյութի մատուցման տարբեր մեթոդների կիրառումն ու ստեղծագործական մոտեցումները: Արդի մանկավարժությունն ունի դասը վարելու եղանակների հարուստ զինանոց, ինչը նպաստում է ուսուցչի աշխատանքի և աշակերտների ուսումնառության արդյունավետությանը:

Մեր հոդվածի նպատակն է ներկայացնել Գ. Սունդուկյանի «Պեպո» կատակերգության՝ համագործակցային մեթոդներով ուսուցման մեր փորձը հանրակրթական դպրոցի Ց-րդ դասարանում:

Աշակերտները հաճախ դժվարությամբ են հաղթահարում Թիֆլիսի բարբառով գրված բնագրի ընթերցումն ու յուրացումը, ուստի ուսուցչից պահանջվում է ճկունություն և այնպիսի մեթոդների ընտրություն, որոնք կնպաստեն ծրագրային նյութի լիարժեք ընկալմանը: Նշված թեմայի

ուսուցումն արդյունավետ է իրականացնել մտազրոհի, խմբային հետազոտության, քարտեզագրման, դերախաղի եղանակներով, իսկ գործնական աշխատանքը ներկայացման պատրաստումն է, որում ներգրավված են դասարանի բոլոր աշակերտներն ըստ իրենց ունակությունների: Այս աշխատանքը ծավալուն, հաջորդական քայլերով զարգացող ուսումնական գործունեություն է, որի գլխավոր նպատակն է աշակերտի մեջ զարգացնել ինքնուրույն աշխատանքով գիտելիք ձեռք բերելու, անձնական պատասխանատվություն ստանձնելու, իրադրական խոսքի զարգացման և այլ հմտություններ:

Բանալի բառեր՝ գրականություն, համագործակցային ուսուցում, մեթոդ, մտազրոհ, խմբային հետազոտություն, քարտեզագրում, խճանկար, դերախաղ, Գ. Սունդուկյան, «Պեպո»:

TEACHING G. SUNDUKYAN'S COMEDY "PEPO" BY COOPERATIVE METHODS

BAGOYAN ALLA

GSU lecturer

e-mail: allabagoyan@mail.ru

HOVHANNISYAN LUSINE

Teacher of Gavar secondary school No. 2

after Papin Ghandilyan

e-mail: lusine.hovhannisyan74@mail.ru

The teaching of fiction in a public school has its own characteristics. Not only the knowledge and skills of the teacher, the knowledge of the psychology and age characteristics of teenagers, but also the use of different methods of presenting the material and creative approaches are important. Modern pedagogy has a rich arsenal of ways to conduct the lesson, which contributes to the effectiveness of the teacher's work and the students' learning.

The purpose of the article is to present our experience of teaching G. Sundukyan's comedy "Pepo" using cooperative methods in the 8th grade of a public school. Students often struggle with reading and mastering the original text written in Tiflis dialect, so the teacher must be flexible and choose such methods that will contribute to the full understanding of the program. The teaching of the mentioned topic is effective through brainstorming, group research, mapping, role playing,

and the practical work is the preparation of a presentation, in which all the students of the class are involved according to their abilities. The main goal of this work is to develop the student's ability to acquire knowledge through independent work, take personal responsibility, develop factual speech, and other skills through extensive, step-by-step learning activity.

Key words: *literature, cooperative learning, method, brainstorming, group research, mapping, mosaic, role play, G. Sundukyan, "Peпо".*

ОБУЧЕНИЕ КОМЕДИИ Г.СУНДУКЯНА «ПЕПО» КООПЕРАТИВНЫМИ МЕТОДАМИ

БАГОЯН АЛЛА

Преподаватель ГГУ

электронная почта: allabagoyan@mail.ru

ОГАННИСЯН ЛУСИНЭ

Учитель Гаварской средней школы

N2 им. Папина Гандиляна

электронная почта: lusine.hovhannisyan74@mail.ru

Чтение и изучение художественных произведений на тифлисском диалекте иногда составляют трудности для учащихся. Поэтому на уроках литературы нужно применять такие методы, которые способствуют эффективности обучения.

Данная статья представляет наш многолетний опыт обучения на примере комедии «Пепо» Г.Сундукяна в 8-ом классе общеобразовательной школы с использованием кооперативных методов.

Ключевые слова- *литература, кооперативное обучение, метод, мозговой штурм, групповое исследование, картирование, мозаика (пазл), ролевая игра, Г.Сундукян, Пепо.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 07.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

INTERACTIVE METHODS OF MEMORY DEVELOPMENT AT FOREIGN
LANGUAGE CLASSES

UDC 37. 01

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-28

TORCHYAN LILIT

Lecturer of Foreign Language and Literature Chair,

Gavar State University

e-mail: l.torchyan@gsu.am

In this work, we have brought the available empirical research on children's working memory performance to a level relevant to practical application and to the teaching and education of school-aged children.

In summary, working memory difficulties can be addressed through targeted interventions, effective classroom management of working memory workloads, and the teaching of specific strategies, as achieved in our experimental work.

Key words: interactive methods, memory development, types of memory, memorization, working memory, experimental work, schoolchildren, diagnostics.

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ՕՏԱՐ
ԼԵԶՎԻ ԴԱՍԵՐԻՆ

ԹՈՌՉՅԱՆ ԼԻԼԻԹ

*Գավառի պետական համալսարանի
օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս
Էլիասյան Լ. torchyan@gsu.am*

Այս աշխատանքում մենք երեխաների մոտ աշխատանքային հիշողության գործունեության վերաբերյալ հասանելի էմպիրիկ հետազոտությունները հասցրել ենք գործնական կիրառման և դպրոցահասակ երեխաների ուսուցման և կրթության համար անհրաժեշտ մակարդակի:

Ամփոփելով հարկ է նշել, որ աշխատանքային հիշողության հետ կապված դժվարությունները կարող են լուծվել նպատակային

միջամտությունների, աշխատանքային հիշողության ծանրաբեռնվածության դասարանային արդյունավետ կառավարման և հատուկ ուղղվածությունների ուսուցման միջոցով, որոնք ձեռք են բերվել, որին հաջողվել է հասնել մեր փորձարարական աշխատանքի արդյունքում:

***Բանալի բառեր՝** ինտերակտիվ մեթոդներ, հիշողության զարգացում, հիշողության տեսակներ, մտապահում, աշխատանքային հիշողություն, փորձարարական աշխատանք, դպրոցականներ, ախտորոշում:*

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПО РАЗВИТИЮ ПАМЯТИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

ТОРЧЯН ЛИЛИТ

Преподаватель кафедры иностранного языка и литературы ГГУ
электронная почта: l.torchyan@gsu.am

В этой работе мы довели имеющиеся эмпирические исследования производительности рабочей памяти детей до уровня, необходимого для практического применения, а также для обучения и воспитания детей школьного возраста.

Таким образом, трудности с рабочей памятью можно решить с помощью целенаправленных вмешательств, эффективного управления нагрузкой рабочей памяти в классе и обучения конкретным стратегиям, как это было достигнуто в нашей экспериментальной работе.

***Ключевые слова:** интерактивные методы, развитие памяти, виды памяти, запоминание, рабочая память, экспериментальная работа, школьники, диагностика.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 01.10.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

CREATING ONLINE VISUALS AND APPLYING THEM IN EFL CLASS

UDC 37.01

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-29

MNATSAKANYAN ANGELINA

Graduate of the Bachelor Program

Faculty of Philology, Department of English Language and Literature, GSU

e-mail: angel.mnatsakanyan@bk.ru

SARGSYAN RUZANNA

PhD, Associate Professor

Associate Professor of the Chair of Foreign Language and Literature, GSU

e-mail: ru-zanna@hotmail.com

The given paper is devoted to the application of online visuals in EFL class in Armenian schools. Online visuals are generally interesting, creative, context simplifying tools the design of which provides the instructors and students an effective teaching-learning process as they are applied. There is a plethora of various online tools aimed at creating online visuals, just a few of them have been presented in the given paper: worksheets, infographics, mind maps and crosswords. The main objective of the study is to check the didactic potential of online visuals via the application of worksheets, infographics, mind maps and crosswords while teaching EFL in an Armenian setting. Language instructors can either create visuals by themselves (as we did) or take ready-made visuals to explain difficult topics, at the same time increasing the students' motivation, interest, creativity and productive skills. Based on our own experience we can claim that creating tailored online visuals and using them in teaching sessions is beneficial for both teachers and learners making teaching-learning more efficient and enjoyable.

Key words: *online visuals, creating online visuals, applying online visuals, EFL (English as a foreign language), worksheets, infographics, mind maps, crosswords.*

**ԱՌՑԱՆՑ ՎԻԶՈՒԱԼ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ԱՏԵՂՇՈՒՄԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ
ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԴԱՍԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ**

ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆ ԱՆԳԵԼԻՆԱ

ԳՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի «Անգլերեն լեզու և գրականություն»
բաժնի բակալավրիատի շրջանավարտ
Էլփոստ՝ angel.mnatsakanyan@bk.ru

ՍԱՐԳՍՅԱՆ ՌՈՒԶԱՆԱ

ԳՊՀ օտար լեզվի և գրականության ամբիոնի դասախոս,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ ru-zanna@hotmail.com

Սույն հոդվածը նվիրված է ՀՀ դպրոցներում անգլերենի դասերին առցանց միջոցների և պատկերների կիրառմանը: Առցանց վիզուալ /տեսողական/ միջոցները հետաքրքիր, ստեղծագործ, կոնտեքստը դյուրին դարձնող գործիքներ են, որոնց ստեղծումն ու կիրառումը օգնում է սովորողներին և ուսուցիչներին ավելի արդյունավետ դարձնել ուսումնական գործընթացը: Գոյություն ունի առցանց վիզուալ միջոցների մեծ բազմազանություն, սույն հոդվածում ներկայացված են մի քանիսը՝ աշխատանքային թերթեր, տեղեկապատկերներ /ինֆոգրաֆիկա/, մենթալ քարտեզներ, խաչբառեր: Հետազոտության հիմնական նպատակն է վերլուծել առցանց վիզուալ միջոցների դիդակտիկ ներուժը հայկական միջավայրում անգլերեն դասավանդելիս աշխատանքային թերթեր, տեղեկապատկերներ /ինֆոգրաֆիկա/, մենթալ քարտեզներ, խաչբառեր կիրառելու միջոցով: Լեզու դասավանդողները կարող են կա՛մ ինքնուրույն ստեղծել առցանց վիզուալ միջոցներ, կա՛մ կիրառել պատրաստի նյութեր բարդ թեմաները բացատրելիս՝ միևնույն ժամանակ խթանելով սովորողների մոտիվացիան, հետաքրքրությունը, ստեղծագործ միտքը և հմտությունները: Հենվելով մեր սեփական փորձի վրա՝ կարելի է պնդել, որ առցանց միջոցների նպատակային ստեղծումը և դրանց օգտագործումը լսարանում օգտակար է և՛ ուսուցիչների, և՛ ուսումնառողների համար, քանի որ դարձնում է ուսումնական գործընթացը ավելի հաճելի և արդյունավետ:

***Բանալի բառեր՝** առցանց վիզուալ /տեսողական/ պատկերներ, առցանց վիզուալ պատկերների ստեղծում, առցանց վիզուալ պատկերների կիրառում, անգլերենը որպես օտար լեզու, աշխատանքային թերթեր, տեղեկապատկեր /ինֆոգրաֆիկա/, մտաքարտեր, խաչբառ:*

СОЗДАНИЕ ВИЗУАЛЬНЫХ СРЕДСТВ В ФОРМАТЕ ОНЛАЙН И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

МНАЦАКАНЯН АНГЕЛИНА

*Выпускница бакалавриата отделения английского языка
и литературы филологического факультета ГГУ
электронная почта: angel.mnatsakanyan@bk.ru*

САРКИСЯН РУЗАННА

*Кандидат педагогических наук, доцент
Доцент кафедры иностранного языка и литературы ГГУ
электронная почта: ru-zanna@hotmail.com*

Данная статья посвящена использованию визуальных онлайн материалов в процессе преподавания английского как иностранного в школах Армении. Визуальные материалы в формате онлайн являются интересными, креативными инструментами, облегчающими понимание контекста. Их использование способствует повышению уровня эффективности учебного процесса как для учащихся, так и для преподавателей. Есть огромное множество инструментов для создания визуальных материалов в формате онлайн, и только некоторые из них представлены в данной статье: рабочие листы, инфографика, ментальные карты и кроссворды. Основная цель данного исследования – проверить дидактический потенциал визуальных онлайн средств путем использования рабочих листов, инфографики, ментальных карт и кроссвордов в процессе обучения английскому языку в армянской аудитории. Преподаватели языков могут либо создавать визуальные средства обучения самостоятельно, как в нашем случае, либо использовать готовые дидактические материалы, чтобы объяснять сложные темы, в то же время повышая уровень мотивации учащихся, поддерживая интерес, креативность и развивая продуктивные виды речевой деятельности. С опорой на наш опыт обучения, можно смело утверждать, что создание визуальных средств для конкретной цели и конкретной аудитории и использование последних в ходе урока является весьма эффективным как для преподавателей, так и для учащихся, что в конечном счете делает учебный процесс результативным и приятным.

Ключевые слова: *визуальные средства в формате онлайн, создание визуальных средств, использование визуальных средств, английский как иностранный, рабочие листы, инфографика, ментальные карты, кроссворды.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 20.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 30.09.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԽԱՂԻ ԴԵՐԸ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻ ԻՄԱՑԱԿԱՆ
ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

ՀՏԴ 37.01
DOI: 10.56246/18294480-2023.14-30

ՄԻՐԻԲՅԱՆ ՆՈՒՆԵ

ԳՊՀ արտաքին կապերի և լրատվության բաժնի մասնագետ
էլփոստ՝ nune.miribyan@mail.ru

Սույն հոդվածում ներկայացված է առաջին դասարանի աշակերտների՝ դպրոցին պարտաստվածության, մոտիվացիայի զարգացման մակարդակի, իմացական հետաքրքրությունների ձևավորման վերաբերյալ հետազոտությունը: Հետազոտության նպատակն է բացահայտել խաղի դերը կրտսեր դպրոցականների իմացական հետաքրքրությունների ձևավորման գործընթացում: Հետազոտությունը կատարվել է Գ. Վիտցլակի «Դպրոցին նախապարտաստվող երեխաների զարգացվածության աստիճանի ախտորոշում», Ն. Գ. Լուսկանովայի «Դպրոցական մոտիվացիայի բացահայտում», Վ. Ս. Յուրկևիչի «Իմացական հետաքրքրության մակարդակի ախտորոշման հարցարան» մեթոդիկաների կիրառմամբ: Հետազոտության արդյունքում բացահայտվել է, որ իմացական հետաքրքրությունը՝ որպես անձի մոտիվացիոն ոլորտի բաղկացուցիչ մաս, առաջնային դեր է կատարում կրտսեր դպրոցականների ուսումնական գործունեության ձևավորման գործընթացում՝ խթանելով ուսումնաճանաչողական շարժառիթները: Ինչպես նաև արձանագրվել է, որ դիդակտիկ խաղերի կիրառման արդյունավետությունը առավել բարձր է իմացական հետաքրքրությունների ցածր մակարդակ ունեցող աշակերտների շրջանում: Խաղի միջոցով երեխան ճանաչում է արտաքին աշխարհը, ձեռք է բերում նոր գիտելիքներ և հասարակության մեջ իր համար անհրաժեշտ հմտություններ ու կարողություններ: Խաղերը համարվում են կրտսեր դպրոցականների մոտ իմացական հետաքրքրություն ձևավորելու արդյունավետ միջոց:

Հետազոտության արդյունքում բացահայտվեց, որ ցածր մակարդակ ունեցող երեխաների խմբի հետ անցկացված դիդակտիկ խաղերի շնորհիվ հաջողվում է մեծ մասամբ բարձրացնել աշակերտների ուսումնական մոտիվացիան, իմացական հետաքրքրությունների մակարդակը, ինչն էլ

Հայես նպաստում է նրանց ուսումնական առաջադիմության բարձրացմանը:

Բանալի բառեր՝ իմացական հետաքրքրություն, խաղային տեխնոլոգիա, դիդակտիկ նյութեր, կրկուսեր դպրոցական, ճանաչողական հետաքրքրություն:

THE ROLE OF A GAME IN THE PROCESS OF FORMING COGNITIVE INTERESTS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

MIRIBYAN NUNE

Specialist of Foreign Relations and Media Department

e-mail: nune.miribyan@mail.ru

This article presents the study of first-grade students' readiness for school, the level of motivational development, and the formation of cognitive interests. The aim of the study is to identify the role of the game in the process of forming the cognitive interests of younger schoolchildren. The study was carried out according to the method of Witzlak G. "Diagnostics of the Level of Development of Children Preparing for School.", N.G. Luskanov, "Disclosure of School Motivation," and V.S. Yurkevich, "Questionnaire for the Diagnosis of the Level of Cognitive Interest." As a result of the study, we found out that the cognitive interest, as an integral part of the motivational sphere of the personality, plays a vital role in the process of educational activity formation among younger schoolchildren, stimulating educational and cognitive motives. We also noticed that the effectiveness of using didactic games is higher among the students with a low level of cognitive interest. Through the game, the child gets to know the outside world, which brings new knowledge, skills, and abilities that are necessary for him in society. Games are considered to be an effective means of forming cognitive interest among younger schoolchildren. As a result of the research, we discovered that due to the didactic games conducted with a group of low-level children, it was possible to increase the educational motivation of the students and the level of their cognitive interests, which significantly contributed to the increase in their educational progress.

Key words: *cognitive interest, game technology, didactic materials, younger schoolchild, cognitive interest.*

РОЛЬ ИГРЫ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

МИРИБЯН НУНЕ

Специалист отдела внешних связей и СМИ

электронная почта: nune.miribyan@mail.ru

В данной статье представлено исследование готовности первоклассников к школе, уровня мотивационного развития, сформированности познавательных интересов. Цель исследования - выявить роль игры в процессе формирования познавательных интересов младших школьников. Исследование проведено по методике Вицлака Г. «Диагностика уровня развития детей, готовящихся к школе». Н.Г. Лусканова «Раскрытие школьной мотивации» и В.С. Юркевич «Опросник для диагностики уровня познавательного интереса». В результате исследования мы обнаружили, что познавательный интерес, как составная часть мотивационной сферы личности, играет первостепенную роль в процессе формирования учебной деятельности младших школьников, стимулируя учебные и познавательные мотивы. Мы также отметили, что эффективность использования дидактических игр выше у учащихся с низким уровнем познавательного интереса. Через игру ребенок познает окружающий мир, который приносит новые знания, умения и навыки, необходимые ему в обществе. Игры считаются эффективным средством формирования познавательного интереса у младших школьников. В результате исследования мы обнаружили, что благодаря дидактическим играм, проводимым с группой детей младших классов, удалось повысить учебную мотивацию учащихся и уровень их познавательных интересов, что существенно способствовало повышению в их учебном прогрессе.

Ключевые слова: *познавательный интерес, игровая технология, дидактические материалы, младший школьник, познавательный интерес.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 10.10.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 16.10.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ ՊԱՊԻՆ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Վաչե և Թամար Մանուկյան»

Մատենադարանի փոխտնօրեն

Էլփոստ՝ muradyanpavin2@gmail.com

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ՄԱՅԱ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի «Վաչե և Թամար Մանուկյան»

Մատենադարանի գիտական քարտուղար,

բանասիրական գիտությունների թեկնածու

Էլփոստ՝ grigoryan_maya@mail.ru

Սույն հեղափոխության նպատակն է ներկայացնել մարզային գրադարանների գործունեությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման դարաշրջանում, ինչպես նաև ամրագրել ձեռքբերումները, ներկայումս նրանց առջև ծառայած խնդիրներն ու դրանց լուծման փորձերակները: Առաջնորդվելով սույն նպատակով՝ ուշադրություն ենք դարձրել մարզային գրադարաններում նոր տեխնոլոգիաների ներդրման, գործունեության ավանդական ձևերի ու միջոցների վերանայման խնդիրներին: Օգտագործել ենք համեմատության, համադրման, վերլուծական մեթոդները: Նշենք, որ արդի ժամանակաշրջանում գիտության և տեխնոլոգիաների համաշխարհային զարգացումները նոր մարտահրավերներ են առաջադրում նաև մարզային գրադարաններին, որոնք ապահովում են մարզի բնակչության գրադարանային-տեղեկատվական մարչելիությունը, համալրում գրադարանային տեղեկույթի էլեկտրոնային շտեմարանը, օգտվում ցանցի հնարավորություններից: Մյուս կողմից, դեռևս առկա են գրադարանային ֆոնդի համալրման, գրադարանավարների մասնագիտական կրթություն չունենալու խնդիրներ, բազմաթիվ տեխնիկական և մասնագիտական հարցադրումներ, որոնք հրատապ լուծման կարիք ունեն: Կարևոր է մարզային գրադարանների միջև տեղեկատվական-հաղորդակցական ճկուն միջավայրի ստեղծումը, մարզային գրադարանների

տեխնոլոգիական հազեցվածությունը, վերապատրաստման ծրագրերի իրագործումը:

Բանալի բառեր՝ մարզային գրադարան, գրադարանային հավաքածու, սպասարկում, տեղեկատվության հավաքագրում, տեղեկույթի մշակում, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, էլեկտրոնային գրացուցակ:

DEVELOPMENT TRENDS OF REGIONAL LIBRARIES

MURADYAN PAPIN

*Deputy director of "Vatche and Tamar Manoukian" Matenadaran
of Mother See of Holy Etchmiadzin
e-mail: muradyanpapin2@gmail.com*

GRIGORYAN MAYA

*PhD in Philological Sciences
Scientific Secretary of "Vatche and Tamar Manoukian" Matenadaran
of Mother See of Holy Etchmiadzin
e-mail: grigoryan_maya@mail.ru*

The purpose of this research is to present the activities of regional libraries in the era of information technology development, as well as to document the achievements, the problems they are currently facing and the options for solving them. Guided by this goal, we have paid attention to the problems of introducing new technologies in regional libraries, revising traditional ways and means of activity. We used the methods of comparison, juxtaposition, and analysis. Accordingly, we should note that in the modern period, the global developments of science and technology pose new challenges to the regional libraries, which ensure the library and information accessibility of the population of the region, replenish the electronic database of library information, and take advantage of the opportunities of the network. On the other hand, still there are problems of replenishment of the library fund, lack of professional education of librarians, many technical and professional issues that need urgent solution. It is important to create a flexible information and communication environment between regional libraries, technological saturation of regional libraries, implementation of training programs.

Key words: *Regional Library, Library Collection, Service, Information Collection, Information Processing, Information Technologies, Electronic Directory.*

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ БИБЛИОТЕК

МУРАДЯН ПАПИН

Замдиректор Матенадарана «Ваче и Тамар Манукян»

Первопрестольного Св. Эчмиадзина

электронная почта: muradyanpapin2@gmail.com

ГРИГОРЯН МАЙЯ

Кандидат филологических наук

Научный секретарь Матенадарана «Ваче и Тамар Манукян»

Первопрестольного Св. Эчмиадзина

электронная почта: grigoryan_maya@mail.ru

Целью данного исследования является представление деятельности региональных библиотек в эпоху развития информационных технологий, а также документирование достижений, проблем, с которыми они сталкиваются в настоящее время, и вариантов их решения. Руководствуясь этой целью, мы обратили внимание на проблемы внедрения новых технологий в районных библиотеках, пересмотра традиционных способов и способов деятельности. Использовались методы сравнения, сопоставления и анализа. Соответственно, следует отметить, что в настоящее время мировое развитие науки и техники ставит новые задачи перед региональными библиотеками, которые обеспечивают библиотечно-информационную доступность населения региона, пополняют электронную базу библиотечной информации, могут воспользоваться сетевыми возможностями. С другой стороны, остаются проблемы пополнения библиотечного фонда, недостаточная профессиональная подготовка библиотекарей, множество технических и профессиональных вопросов, требующих безотлагательного решения. Важно создание гибкой информационно-коммуникационной среды между региональными библиотеками, технологическая насыщенность областных библиотек, реализация обучающих программ.

Ключевые слова: областная библиотека, библиотечный фонд, обслуживание, сбор информации, обработка информации, информационные технологии, электронный каталог.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 17.08.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

7.	ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ LAW ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ
(համեմատախրավական վերլուծություն)

ՀՏԴ 342. 4

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-32

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՀՐԱՆՈՒՇ

Գավառի պետական համալսարանի և
 ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի դասախոս,
 իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 Էլփոստ՝ hranush.hranti@gmail.com

ՀԱԿՈՐՅԱՆ ՌՈՒԶԱՆՆԱ

Գավառի պետական համալսարանի ռեկտոր,
 իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 Էլփոստ՝ ruzanna.hakobyan@mail.ru

Հոդվածը վերաբերում է Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) կողմից 2015 թ. սեպտեմբերին ընդունված կայուն զարգացման նպատակների և 2015 թվականի դեկտեմբերին Հայաստանի Հանրապետության՝ սահմանադրական հանրաքվեի ճանապարհով փոփոխված Սահմանադրության համապատասխան դրույթների համեմատախրավական վերլուծությանը:

Հեղինակները, նկատի ունենալով ՄԱԿ-ի տասնյոթ գլոբալ նպատակները, վերլուծում են ՀՀ Սահմանադրության համապատասխան դրույթները: Արվում է այն եզրակացությունը, որ ՄԱԿ-ի կայուն զարգացման նպատակների մի մասն արտացոլված է ՀՀ Սահմանադրության մեջ՝ նորմ-նպատակներում, նաև ենթադրվում են համապատասխան հոդվածներում, սակայն բացակայում են կամ անկատար են դրանց կենսագործման կառուցակարգերը: Թեև ՄԱԿ-ի

կողմից ընդունված կայուն զարգացման նպատակները միաված են մարդկության կայուն զարգացման ապահովմանը, հուսալի ապագայի կերտմանը, սակայն ուսումնասիրությունները ցույց են փայլիս, որ այս փարիների ընթացքում դրանք շոշափելի արդյունք չեն տվել, և կայուն զարգացման փոխարեն աշխարհը ցնցում են պատերազմներն ու սահաբեկչությունները, արձանագրվում են սոցիալական, փնտեսական, քաղաքական, գաղափարական լարվածության աճ, հումանիտար ճգնաժամ, խախտվում են մարդկանց իրավունքները, մասնավորապես բացահայտ բարոյական ու իրավական առումներով կոպտորեն ոտնահարվում են Արցախի Հանրապետության ազգաբնակչության՝ 120.000 բնակչի և 30.000 երեխայի հիմնարար իրավունքները և ազատությունները: Ուստի հողվածում այն փեսակետն է արտահայտվում, որ անհրաժեշտ է ՄԱԿ-ի անվտանգության համակարգի լուրջ վերանայում և բարեփոխում, ներպետական և միջազգային իրավական նոր երաշխիքների ստեղծում՝ խաղաղ և կայուն զարգացման նպատակներն իրապես կյանքի կոչելու համար:

Քանալի բառեր՝ Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ), նպատակ, կայուն զարգացում, Կայուն զարգացման նպատակներ (ԿՁՆ), Հայաստանի Հանրապետություն, Սահմանադրություն, սահմանադրական նորմեր, սկզբունքներ, երաշխիքներ, կառուցակարգեր:

**THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS OF THE UNITED NATIONS
AND THE PROVISIONS OF THE RA CONSTITUTION
(COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS)**

HAKOBYAN HRANUSH

*Lecturer of Gavar State University and
The Public Administration Academy of RA,
Doctor of Law, Professor,
e-mail: hranush.hranti@gmail.com*

HAKOBYAN RUZANNA

*Rector of Gavar State University,
Doctor of Law, Associate Professor,
e-mail: ruzanna.hakobyan@mail.ru*

The article deals with the comparative legal analysis of the Sustainable Development Goals adopted by United Nations (UN) in September, 2015 and the relevant provisions of the Constitution of the Republic of Armenia amended by the constitutional referendum in December, 2015. The authors refer to the seventeen goals of the United Nations, which were spread around the world as global goals, and analyze the relevant provisions of the RA Constitution. It is concluded that a part of the UN sustainable development goals are reflected in the Constitution, are mainly expressed in the norms-goals or are assumed in the relevant articles, but their implementation mechanisms are missing or incomplete. Although the studied goals are aimed at ensuring the sustainable development of humanity, building a reliable future, the results of their actions are not tangible during these years, and sustainable development is not guaranteed; instead the world is shaken by wars and terrorism, increase in a social, economic, political, ideological tension and humanitarian crisis are recorded, human rights are being violated, in particular, there is a gross and morally and legally impermissible violation of the fundamental rights and freedom of the 120,000 people living in the Republic of Artsakh. Therefore, the UN security system's serious review and reforms, creation of domestic and international new legal guarantees are needed in order to truly implement peaceful and sustainable development goals.

Key words: *United Nations (UN), goal, sustainable development, Sustainable Development Goals (SDG), Republic of Armenia, Constitution, constitutional norms, principles, guarantees, mechanisms.*

ЦЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЁННЫХ НАЦИЙ И ПОЛОЖЕНИЯ КОНСТИТУЦИИ РА (СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ)

АКОБЯН ГРАНУШ

*Преподаватель Гаварского государственного университета и
Академии государственного управления РА,
доктор юридических наук, профессор
электронная почта: hranush.hranti@gmail.com*

АКОБЯН РУЗАННА

*Ректор Гаварского государственного университета
Доктор юридических наук, доцент*

Статья посвящена сравнительно-правовому анализу принятых в сентябре 2015 года Организацией Объединенных Наций (ООН) Целей устойчивого развития и соответствующих положений Конституции Республики Армения, измененных конституционным референдумом в декабре 2015 года.

Авторы цитируют семнадцать целей ООН, принятых во всем мире как глобальные цели, и анализируют соответствующие положения Конституции РА. Делается вывод о том, что часть целей устойчивого развития Организации Объединенных Наций отражена в Конституции, в основном выражена в нормах-целях или предполагается в соответствующих статьях, но механизмы их реализации отсутствуют или неэффективны.

Несмотря на то, что изучаемые цели направлены на обеспечение устойчивого развития человечества, построение надежного будущего, однако результаты их действий в течение этих лет не ощутимы, а устойчивое развитие не гарантируется, взамен мир сотрясают войны и терроризм, рост социальной, экономической, политической, идеологической напряженности, гуманитарный кризис, нарушаются права людей, в частности, имеет место грубое, морально и юридически недопустимое нарушение основных прав и свобод 120 000 жителей Республики Арцах.

Поэтому необходимо серьезно пересмотреть и реформировать систему безопасности ООН, создать новые внутригосударственные и международно-правовые гарантии для реальной реализации целей мирного и устойчивого развития.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций (ООН), цель, устойчивое развитие, Цели устойчивого развития, Республика Армения, Конституция, конституционные нормы, принципы, гарантии, механизмы.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 15.12.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 22.12.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ ՍԱՄՎԵԼ

Գավառի պետական համալսարանի պրոֆեսոր,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ khachatryan08@mail.ru

Գոյություն ունեն բազմաթիվ հրապարակումներ Բաքվի Աղջկա աշտարակի մասին, որոնցում ադրբեջանցի պատմաբանները, կեղծելով փաստերը, ապարդյուն փորձում են հիմնավորել, որ այդ աշտարակը կառուցել են իրենց թյուրքական նախնիները մ.թ. ա. 12-րդ կամ մ. թ. ա. 8-7-րդ դարերում: Հոդվածում հերքվում են ադրբեջանցի «պատմաբանների» կողմից շրջանառվող «փաստերը», ցույց է փրվում, որ Բաքվի աշտարակը չէր կարող կառուցվել սկյութների, թյուրքական ժողովուրդների, պարսիկների, ինչպես նաև այլ ժողովուրդների և ցեղերի կողմից: Այն տիպիկ հայկական ճարտարապետության հուշարձան է, ինչպիսին Կաբիրի զրադաշտական տաճարն է, որը կառուցվել է Վանա լճի ափին մ.թ. ա. 1-ին դարում Հայաստանի թագավոր Արտաշես IV-ի (Արշակունի) կողմից: Նման աշտարակ-տաճարներ, նույնիսկ ավելի հին, գոյություն են ունեցել նաև Հայաստանի այլ շրջաններում: Դրանք նվիրված էին զրադաշտական գլխավոր աստվածությանը՝ Արամազդին, և նրա վեց համշասպանդներին: Բաքվի աշտարակն այդպես է կոչվել՝ ի պատիվ Անահիտ աստվածուհու՝ Արամազդի դստեր և կնոջ, կարևոր դեր է խաղացել Կաբիրի ծեսերի մեջ, ուստի աստվածուհու արձանը տեղադրվել է աշտարակի գագաթին:

Բանալի բառեր՝ Հայաստան, Փոքր Հայք, Ադրբեջան, Աղվանք, սկյութներ, կիմերներ, թյուրքեր, Ափշերոն, Բաքու, Աղջկա աշտարակ, կաբիրներ, Գաբառու, լեգենդ:

ABOUT THE BAKU “MAIDEN TOWER”

KHACHATRYAN SAMVEL

PhD in Law, Associate Professor, GSU Lecturer

There are many publications about the Baku “Maiden Tower”, in which Azerbaijani historians, manipulating and falsifying the facts, vainly try to substantiate that the Baku Maiden Tower was built by their Turkic ancestors, either in the 12th, or in the 8th-7th centuries BC. Their unfounded allegations are rebutted in this work. Evidence is provided and substantiated that the Baku Maiden Tower could not have been built by the Scythians, Turkic peoples, Persians, as well as other peoples and tribes. It is a monument of Armenian architecture, a Zoroastrian Kabir temple, identical to other Armenian temple-towers such as the one built by King of Armenia Artashes IV Arsacid (Arshakuni) on the shores of Lake Van in the 1st century AD. Similar tower-temples, although more ancient, also existed in other regions of Armenia. They were dedicated to the main Zoroastrian deity Aramazd and his six hypostases. The Baku Tower was called “Maiden” in honor of the goddess Anahit, the daughter and wife of Aramazd. She played an important role in the Kabir rituals, and her statue was placed on the top of the tower.

Key words: *Armenia, Lesser Armenia, Azerbaijan, Aghvank, Scythians, Cimmerians, Turkic peoples, Absheron, Baku, Maiden Tower, Kabeiri, Gabaru, legend.*

О БАКИНСКОЙ ДЕВИЧЬЕЙ БАШНЕ

ХАЧАТРЯН САМВЕЛ

Кандидат юридических наук, доцент

Преподаватель ГГУ

электронная почта: khachatryan08@mail.ru

Существует множество публикаций о Бакинской Девичьей башне, в которых азербайджанские историки, подтасовывая и фальсифицируя факты, тщетно пытаются доказать, что Бакинская Девичья башня была построена их предками-тюрьками, то ли в 11-12-ом, то ли в 8-7 вв. до н.э. Их голословные утверждения опровергаются в данной работе. Приводятся убедительные доказательства того, что Бакинская Девичья башня не могла быть построена также скифами, тюрьками, персами, равно как и другими народами и

племенами. Она является памятником армянского зодчества, зороастрийским кабирским храмом, идентична другим армянскими башням-храмам, например, такой же башне, построенной в 1-ом веке н.э. царем Армении Арташесом Четвертым Аршакидом, на берегу озера Ван. Подобные башни-храмы, но более древние, существовали и в других регионах Армении. Они были посвящены главному зороастрийскому божеству Арамазду и его шести ипостасям. А название «Девичья», Бакинская башня получило в честь богини Анахит, дочери и жены Арамазда, которая играла важную роль в кабирских обрядах и статуя которой стояла на вершине башни.

Ключевые слова: *Армения, Малая Армения, Азербайджан, Албания, скифы, кимеры, тюрки, Апшерон, Баку, Девичья башня, кабиры, Габару, легенда.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 08.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 15.08.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

ՀՏԴ 342
DOI: 10.56246/18294480-2023.14-34

ԱՄԻՐՅԱՆ ԱՆԻ
ԳՊՀ դասախոս
էլփոստ՝ a.amiryan@gsu.am

Հողվածը նվիրված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն դպրական խորհրդի՝ որպես անկախ պետական մարմնի սահմանադրահրավական լիազորություններին՝ կապված դպրական իշխանության անկախության ապահովման հետ:

Հայաստանի Հանրապետության առջև ծառայած կարևորագույն մարտահրավերներից է դպրական իշխանության անկախության ապահովումը: Դպրական իշխանության անկախության հարցը մշտապես եղել է արդիական՝ ներառելով փարբեր բաղադրարարներ, մասնավորապես այդ համակարգի ներսում ինքնակառավարման մարմինների գործառույթների արդյունավետ իրականացումը, դատավորների նշանակման և վերջիններիս նկատմամբ կարգապահական պատասխանատվության կիրառման հիմնահարցերը:

Ժամանակակից պետությունների սահմանադրական համակարգերում դպրական իշխանության անկախության սկզբունքը հենվում է իշխանությունների բաժանման հայեցակարգի հիման վրա: Այս սկզբունքի համաձայն՝ օրենսդիր, գործադիր և դպրական իշխանությունները կազմում են կառավարման համակարգի երեք առանձին ճյուղերը, որոնց միջև գործում են փոխադարձ զսպումների և հակակշիռների կառուցակարգեր: Վերջինս հնարավոր է դառնում, երբ երաշխավորված է իրավունքի գերակայության սկզբունքը, և առկա են իրավական ժողովրդավարություն, ինչպես նաև սահմանադրական, քաղաքական ու պառլամենտական մշակույթի անհրաժեշտ ու բավարար մակարդակ:

Նշված ենթաբեքստում հողվածում ուսումնասիրվում է անկախ սահմանադրական մարմնի՝ Բարձրագույն դպրական խորհրդի դերը

դատական իշխանության անկախության ապահովման ոլորտում՝ հիմք ընդունելով ՀՀ օրենսդրության, Վենետիկի հանձնաժողովի, Բորդոյի հռչակագրի իրավակարգավորումները:

ՀՀ Սահմանադրության 173-րդ հոդվածի համաձայն՝ Բարձրագույն դատական խորհուրդն անկախ պետական մարմին է, որը երաշխավորում է դատարանների և դատավորների անկախությունը: Իսկ դատարանի անկախությունն առաջին հերթին պայմանավորված է դատավորի անկախությամբ:

Հոդվածում ներկայացվում են ոլորտում առկա տեսական և գործնական հիմնախնդիրները, առաջարկներ են արվում՝ վերաբերելի իրավական նորմերի կարարելագործման ուղղությամբ:

Բանալի բառեր՝ Սահմանադրություն, Բարձրագույն դատական խորհուրդ, դատարան, դատավոր, անկախություն, իշխանությունների բաժանում:

CONSTITUTIONAL AND LEGAL POWERS OF THE SUPREME JUDICIAL COUNCIL IN THE SPHERE OF ENSURING THE INDEPENDENCE OF THE RA JUDICIARY

AMIRYAN ANI

GSU lecturer

e-mail: a.amiryan@gsu.am

The article is devoted to the constitutional and legal powers of the Supreme Judicial Council of the Republic of Armenia as an independent state body in connection with ensuring the independence of the judiciary. Ensuring the independence of the judiciary is one of the most important challenges the Republic of Armenia is facing.

The question of the independence of the judiciary has always been relevant, including various components, in particular, the effective implementation of the functions of self-government bodies within the system, the issues of the appointment of judges and the application of disciplinary liability to them.

The principle of independence of the judiciary in the constitutional systems of modern states is based on the concept of separation of powers. According to this principle, the legislative, executive and judicial powers constitute three separate branches of power, with mechanisms of mutual checks and balances between them. The latter becomes possible when the principle of the rule of law is

guaranteed and there is a legal democracy, as well as necessary and sufficient level of constitutional, political and parliamentary culture.

In this context, the article examines the role of the Supreme Judicial Council as an independent constitutional body in the sphere of ensuring the independence of the judiciary, based on the legal regulations of the RA legislation, the Venice Commission, the Bordeaux Declaration.

According to Article 173 of the RA Constitution, the Supreme Judicial Council is an independent state body that guarantees the independence of courts and judges. The independence of the court, in its turn, first of all, depends on the independence of the judge.

The article presents theoretical and practical problems in the field, makes suggestions for the improvement of the relevant legal norms.

Key words: *Constitution, Supreme Judicial Council, court, judge, independence, separation of powers.*

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ ВЫСШЕГО СУДЕБНОГО СОВЕТА В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ РА

АМИРЯН АНИ

Преподаватель ГГУ

электронная почта: a.amiryan@gsu.am

Статья посвящена конституционно-правовым полномочиям Высшего Судебного Совета Республики Армения как независимого государственного органа в связи с обеспечением независимости судебной власти. Обеспечение независимости судебной власти является одним из важнейших вызовов, стоящих перед Республикой Армения.

Вопрос о независимости судебной власти, в частности, проблемы эффективного осуществления функций органов самоуправления внутри этой системы, назначения судей и применения к ним дисциплинарной ответственности, всегда был актуальным. В Конституциях современных государств принцип независимости судебной власти опирается на концепцию разделения властей.

Согласно этому принципу, законодательная, исполнительная и судебная власти составляют три отдельные ветви власти, между которыми действуют механизмы взаимных сдержек и противовесов. Последнее становится возможным, когда гарантирован принцип верховенства права и существует

правовая демократия, а также необходимый и достаточный уровень конституционной, политической и парламентской культуры.

В статье в указанном контексте рассматривается роль Высшего судебного совета как независимого конституционного органа в сфере обеспечения независимости судебной власти, принимая за основу правовое регулирование законодательства РА, Венецианской комиссии, Декларации Бордо.

Согласно статье 173 Конституции РА, Высший Судебный Совет является независимым государственным органом, гарантирующим независимость судов и судей. А независимость суда, в первую очередь, обусловлена независимостью судьи.

В статье представлены теоретические и практические проблемы по сфере, делаются предложения по совершенствованию правовых норм.

Ключевые слова: Конституция, Высший Судебный Совет, суд, судья, независимость, разделение властей.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 10.08.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 20.08.2022թ.:

Ուղղունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

ЦЕННОСТЬ НАРОДОВЛАСТИЯ И ФОРМЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

УДК 342.3

DOI: 10.56246/18294480-2023.14-35

МИНАКОВ ПАВЕЛ

Кандидат политических наук, доцент кафедры социальных и политических коммуникаций Федерального государственного бюджетного образовательного учреждения высшего образования «Уфимский государственный нефтяной технический университет»
электронная почта: mipal95@mail.ru

В статье рассматриваются теоретические аспекты формы осуществления публичной власти в Российской Федерации. Показано значение ценности народовластия, как основы конституционного строя, суверенитета народа и государства Российской Федерации. Отмечается что, публичная власть производна от народа, регулирует отношения, обеспечивающие прежде всего реализацию общезначимых, системообразующих, публичных интересов и призвана управлять общественными делами. народ выступает в качестве единого комплексного субъекта публичной власти. При этом отмечается, что вопрос о принадлежности прав народу нельзя смешивать с проблемой форм их осуществления. Народ передает часть своих властных полномочий своим представителям. Оставшимися полномочиями народ может воспользоваться, реализуя свое право на самоопределение. Отмечается что наиболее распространенное деление форм народовластия на непосредственную и представительскую демократию обращает внимание только на двух субъектов властных отношений: избирателей и избираемых, в то время как подавляющее большинство по численности лиц, обладающих публично-властными полномочиями, получают свои полномочия не в результате избрания, а в результате назначения на должность. В результате этого, основная часть государственных и муниципальных служащих оказывается исключенной из системы народовластия.

Ключевые слова: *ценность, народовластие, публичная власть, формы публичной власти, непосредственное народовластие, народное представительство, непредставительное народовластие, профессиональный менеджмент.*

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵՔԸ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՁԵՎԵՐԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՄԻՆԱԿՈՎ ՊԱՎԵԼ

Ուֆայի պետական նավթային տեխնոլոգիական համալսարանի սոցիալական և քաղաքական հաղորդակցությունների ամբիոնի դասախոս, քաղաքական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլփոստ՝ mipal95@mail.ru

Հոդվածը նվիրված է հանրային իշխանության իրականացման ձևերին: Ուսումնասիրվում է ժողովրդավարությունը՝ որպես արժեք, և դրա կարևորությունը՝ որպես սահմանադրական համակարգի հիմք, Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական բնութագիր: Նշվում է, որ հանրային իշխանությունը բխում է ժողովրդից, կարգավորում է հարաբերությունները, որոնք ապահովում են համընդհանուր նշանակություն ունեցող համակարգային հանրային շահերը: Ժողովուրդը հանդես է գալիս որպես հանրային իշխանության միասնական, հավաքական սուբյեկտ: Միաժամանակ նշվում է, որ ժողովրդին իշխանության պատկանելության հարցը չի կարելի շփոթել դրա իրականացման ձևերի հիմնախնդրի հետ: Ժողովուրդը իշխանական լիազորությունների մի մասը փոխանցում է իր ներկայացուցիչներին: Ժողովուրդը կարող է օգտվել մնացած իրավազորություններից՝ իրացնելով ինքնորոշման իր իրավունքը: Նշվում է, որ ժողովրդավարության ձևերի առավել տարածված բաժանումը ուղղակի և անուղղակի՝ ներկայացուցչական ժողովրդավարության՝ ուշադրություն է հրավիրում իշխանական հարաբերությունների միայն երկու սուբյեկտի վրա՝ ընտրողների և ընտրվողների, մինչդեռ հանրային իշխանություն ունեցող անձանց ճնշող մեծամասնությունը չի ստանում իր իշխանական լիազորությունները ընտրության միջոցով, այլ նշանակման ճանապարհով: Արդյունքում ստացվում է, որ պետական և համայնքային ծառայողների հիմնական մասը դուրս է մնում ժողովրդավարության համակարգից: Ուստի

առաջարկվում է տարբերել հանրային իշխանության երեք ձև՝ անմիջական ժողովրդավարություն, ժողովրդական ներկայացուցչություն և մասնագիտական կառավարում:

Քանայի բաներ՝ արժեք, ժողովրդավարություն, հանրային իշխանություն, հանրային իշխանության ձևեր, ուղղակի ժողովրդավարություն, ժողովրդի ներկայացվածություն, անուղղակի ժողովրդավարություն, մասնագիտական կառավարում:

THE VALUE OF DEMOCRACY AND FORMS OF PUBLIC POWER IN THE RUSSIAN FEDERATION

MINAKOV PAVEL

*PhD in Political Sciences,
Associate Professor of the Department
of Social and Political Communications
of Ufa State Petroleum Technological University,
e-mail: mipal95@mail.ru*

The article deals with the theoretical aspects of the form of exercise of public power. The importance of the value of democracy as the basis of the constitutional system, the sovereignty of the people and the state of the Russian Federation is shown. It is noted that public authority is derived from the people, regulates relations that ensure, first of all, the implementation of generally significant, system-forming, public interests and is called upon to manage public affairs. The people act as a single complex subject of public power. At the same time, it is noted that the question of the belonging of rights to the people cannot be confused with the problem of the forms of their implementation. The people transfer part of their powers to their representatives. The people can use the remaining powers by exercising their right to self-determination. It is noted that the most common division of the forms of democracy into direct and representative democracy draws attention only to two subjects of power relations: voters and the elected, while the vast majority in terms of the number of persons with public authority receive their powers not as a result of election, but as a result of the appointment. As a result, the bulk of state and municipal employees are excluded from the system of

democracy. Therefore, it is proposed to distinguish three forms of public power: direct democracy, popular representation and professional management.

Key words. *value, democracy, public power, forms of public power, direct democracy, people's representation, indirect democracy, professional management.*

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 31.10.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 18.11.2022թ.:

Ընդունվել է տպագրության 29.03.2023թ.:

Հայաստանի Հանրապետություն,
Գեղարքունիքի մարզ, ք. Գավառ,
1201, Հրանտ Հակոբյան 1
ԳԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հեռ.: +374 60 460201

Կայքէջ՝ <http://www.gsu.am>

Էլ. փոստի հասցե - info@gsu.am

infogsu@mail.ru